

LAISVE

RUGSĖJIS

1971

ŠIAME NUMERYJE:

Stasys Lozoraitis, jr.

1941 METŲ SUKILIMAS

Jurgis Glianda

TYLIOJI REZISTENCIJA

Stasys Žymantas

BIRŽELIO TESTAMENTAS

Vytautas Volertas

**LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ
LIETUVOS LAISVINIMO DARBE**

K. Petkus

**INFORMACIJOS PROBLEMA
LIETUVOS LAISVINIME**

Leonardas Valiukas

**NEMAŽA ATSIEKTA, DAUGIAU
SIEKTINA**

Anatolijus Kairys

HOSANNA MANO ŽEMĖ

NR. 52 (89)

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

Lietuvių Fronto Bičiulių

Vyr. Taryba

6441 So. Washtenaw Avenue
Chicago, Ill. 60629

Dr. Kazys Ambrozaitis,
Chesterton, Indiana

Dr. Zigmas Brinkis, Los
Angeles, California

Dr. Petras Kisieličius, Cicero,
Illinois

Dr. Antanas Klimas, Ro-
chester, New York

Pilypas Narutis, Chicago, Il-
linois

Levas Prapuolenis, Chicago,
Illinois

Dr. Antanas Razma, Joliet,
Illinois

Antanas Sabalis, Woodhaven,
New York

Leonardas Valiukas, Los An-
geles, California

Lietuvių Fronto Bičiulių

vyr. tarybai priklauso ir
LFB kraštų pirmininkai:
Europos — **prof. Zenonas**
Ivinskis, Amerikos — **Juo-**
zas Mikonis, Kanados —
— **Vytautas Aušrotas** ir “Į
Laisvę” redaktorius **Juozas**
Kojelis.

Europos Lietuvių Fronto Bičiulių Valdyba

Prof. dr. Zenonas Ivinskis (Vokietija), pirmi-
ninkas
53 Bonn
Am Hof 34
Germany

Dr. Kajetonas J. Čeginskas (Švedija), sekre-
torius

Jurgis Barasas (Vokietija), išdininkas

Alina Grininė (Vokietija), biuletenio redak-
torė

Kun. Bronius Liubinas (Vokietija), ELI vedėjas

**J. A. V. ir Kanados Lietuvių Fronto Bičiulių
Centro Valdyba**

Juozas Mikonis, pirmininkas
24526 Chardon Road
Cleveland, Ohio 44143

Dr. Juozas Skrinska, vicepirmininkas

Dr. Česlovas Kuras, vicepirmininkas Kanadai

Vladas Palubinskas, sekretorius

Juozas Žilionis, išdininkas

Vytautas Petrulis, išdo sekretorius

Vincas Akelaitis, biuletenio redaktorius

*Metinė “Į Laisvę” žurnalo prenumerata Australijoje, JAV-se
ir Kanadoje — 5.00 doleriai, visur kitur — 3.00 doleriai; atskiro
numerio kaina — 2.00 doleriai.*

*Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos
adresu:*

*Mr. Aleksas Kulnys
1510 East Merced Avenue
West Covina, California 91791
U. S. A.*

TURINYS

Skaitytojų žodis	2
Stasys Lozoraitis, jr.: 1941 metų sukilimas	5
Jurgis Gliuda: Tylioji rezistencija	8
Stasys Žymantas: Birželio testamentas	13
Vytautas Volertas: Lietuvių Bendruomenė Lietuvos laisvinimo darbe	25
K. Petkus: Informacijos problema Lietuvos laisvinime	30
Dr. Stephen Horn: Lietuvos septynių šimtmečių kova dėl laisvės	41
Anatolijus Kairys: Hosanna mano žemė	45
Solidarumas su tauta	50
Laisvinimo veiksmuose	55
Lietuvių Fronto Bičiulių gretose	70
Spauda, radijas, knygos	75
“Į Laisvę” vedamieji	79

“Į LAISVĘ” — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

“Į LAISVĘ” (TOWARD FREEDOM), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor
Post Office Box 34461
Los Angeles, California 90034

Aleksas Kulnys, Administratorius / Circulation Manager
1510 East Merced Avenue
West Covina, California 91791

* Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slaptyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Paminėti žuvusius rezistentus

Manychiau, kad sekančiuose numeriuose būtų naudinga paminėti kai kuriuos žuvusius rezistentus, šiais metais sueina 25 metai nuo jų žuvimo. Mūsų spaudoje, net ir toje, kuri. mano manymu, kartais laikosi itin konservatyvios linijos, apie juos nemačiau straipsnių.

Stasys Lozoraitis, jr.
Italija

Pasigendu įtarpų atsigavimui

1971 m. gegužės mėn. "Į Laisvę" numerį atsidėjęs perskaičiau. Įdomūs straipsniai politinėm temom, kondensuoti vedamieji. Linkiu dar labiau praturtinti žurnalą idėjine laisvinimo tematika.

Pasigedau įtarpų poetiniam ir vaizdiniam atsigavimui.

Edmundas Arbas
Santa Monica, Calif.

Atverkite langus

"Į Laisvę" yra geras žurnalas. Linkėčiau tik plačiau praverti duris ir langus kitoms nuomonėms, kuriuos nebūtina sutinka su žurnalo kryptimi.

Bronius Nainys
Chicago, Ill.

Tokio straipsnio laukiau

Tokio principinio straipsnio, kaip prof. A. Maceinos "Nuo ko mes bėgome?", labai laukiau. Jis šiandien yra vertas žymiai platesnio dėmesio.

Mykolas Naujokaitis taip pat davė reikšmingą straipsnį iš savo asmeniškų ir tada labai pavojingos veiklos. Jis dabar, jubiliejiniais metais, galėtų duoti visai konkrečių atsiminimų, kurie neturėtų likti neužfiksuoti.

Zenonas Ivinskis
Vokietija

Puikus dr. A. Maceinos straipsnis

Daugiau panašių straipsnių, kaip kad dr. A. Maceinos nr. 51 (88).

Puikių minčių! Su malonumu tą straipsnį perskaičiau (**Nuo ko mes bėgome?** Red.).

P. Vainius
Cleveland, Ohio

Straipsnis vertas visų dėmesio

"Į Laisvę" gegužės numerio pačiu svarbiausiu straipsniu laikau Antano Maceinos "Nuo ko mes bėgome?". .. Be abejo "Naujienose" rasime banditų teorijos šalininkų, rasime iškabos teoretikų ir skaidrių skaidriausių A. Maceinos teorijos rėmėjų. Paskutiniųjų "Naujienose" gal rasime kaip tik daugiausia. Nepaisant "Naujienų" į "blogąją pusę" pastatymo, A. Maceinos straipsnis yra labai įdomus ir vertas visų dėmesio.

Alfonas Nakas
"Naujienos", 1971.VII.8

Skaitytojo akį, tur būt, labiausiai šį kartą patrauks pats pirmasis straipsnis, parašytas prof. Antano Maceinos, ir įvardintas antrašte "Nuo ko mes bėgome?" Jis atkreipia dėmesį į išeivijoje kai kuriuose žmonėse pradedantį reikštis pasimetimą.

"Draugas", 1971.VI.26

Atsakymus įsidėmėti

"Į Laisvę" visada skaitau su dideliu įdomumu. Paskutinis (51-88) numeris ir išvaizda ir turiniu be priekaištų. Puikus prof. A. Maceinos straipsnis atsako į klausimą, nuo ko mes bėgome, ir tuo pačiu atsako į klausimą, su kuo mes turime kovoti. Tuos atsakymus visi turėtume gerai įsidėmėti ir jais vadovautis.

Balys Graužinis
Los Angeles, Calif.

Svetimųjų informavimas

Apie JAV-bių LB informacijos komisijos darbus žinome: ji dirba ir sulaukia puikių laimėjimų. Ką veikia ALT-ba ir VLIK-as? Ar tos institucijos išgavo straipsnių amerikiečių dienraščiuose ir žurnaluose? Kur tų veiksmų pastangos, jei iš viso jų būta, išgauti vedamųjų kitataučių spaudoje Lietuvos bylos reikalų? Tiesiog graudu skaityti veiksmų pranešimus spaudai apie savo veiklą!

J. Petrutis
New York, N. Y.

Baisu! Kaip ALT-bos vadovybė gali siuntinėti legislatoriams spaus-tuvėje atspausčius bendralaiškiuosius ? Retas iš eilinių piliečių teskaito bendralaiškiuosius, ką gi bekalbėti apie senatorius ir kongresmanus Washington ?! Tai tokia yra mūsų taip vadinamoji politinė vadovybė! Jie net nežino kaip kontaktuoti JAV-bių politinio gyvenimo vairuotojus.

P. J. Kairys
Detroit, Mich.

Neremi Bendruomenės

“Į Laisvę” yra tapusi tarsi Lietuvių Bendruomenės organu ar rėmėju. Tai rodo skyrius “Laisvinimo veiksniuose” 1971 m. gegužės mėn. numeryje. Ar LFB yra tapusi Amerikos lietuvių organizacija, ar tebėra politinių pabėgėlių iš Lietuvos rezistencinis sąjūdis? Jos tikslas juk tebėra kova su Lietuvos okupantu, o ne ALT-bos ir Lietuvių Bendruomenės ginčuose vienos pusės palaikymas. Taigi “Į Laisvę” turėtų atsiriboti nuo savo simpatijų Lietuvių Bendruomenei.

J. V-lis
J. A. V.

Redakcijos pastaba: Vertindama lietuvišką gyvenimą, “Į Laisvę” nesivadovauja kokiomis simpatijomis ar antipatijomis, o konkrečiais faktais.

Jokio dėmesio lietuviškam džentelmenui

Iš nuotraukų ir gyvenimo apybraižų “Į Laisvę” žurnale susipažinome su visa eile lietuvių veikėjų. Apgailestauju, kad iki šiol jokio dėmesio neskirta prof. dr. Pranui Padaliui, nei gyvam, nei dabar jau mirusiam.

Nepagailekite jam žurnale eilės puslapių, nes jis jų tikrai yra nusipelnęs. Tepakalba iš jų jis dar kartą mažiau jį pažinusiems ir ypač lietuviškam jaunimui. Telioka jis mums visiems sektinas bei stiprintinas pavyzdys, tasai Lietuvos meile degęs vyras, gilios minties, kilnios širdies ir sparnuoto žodžio lietuviškas džentelmenas.

V. Š.
Vokietija

Redakcijos pastaba: Apie a. a. dr. Praną Padalį bus rašoma sekanciamo “Į Laisvę” numeryje.

Naujokaitis duoda naujos medžiagos

Kaip lietuviai veikėjai Berlyne neįstengė suprasti ir realių išvadų pasidaryti apie padėtį Lietuvoje, apie pavergtų lietuvių nusistatymus, tuo atžvilgiu visai naujos medžiagos duoda Mykolo Naujokaičio rašinys “Į Laisvę” Nr. 51 (88).

“Darbininkas”, 1971.VII.21

Pasigendu kritiško sukilimo įvertinimo

Įdomu buvo pasiskaityti M. Naujokaičio straipsnį. K. Škirpa tuo klausimu jau per daug rašo visuose laikraščiuose. Bet abu straipsniai yra istorijos pasakojimas. Aš pasigendu kritiško sukilimo ir viso tragedijos laikotarpio įvertinimo. Man rodos, kad per tą laikotarpį padaryta daug klaidų, iš kurių reikėtų pasimokyti: nepasirengimas nelaimei, Smetonos vyriausybės subyrėjimas ir jos neatgaivinimas užsienyje. Būtėno ir kitų skrydis, pastangos pastaruoju metu likviduoti VLIK-ą ir laisvinimo veik-

lą pavesti Bendruomenei ir pagaliau Škirpos mintis po 30 metų siekti Laikiniosios vyriausybės pripažinimo, štai tie posūkiai, kurie prašosi įvertinimo.

K. Petkus
J. A. V.

Nevenkite atvirumo

“Į Laisvę” daro labai rimto leidinio įspūdį. Nevenkite atvirumo, naujumo ir įdomumo, o tai pasiekiami drąsa ir nuolatinė kova už ištikinimus.

Anatolijus Kairys
Chicago, Ill.

“Į Laisvę” infiltruota iš kairės ir iš dešinės

Dabar komunistai laikosi naujos taktikos. Jie infiltruoja ne tik asmenis, bet dar dažniau savo idėjas. Štai tokias komunistų ir jų talkininkų bolševikbėnių peršamas mintis dažnai išgirstame kartojamas ir mūsų tarpe. Jas kartoja ne tik tokie “Akiračiai” ir į politiką besiveržią “bendruomenininkai”, bet ir frontininkų žurnalas “Į Laisvę”, ir pranciškonų leidžiami “Aidai”.

Dr. J. Balys
“Dirva”, 1971.VI.23

... iš žurnalų ekstremistinių reiškinių pasitaiko “Į Laisvę” leidiny, kai jo redakcija atsidūrė Kalifornijoje ... Iš frontininkų teko patirti, kad daugumas jų ekstremizmui nepritaria, bet nėra lengva rasti tinkamą redaktorių. Kai nėra norimo, tenkinamasi turimu.

A. Daugvydas
“Akiračiai”, 1971 m. nr. 4 (28)

Redakcijos pastaba: Dr. J. Balio ir A. Daugvydo pasisakymai yra lygiaverčiai ta prasme, kad jie nusakoma ne “Į Laisvę”, bet savo pačių užimtas pozicijas. Dr. J. Balys, tautininkas, naujai pasirodžiusio žurnalo “Naujoji Viltis” redaktorius. A.

Daugvydas (slapyvardis) iš aktyvios frontininkų veiklos prieš kelerius metus pasitraukė, kai viename frontininkų suvažiavime Čikagoje savo idėjoms pritarėjų visai nesurado. Jei frontininkų dauguma, kaip jis teigia, iš tikro yra jau persiorientavusi į pusę, A. Daugvydas iš tikro galėtų būti “norimas” redaktorius, nes yra senas spaudos žmogus. Bet kam tada iš vis “Į Laisvę” žurnalo reikėtų?

Daug stiprios ir geros medžiagos

Svarbiausiu ir įdomiausiu skaitiniu (“Į Laisvę”, 1971 m. gegužės mėn. nr.) tekstų laikyti gilaus mūsų filosofo prof. Antano Maceinos studijinį straipsnį, pavadintą “Nuo komes bėgome?”

Straipsnio turinyje profesorius gvildena labai įdomų komunizmo ir rusiškumo santykių klausimą, nes ir mūsųose, girdi, bepradedančios pasireikšti dvejopos nuomonės tuo klausimu ...

Straipsnyje prof. A. Maceina duoda daug pavyzdžių — citatų iš įvairių autorių knygų, o iš to viso daro išvadą, jog Lietuva turinti būti ne tik nerusiška, bet ir nekomunistinė ...

Šiame “Į Laisvę” numeryje esama ir daugiau stiprios ir geros skaitymo medžiagos.

Pranys Alšėnas
“Nepriklausoma Lietuva”, 1971.8.4

“Į Laisvę” redakcija laukia skaitytojų pasisakymų žurnale keliamomis problemomis. Įdomesni laiškai bus skelbiami. Tačiau redakcijai turi būti žinomas laiško autoriaus vardas, pavardė ir adresas. Spsausdinant gali būti naudojamas ir slapyvardis. Anoniminių autorių laiškai, nežinint jų vertės, nebus spausdinami.

Laiškus redakcijai siųsti šiuo adresu: “Į Laisvę”, Post Office Box 34461, Los Angeles, California 90034.

1941 METŲ SUKILIMAS

STASYS LOZORAITIS, JR.

Lietuvių tautos istorija teka paslaptinga ir vingiuota vaga. Jos darbai ir kovos dažnai vyksta sunkesnėmis sąlygomis negu kitų tautų. Jos laimėjimai, nedidelių jėgų tačiau atkaklių pastangų vaisius, yra dažnai apgaubti tylos. Jos aukos, proporcingai nepaprastai aukštos, nepakankamai suprantos ir įvertintos. Daugelis jos gyvenimo svarbesnių valandų dar nėra reikiamai apšviestos, kad naujosios kartos galėtų jas pažinti, apmąstyti ir suprasti, kokios pareigos joms yra istorijos pavestos.

Antrojo pasaulinio karo išvakarėse, jo metu ir pokario laikais Lietuvos vardas retai tebuvo minimas tarptautinėje plotmėje. Tačiau ir tuo metu ji ne tikrai su dideliu pasiryžimu gynė savo teises, bet kai kuriais savo aktais net išsiskyrė iš kitų Europos tautų tarpo. Kas šiandien atsimena, kad Lietuva atsisakė sudaryti sąjungą su galinga nacių Vokietija ir pulti Lenkiją? Kuriame Europos rezistencijos istorijos puslapyje yra paminėta, kad lietuvių tauta, atsispidama didžiuliam vokiečių spaudimui, niekad nesudarė SS dalinių? Ir pagaliau kas šiandien mena, kad lietuviai yra vienintelė tauta Europoje, kuri net aštuonis metus ginklu priešinosi Ry-

tų okupantui? Atrodo, lyg lietuvių tauta gyventų užuovėjoje nuo didžiųjų įvykių ir jos žemėje istorija būtų jau nuo senų laikų sustojusi. Štai kodėl šiandien mes turime prisiminti ir kitiems priminti, kad 1941 metais lietuvių tauta sukilo prieš savo krašto pavergėją, tuo būdu išreiškėdama valią būti laisva ir nepriklausoma.

1941 m. sukilimas buvo tautinio sąmoningumo išraiška, kurios negalima sieti su kuria nors politine kryptimi ar polinkiu į vieną ar kitą svetimą valstybę. Tai buvo gaivališkas aktas Lietuvos suverenumui atstatyti. Ir jei sukilimo dalyvių tarpe kai kas puoselėjo dar ir kitokius tikslus, pati tautos laikysena 1941 metais ir vėliau, rezistencijos laikais, aiškiai parodė, ko ji nori ir ko ji siekia. Sukilimas, uždegęs visus gyventojų sluoksnius, buvo ypatingai gaivališkas, nes paskutiniųjų metų įvykiai buvo sunkiai pažeidę Lietuvos valstybės interesus ir lietuvių širdis. Lenkų ultimatas, Klaipėdos atplėšimas, sovietinių bazių įvedimas, brutalus nepriklausomybės užgniauzimas ir pagaliau pragariškos birželio naktys psichologiškai paruošė dirvą didžiajam sprogimui. Skaudžių smūgių laikotarpis būtų galėjęs visiškai pakirsti lietuvių pasi-

priešinimo valią ir suduoti mirtiną smūgį valstybingumo idėjai. Rezultatai, tačiau, buvo priešingi: tauta nepaprastai su-brendo ir kilo tylus pasiryži-mas įrodyti sau ir kitiems, kad Lietuvos nepriklausomybės idėja yra gyva. Štai kodėl sukili-me ypatingai gausiai ir akty-viai dalyvavo jaunesnės kartos, nepriklausomoje Lietuvoje dar neturėjusios sprendžiamo balso, tačiau giliai pergyvenusios vi-sus skaudžius įvykius. Sukili-mas, tad, išveda į sceną visą ei-lę naujos kartos vyrų, kurie perima į savo rankas krašto reikalus. Tam tikra prasme 1941 m. sukilimas yra taip pat revoliucija, kuri giliai pertvar-ko lietuviškosios visuomenės klotus.

Reikia iškelti ir kitą svarbų sukilimo bruožą, kuris jį ski-ria nuo kitų, karo metu Euro-poje įvykusių rezistencinių ju-dėjimų. Ir būtent tą, kad jis nebuvo jokios svetimos valsty-bės arba kare dalyvaujančių sąjungų interesuose. Šis fak-tas lyg ir patvirtina, kad Lie-tuvos žemėje istoriją vystosi sudėtingiau negu kitur. Vokie-čiai žiūrėjo į sukilimą kaip į vos vos toleruotiną mažos tau-tos aktą, kuriai jie buvo jau numatę tamsią ateitį besiku-riančioje „naujoje Europoje“. Didieji vakarų sąjungininkai žiūrėjo į įvykius Lietuvoj su nepasitikėjimu, nes juk tuo mo-mentu jų didžiausias susirūpi-nimas buvo sovietų valia bei galia pasipriešinti vokiečių įsi-veržimui. Net ir lenkai, greit

užmiršę Lietuvos didžiadvasišką laikyseną suklumpančios Lenkijos atžvilgiu ir ištiestą pagalbos ranką jos pabėgėliams, meta į lietuvių sukilėlius ne-draugišką žvilgsnį. Taigi, suki-limas iššaukia užsienyje pasi-gėrėjimą, tačiau politiniu at-žvilgiu jis palieka izoliuotas ir todėl grynai lietuviškas reika-las, be ypatingų politinių, ideo-loginių ar kitokių saitų su sve-timaisiais. Šis labai būdingas bruožas tinka ne tiktai sukili-mui, bet ir iš jo išėjusiai re-zistencijai, kuri, kaip padėtis ir Lietuvos interesai reikalavo, turėjo būti nukreipta prieš vo-kiečius ir prieš sovietus ir, ne-retai, prieš lenkus.

Štai kodėl sovietų argumen-tacija, esą sukilimas tarnavęs tiktai vokiečių interesams, yra paprasčiausias tiesos iškraipymas. Ryšium su sovietų teigi-mais yra reikalinga nustatyti vieną, labai paprastą principą, ir, būtent, tą, kad kiekviena tauta yra savo krašto šeiminin-kė ir todėl laisva rinktis sąjun-gininkus bei draugus. Aiškiai nustačius šį principą, yra įdo-mu palyginti Lietuvos bei So-vietų Sąjungos laikyseną vokie-čių atžvilgiu iki 1941 m. birže-lio mėnesio 21 dienos nakties, kada naciai pradėjo puolimą prieš Rytus. Vesdami dviejų kraštų politikos paralelę, ma-tysime, kad Lietuvos santykiai su Vokietija beveik niekad nebuvo geri. Tuomet, kada Eu-ropoje buvo plačiai paplitęs noras nusileisti Hitlerio reika-lavimams ir su juo susitarti,

Lietuva nepabūgo iškelti Klaipėdos krašto naciams bylą ir juos nuteisti. Vokiečių ekonominės sankcijos prieš Lietuvą, įvairūs spaudimai bei grąšiniai, kaip pavyzdžiui, lenkų ultimatumo metu, nepasibaigė net ir po Klaipėdos atplėšimo.

Kas liečia Sovietų Sąjungą, jau 1921 m. Leninas kreipėsi į vokiečius, prašydamas jų bendradarbiavimo, perorganizuojant raudonąją armiją; tais pačiais metais buvo sudaryta tarp abiejų šalių prekybos sutartis, kuri lietė taip pat ir svarbių strateginių žaliavų tiekimą. Sovietų užsakymai Vokietijoj tuo met buvo didelė parama vokiečių pramonei ir jų slaptam apsiginklavimui. 1922 m. Rapalo sutartimi sovietai pirmieji Europoje atstato Vokietijos prestižą tarptautinėje plotmėje. Sekančiais metais sovietų vyriausybė Ruhr'o krašto krizės metu įspėja Lenkiją nesiimti jokių žygių prieš vokiečius ir tuo būdu garantuoja Vokietijai ramų užnugarį. 1926 m. tarp abiejų šalių pasirašoma nepuolimo sutartis, kurioje jos pasižada nesiimti jokių nedraugiškų priemonių viena prieš kitą. Tuo tarpu vokiečių specializuoti karo daliniai vyksta į manevrus sovietų teritorijoje, kurioje taip pat yra slaptaistatomi pirmieji vokiečių ginklų fabrikai. 1939 m., išmesta iš Tautų Sąjungos, Sovietų Sąjunga sudaro paktą su nacių Vokietija, dalinasi su ja Lenkijos ir Baltijos kraštų teritorijomis

ir pažada tiekti didelius kiekius žaliavų, kurios yra pristatomos Reichui labai tvarkingai iki pat vokiečių - sovietų karo pradžios. Kai visoje Europoje prieš vokiečius prasideda pirmoji rezistencija, komunistai atsisako joje dalyvauti. Visi šie faktai yra, aišku, žinomi, tačiau šia proga juos reikia prisiminti, kad jie būtų dar daugiau žinomi. Sovietai neturi jokiom moralinės teisės ne tik tai kaltinti sukilimo organizatorius bei dalyvius, bet iš viso jo vienaip ar kitaip vertinti. Kitokios reakcijos Lietuvoje jie negalėjo laukti, nebent jie buvo įsitikinę, kad lietuvių tauta yra atsisakiusi bet kurio garbės jausmo.

Trisdešimčiai metų praėjus, kokią pėdsaką yra palikęs 1941 m. sukilimas, jo dalyviai, jo kritusieji? Jame gimė lietuvių rezistencinė valia, kuri prisitaisydama prie nuolat kintančių istorinių sąlygų, pagal susidarančias aplinkybes keisdama savo formas, tebėra gyva ir tvirta. Jos priemonės pasikeitė, tačiau tikslai pasiliko tie patys, kaip tų lietuvių, kurie tą tolimą birželio dieną sukilo prieš svetimuosius savoje žemėje. Jie būtų tą darę prieš svetimuosius iš vakarų ir pietų ir šiaurės. Prieš visus tuos, kurie šio 20 šimtmečio antroje pusėje bando užgniaužti tautų teises.

Lietuvių tautos istorija teka paslaptinga ir vingiuota vaga. Tačiau ji teka viena kryptimi. Ir niekas jos nepakeis.

TYLIOJI REZISTENCIJA

JURGIS GLIAUDA

Kai komunistų partijos suvažiavimo delegatai rinkosi į Kremlių posėdžiui, skelbia gauta informacija iš Maskvos, prie įėjimo buvo dalinami lapeliai. Kadangi ant lapelių buvo užrašyta „Ačiū tau, partija!“, tai visi manė, jog tai bus naujas partijos pagarbinimas, panašiai kaip kad visokie paliaupsinimai, telpą „Pravdoje“. Tačiau kaip visi nustebo, paskaite šią poemą: „Ačiū tau, partija, už viską, ką mums davei ir duodi. . . už visas melagystes, falsifikatus, vadų portretus, slapstus pranešėjus ir šūvius Prachos aikštėje ir už apgaules, kuriuos dar bus. Ačiū tau, partija, už neviltį ir kančias, už mūsų gėdingą nutildymą, ačiū tau, partija..“.

Dalinanti lapelius moteris buvo suimta. Šio įvykio oficialioji sovietų spauda „nepastebėjo“. Bet užsienio korespondentai lapelių dalinimo įvykį smulkiai atpasakojo, kad žinotų laisvasis pasaulis.

Kaip kvalifikuoti tokį reiškinių už geležinės uždangos? Stalino metais su tokiais disidentais, aiškina užsienio spaudos korespondentas, elgtasi trumpai ir drūtai: kulka nutildydavo kukliausią opoziciją. Dabar tokie prasiveržimai jau dažni. Ir

jeigu šis tapo pastebėtas ir pasiekė užsienį, tūkstančiai kitų lieka nepastebėti; jie vyksta vietovėse, kur nėra užsienio žmonių, tad lieka nepastebėti ir nesuregistruoti. Tiktai vietos teismuose po visą Sovietiją tokių bylų prokurorai svaidsosi prikerčiamais teisiamajam terminais: imperializmo pakalikai, smulkiaburžuazinės ideologijos apsėstieji, nacionalistinės emigracijos paveiktieji, klerikalizmo išliekos, obskurantizmo atgynenos . . .

Šito disidentizmo reiškiniu jau nebegali nuneigti sovietinė realybė.

Kaip kvalifikuoti visa tai? Kaip suprasti, kad kelios ar keliolika policinio režimo dekadų, kada buvo ir yra toks brutalus savo piliečių ir pavergtųjų prievartavimas mąstyti, spręsti ir elgtis tiktai režimui pagėdaujama linkme, neatnešė norimo efekto, neprivertė žmonių tapti šimtaprocentiniais savo režimo adeptais ir vergais? Kur glūdi tokio reiškinio šaknys? Kuriais ūgiais ir daigais, kad ir labai dar kukliais, toks disidentizmo reiškinys atsiskleidžia stebėtoju iš tolimo, niekinamo ir užginto užsienio?

Tas reiškinys yra pasyvioji,

arba tylioji rezistencija. Tai, regis, dvi priešingos sąvokos. Žodis rezistencija reiškia priešinimąsi, svetimos valios ignoravimą ir nepasidavimą svetimos valios diktatui. Tyla, atrodo, nėra kovos priemonė. Bet tai nėra taip. Tyla gali būti rezistencija. Tai yra tylą, kada ginklai tyli, bet mintys veikia. Tai yra tylą, kada žmonėse plinta priešrežiminis anekdotas, kada šnera rotatoriaus lakštai, kur įrašyta kas nors nesutinkančio su režimo diktatu, kada kunigas drąsiai padeda ranką ant vaiko galvutės. (O tai nelegalus religinės propagandos aktas!). Tyloje įvyksta savos nuomonės priešpastatymas režimo prievartai. Ir ši gūdžioji tylą dabar iškalbingesnė už ginklo kalbą.

Po ilgo įkalinimo už geležinės uždangos, žmonės netapo kaliniai! Jie siekia išlikti sau žmonėmis ir rezervuoti sau teisę turėti savas nuomones. Jie kratosi prorežiminio nuomonių standarto. Ši tylioji opozicija ir yra tylioji rezistencija, kurioje slypi palankios prognozės laisvei.

Tai buvo tylioji rezistencija prieš 1904 metus Lietuvoje, kada žmonės slapta statė kryžius ir remontavo apleistas bažnyčias, nors ir nebuvo leidžiama remontuoti. Ir knygnešių darbas buvo tylioji rezistencija. Šie veiksmai tada atrodė daugeliui beprasmiškai, keisti, neturį ateities. Tačiau istorija rodė ir rodo, kad dideli įvykiai gimsta iš mažytės sėklos, dažnai iš

nepastebimos užuomazgos. Todėl su tokiu dėmesiu laisvasis užsienis seka tylios rezistencijos ir tylaus disidentizmo reiškinius už geležinės uždangos; o mes, lietuviai, sekame, kas vyksta okupuotoje Lietuvoje.

Tas laisvės siekio rūgimas, savaime aišku, stipresnis yra satelitinio statuso kraštuose. Sakoma, kad „antisocialistinės jėgos“, niekad nebuvo išsekusios Lenkijoje. Ginkluotos Lodzės ir Pamario srities rezistencijos užuomazga glūdi tyloje rezistencijoje. Kontrsovietinės tendencijos vis dar nesutriuškintos Vengrijoje ir Čekoslovakijoje. Nuotaikų ventiliacijai visur ten leidžiama šieptis ir paversti satyros objektu pasiskirus asmenis, neva atsakingus už režimo nesėkmes. Vagystė, apsileidimas, tinginystė, girtuokliavimas — visos ydos sudaro pašaipos objektą ir temas. Lygiai taip yra ir okupuotoj Lietuvoj. Tai vis yra atleidimo ožiai. Bet tai nėra tylioji rezistencija. Tai yra režimo žaibolaidis. Reikia padūkusio darbo sekti, kad suasmenintoje satyroje neprasiveržtų bendrinių motyvų: režimo kritikos ir pašaipos režimui. Režimas gi identifikuojamas su privaloma ideologija. Pašaipos ir kritikos taikiniai neturi teisės paliesti tos šventųjų šventovės, bet privalo priimti ją kaip neginčijamą ir pavienio asmens protu nesuvokiamą vertybę, sovietinės realybės sąlygose nukeltą į ontologinę sferą.

Tačiau didelis slėgimas saulės

masėje provokuoja ir didelius saulės lavos fontanus. Tai protuberansai. Ir didelis užgynimas sovietijos režimo užguitam asmeniui jaustis *sau žmogumi* ir be ginklo rankoje provokuoja rezistenciją, pasipriešinimą ir formuoja būsimą reformų sėklą.

Užsienio korespondentai apskaičiuoja, kad nelegalus knygų perrašymo būdas, „samizdatas“, klesti Rusijoje neįtikinamai didžiulių tiražų forma. Vien tik Solženicyno 600 puslapių romanas „Vėžio korpusas“ paplito virš 10,000 egzempliorių. Ir visa ta masė puslapių ir žodžių perrašyta ranka! Tai laisvam užsieniui neišsivaizduojamo masto nuoveikiai. Tačiau tai nėra beprasmiai Sizio darbai. Tai yra baisus ginklas griauti netoleranciją ir vergavimu pagrįstą režimą. Ir mus pasiekia tokios prognozės kupini faktai iš okupuotos Lietuvos. Proporcingai gal dar reikšmingesni faktai mums prabyla, kai ryškiausiai tylios rezistencijos kovos apsupa religinės laisvės išpažinimo siekius. Neseniai spaudoje nuskambėjusi kun. Šeškevičiaus byla, jo atsiiktimai, jį ginančiųjų replikos — visa tai liudija, kad lietuvių siekis išlikti *sau žmogumi*, su savo humanistinėmis vertybėmis, nėra išduotas; ir taip ilgai išsilaikęs, nebus niekad išduotas režimo prievartai ir fantastinės ideologijos diktatui.

Ši tylioji rezistencija juo galingesnė, nes ji neturi organizuotos, ginkluotos ar politinės

rezistencijos centralizacijos. Kiekvienas individas — vis tylios rezistencijos savistovus centras!

Mums, laisvėje tarpstantiems žmonėms, sunku net suprasti, kad Lietuvos laisvės prognozei ten daugiau reiškia kur nors prie progos taikliai papasakotas priešrežiminis anekdotas, kaip kad čia iškilmingo simpoziumo šnektos, kad drąsus kunigas, aiškinąs religinės dogmos ir religinės praktikos temas, yra žymiai reikšmingesnis dalykas už laisvėje pompastiškai paskelbtą gausingo susirinkimo rezoliuciją.

Tylioji rezistencija žengia herojikos ženklu. Kitoj dimensijoje yra laisvųjų užsieniečių veikla. Šie abu reiškiniai plinta ir tarpsta atskirose sferose. Ar yra tarp jų ryšys? Ar užsienio veiklos prožektoriai nuskrodžia okupacijos tamsųjų dangų? Ar tylios rezistencijos žiburėliai kursto užsienio lietuvių atsidavimą kaip nors talinti tautiečiams už geležinės uždangos?

Viena yra aišku, kad periferija nėra centras. Išeivija vargu ar bus tautos politinių laisvių ir suverenumo siekių įkūnytoja. Tauta savo krašte, įpratusi ir įnikusi į savo gyvenimo sąlygas, formuodama jas pagal savo instinktyvią orientaciją, vis ieškos ir ieškos platesnio ir gilesnio, kaip Vydūnas sakė, „savo laisvėjimo“.

Savo laisvėjimo siekiant, tik-tai tauta savo teritorijoje gali

nuvokti, kada suverenumo mirazas tampa realizuojama vertybe. Užsienis gali tik šiek tiek visa tai apčiuopti, suprasti ir talkinti. Pagaliau, ir suverenumo realizavimas savo forma gali neatitikti užsienio koncepcijos.

Tokie yra puošnūs (ir užsienio nekontroliuojami) tyliosios rezistencijos apogėjaus žiedai. Prieš 1904 metus Lietuvos lauke slapta pastatytas kryžius tapo pamatu, ant kurio buvo pastatyta suvereni Lietuvos respublika, vėliau pavadinta Lietuvos valstybe. Todėl ir nelegaliai platinamas sovietinių leidyklų netoleruojamas poeto eilėraštis yra sėkla išdygti naujai, mums dar savo formomis ir ideologine koncepcija nesuvokiamai suvereninei Lietuvos valstybei. Toks lemtingai svarbus ir reikšmingas yra individo galvojimo būdas, nusiteikęs reikštis pro-rezistenciniais aktais. Galvojimo būdas yra veiksmo stimulus. Ne be reikalo užsienio kremlogistai tiek daug dėmesio skiria šio rašinio įvade paminėtam „Ačiū tau, partija“ atsišaukimo dalinimo įvykiui.

Ar nebuvo pilna žodžio prasme tylioji rezistencija, kada pirmojoje rusų okupacijoje per priverstiniai masinį „gegužės pirmosios“ minėjimą studentų ir moksleivių būriai, varomi pro sovietinės vyriausybės tribūną, į sveikinimus iš tribūnos atsiliepė tylą. Ta, pilna žodžio prasme, tylioji rezistencija vėliau prabilo ginkluotos rezis-

tencijos kalba, kada per sukilimą trumpam bet reikšmingiausiam Lietuvos valstybės istorijos periodui buvo atstatytas nominalus Lietuvos suverenumas. Įsiveržę Lietuvon vokiečiai buvo pastatyti prieš įvykusių faktą: Lietuva egzistuoja kaip valstybė.

Neseniai teko pastebėti, kaip viename be ideologinio ir politinio orientyro leidinyje „Vasario šešioliktosios“ gimnazijos auklėtinis, nežinia kokių tamsių jėgų išplautais smegenimis, vadino Lietuvos suverenumo siekius „miražu“. Nelaimingas jaunuolis, kuriam aplinka nepadėjo susirasti istorinę tikrovę atitinkančio orientyro, atrodo, nežino, kad ir miražai turi realias formas, nuo kurių pats miražas tik atsispindi. Už tolimų horizontų slypi tas objektas, kurio miražus regi stebėtojai. Kritikuojant formas, reikia vis dėlto neprarasti tos substancijos, kuri yra gyvybės jėga tautos egzistencijai. Tai ir yra tas vydūniškas „savo laisvėjimas“. Tai yra savo tautos gyvybės realizavimas laisvės sąlygose. Po tolimos kelionės dykuma, išsekę, alkani ir ištroškę keleiviai pagaliau prieina tikrą apylinkę, kurios atvaizdą jie regėjo miraže.

Savo „laisvėjimo“ pojūtis ir yra miražas — tylios rezistencijos akte. Jeigu mūsų mokslininkai su tokiu pakilimu, su tokiu nebūtų savo jėgų įtempimu, su tokiu atsidavimu *okupacijos sąlygose* kuria lituanistines vertybes — tai yra pras-

mingos ir pakilios tylios tautinės rezistencijos aktas. Lituanistiniai mokslai okupuotoj Lietuvoje pasiekė aukštą lygį. Tai nėra okupacijos palankumo išdava. Tai nėra okupacijos pasekė. Anaipat, tai yra auka, atsidavimas, siekis ir kartais netgi rizika, kaip mes matome ir iš profesoriaus Jono Kazlausko misterijos. Juk tai yra instinktyvi tautinė pastanga užkirsti kelią pseudomoksliniam brovimuisi į tautos gyvybės sferą, į vis pinamą ir mezgiamą slavų ir lietuvių labai artimos giminytės pseudo-įrodymus. Todėl iš visų lietuvių mokslo pastangų okupuotoje Lietuvoje ši mokslo sritis, lituanistikos disciplina, kaip jau matome, pasidaro kovos lauko, kuriame buvo ir bus tikrų aukų. Tylioje rezistencijoje neišvengiamos ir tylios mirtys. Tyloji rezistencija skambi savo pasyvumu ir puošni savo kasdieniška proza.

Režimas kovoja su tylios rezistencijos tendencijomis. Režimo smerkimuose slypi režimo desperacija, ir desperacija dėl to, kad tyloji rezistencija rodo gaivalingą augimą. Sovietijoje penkias, o okupuotoje Lietuvoje dvi dekalas tyloji rezistencija nebuvo išnaikinta. Ji neišnaikinama. Žmonės, net konclagerių sąlygose, nori ir siekia "laisvėjimo" ir laisvės. Kur bus policinė valstybė, besikėsianti paglemžti žmogaus mintį ir sąžinę, ten bet kuriais sąlygomis išliks tyloji žmonių rezistencija. Ji atremta lais-

vės miražu, bet nieko nėra pavojingesnio diktatūrai už laisvės miražą, kurį ilgesingai stebi užguiti pavaldiniai.

Užsienis stovi atokiau nuo to gaivaus tautos judėjimo. Lietuviškas užsienis, kovodamas už savo tautinį išlikimą, privers tas kreipti jėgas į savo daržų tręsimą. Čia jis sudeda ir dides aukas ir rodo didelių pastangų. Savo įnašu užsienis negali reikšmingiau papildyti tylios rezistencijos klestėjimo Lietuvos teritorijoje. Užsienis tik-tai gali kurstyti. Izoliuotas nuo tautos gyvenimo ir nuo jos kovos už savo *tautinį* ir *valstybinį* išlikimą, argi užsienis lieka tik-tai stebėtojas ir post factum interpretatoriaus rolėje?

Tenka galvoti, kad politinės pro-suvereninės formacijos provokuoja tautą drąsintis. Tad kai kurie literatūriniai veikalai, prasiveržę pro geležinę uždangą, skatina tyliąją rezistenciją pasitikėti savo jėgom.

Formaliai už geležinės uždangos kalinami lietuviai, laisvėdami savo gyvenamo proceso tėkmėje, apsprendžia ir tyliosios rezistencijos prigimtį, pobūdį ir jos metodus. Visa tai gana trupu mums suvokti, visiškai neįmanoma mums sekti, ir būtų visai beprotiška mums pretenduoti į bet kurias ta linkme direktyvas.

Ginkluota rezistencija neatnešė šaliai išsilaisvinimo, nes kovai trūko ginkluotos jėgos. *Tylios* rezistencijos sėkmei ne-

(Nukelta į 44 pusl.)

BIRŽELIO TESTAMENTAS

STASYS ŽYMANČAS

*Jūs kritote kniūpsti ir kaip
pakliuvo,
Gimtinės žemę kūnais
dengdami.
Tai įsikūnijo šventa lietuvių
Svajonė, amžių amžiais nerami.*

J. A i s t i s

Ryžtas mirti

Anomis kovingomis ir lemtingomis 1941 metų birželio dienomis Kauno kapinėse prie Vytauto prospekto buvo supilti 85 Birželio sukilime žuvusių laisvės kovotojų kapai. Atsisveikindamas su jais Laikinosios vyriausybės vardu ministro pirmininko pareigas ėjęs švietimo ministras prof. J. Ambrazevičius - Brazaitis kalbėjo apie tą nuostabiai stiprią tėvynės meilę, išaugusią jos vaikų širdyse, kad "ištisi būriai, šimtai, tūkstančiai — savo noru ryžtasi mirti, bet ne vergauti".

Tų naujai supiltų kapų tarpe buvo vieno man artimo, visad mielo ir guvaus bičiulio, "Aušros" gimnazijos 1927 m. laidos bendraklasio, Belgijoje aukštuosius mokslus baigusio inžinieriaus Kazio Matulio kapas. O kažkur Dzūkijos panemunėj išdygo kitas laisvės kovotojo kapas — Vilniaus universiteto

teisės mokslų fakulteto 8 semestro studento neolituano Antano Blekaičio. Karštas dzūkas patriotas, veiklus Lietuvių Aktyvistų Fronto narys, su kuriuo ypač suartėjau bendram po grindžio darbe, NKVD areštui gresiant, man patarus, kuriam laikui iš Vilniaus buvo išvykęs tėviškėn. Kilus sukilimui, tuoj į jį įsijungė ir krito kovoj su raudonarmiečių raitelių būriu.

Kažin ar kas šiandien begalėtų nurodyti dar vieno laisvės kovotojo kapą, —tai vilniečio Mykolo Gudėno, nuoširdaus ir ramaus, bet ryžtingo patrioto lietuvio.

Tai tik trejetas vardų Birželio sukilime kritusių laisvės kovotojų iš kelių šimtų ar tūkstančių. Jų tikro skaičiaus niekas tiksliai nežino, nes niekas jų nesuskaitė ir jų vardų į lietuvių tautos skausmingos istorijos metraščių puslapius neįrašė. O juk, kaip savo "Praeities pabyrose" pastebėjo Lietuvos kultūros istorikas Vaclovas Biržiška, "tie, kurie kovojo ir žuvo, kurie kentėjo vargą ir jį išvargo, kurie kelią ateičiai tiesdami sunkiai dirbo, galėtų reikalauti, kad jų anūkai ir proanūkiai jų vargų ir kovų nepamirštų".

Jie tikėjo pergale

Nuo Birželio sukilimo praėjo trisdešimt metų. Per tuos metus nelygioje lietuvių tautos kovoje su okupantais žuvo ne keli ir ne dešimtys, ne šimtai ir ne tūkstančiai, o dešimtys tūkstančių Lietuvos laisvės kovotojų. Jų kapais nusėtos visos Lietuvos pamiškės. Didžiųjų tų kapų šiandien nė pėdsakų neliko. Okupantas išniekino ir su žeme sulygino Birželio sukilėlių kapus Kauno kapinėse. Ir mes patys per tuos 30 metų pasenome, širdys atšalo ir jausmai atbuko. Mums artimų ir brangių kovotojų mirtys ir mus mažai bejaudina. Bet tada, anomis audringomis ir viltingomis 1941 m. birželio dienomis, kada mes patys buvome dar tokie jauni, kaip ir pati Lietuvos nepriklausomybė, tos pirmosios vos prasidėjusių laisvės kovų aukos mums atrodė neįprastos ir nelauktos, perankstyvos ir begaliniai skaudžios.

Per pastaruosius tris dešimtmečius lietuviai ne kartą stojo nelygion ir beviltiškai kovon prieš okupantą, ryždamiesi geriau mirti, bet ne vergauti. Tačiau Birželio sukilėliai išėjo kovon prieš okupantą ne mirtį rinkdamiesi, bet laisvą gyvenimą Lietuvai ir sau. Jie galvojo apie pergalę ir ją tikėjo. Jie stojo kovon su džiaugsmu,ėjo pro mirtį ir jos nematė, kaip vėliau vaizdžiai ir teisingai prisiminė vienas sukilėlis, tuomet dar jaunas studentas, dr. K. Ambrozaitis.

Tas anuomet taip ryškiai ir neišdildomai atmintin įsirėžęs jaunatviškas ir bebaimis jaunųjų Birželio sukilėlių užsidegimas, jų tvirtas ir nepalaužiamas tikėjimas kovos teisingumu ir jos laimėjimu, jų gilaus patriotizmo staigus ir nesulaukomas prasiveržimas yra pats svarbiausias ir reikšmingiausias Birželio sukilimo bruožas, jo išliekanti ir nesunaikinama vertybė ir palikimas ateities kartoms.

Tikras lietuvių tautos laisvės laidas buvo ir visada bus jos jaunosios kartos ir jaunimo kietas, nenumaldomas ir nenumalšinamas kovos dėl laisvės ryžtas. Kol jaunose lietuvių širdyse bus neužgesusi tėvynės meilės ugnis, tyliai rusendama ar staiga visu ugnies karštumu užsiliepsnodama, tol bus gyva viltis, kad anksčiau ar vėliau lietuvių tauta susigrąžins prarastą laisvę.

Okupuotos Lietuvos jaunimo laikysena, nūdieniai jų darbai ir siekiai ir jaunųjų lietuvių išeivių jautri ir staigi reakcija į Simo Kudirkos tragediją liudija, kad lietuvių jaunimas yra veikiamas tos pačios patriotinės dvasios, kuri prieš trisdešimt metų paskatino sukilti Birželio laisvės kovotojus. Visų lietuvių pirminė pareiga yra neleisti užgesti jaunųjų lietuvių krūtinėse rusenančią tėvynės meilės ugniai. Todėl visų pirma reikalinga tą lietuvių jaunimą suprasti, jo neatstumti ir su juo susiprasti.

Sukilimas išgelbėjo Vilnių ir Kauną

Ilgos ir sunkios lietuvių laisvės kovos istorijoje Birželio sukilimas užima išskirtinę vietą. Tai buvo vienkartinis, staigus, ryžtingas ir sėkmingas tautos kovos veiksmas. Sukilėliai turėjo aiškų ir konkretų tikslą ir jį atsiekė. Jie išlaisvino Vilnių ir Kauną, paskelbė Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymą ir sudarė Laikinąją vyriausybę anksčiau negu vokiečių kariuomenė spėjo didžiuosius Lietuvos centrus pasiekti. Skubiai atstatė ir pertvarkė susovietintą krašto administraciją. Visa tai sukilėliai pasiekė savo pačių jėgomis, be jokios vokiečių karinės ar kitokios pagalbos. Pergyvenę sovietinės okupacijos terorą, lietuviai vokiečių karius sutiko kaip išvaduotojus, nors Birželio sukilėliai žinojo ir netrukus patyrė, kad jų kovos tikslas ir siekimai yra priešingi nacių politikai, jų interesams ir užmačioms.

Vertinant Birželio sukilimą, jo sėkmes ir nesėkmes, reikia dar prisiminti tą smūgį, kurį sovietiniai okupantai sudavė visam sukilimo paruošimui ir jo vykdymui, prieš pat karą suimdami apie 300 teritorinio lietuvių korpo karininkų. Tuo būdu jie faktiškai likvidavo beveik visą Vilniaus LAF štabą. Sukilimo iniciatyva ir vadovavimas pačiu paskutiniu momentu perėjo į Kauno LAF rankas. O buvo numatyta ir Lie-

tuvos nepriklausomybės atstatymą, ir Laikiniosios vyriausybės sudarymą skelbti Vilniuje. Čia, pagal pramatytą planą, turėjo atsirasti ir tos vyriausybės galva pulk. Kazys Škirpa.

Tačiau ir šis sovietinis okupantų Vilniaus tautiniam po grindžiui suduotas smūgis nesusilaikė išlikusių LAF narių ir kitų laisvės kovotojų. Užėmę Vilnių, pirmame „Wilnaer Zeitung“ numeryje patys vokiečiai pripažino, kad jie radę Vilnių pačių lietuvių išlaisvintą. Taip pat nėra tuščias teigimas, kad Birželio sukilimas išgelbėjo Vilnių nuo sunaikinimo. Vokiečių diviziją iš Vokietijos iki Vilniaus atlydėjęs LAF ryšininkas ir vertėjas J Čiuberkis, vėliau nacių kalintas Stutthofo koncentracijos stovykloje, buvęs „Dirvos“ redaktorius, sakėsi norėjęs verkėti, stebėdamas vokiečių pasiruošimus masiniam ir beatodairiniam Vilniaus puolimui. Sukilėliams betgi privertus sovietus pasitraukti iš Vilniaus, vokiečiams kelias buvo laisvas. O kai raudonosios armijos daliniai, atsipeikėję, panoro grįžti atgal, jau buvo pervėlu: Vilnius buvo vokiečių rankose.

Rašydamas prieš dešimt metų „Nepriklausomoje Lietuvoje“ (1961 m. Nr. 20 - 28) Birželio sukilimo dvidešimtmečio proga, buvau atžymėjęs šiuos pagrindinius sukilimo atsiekimus: staigus ir visuotinis Birželio sukilimas apsaugojo nuo sunaikinimo Vilnių ir Kauną,

išgelbėjo daugelio lietuvių gyvybes nuo besitraukiančių bolševikų beatodairinio siautėjimo ir išlaisvino ir išgelbėjo daugybę politinių kalinių, kurie kitaip neišvengiamai būtų susilaukę Pravieniškių ir Rainių miškelio kankinių likimo.

Nepagrįstos abejonės

Politiniu ir tautiniu požiūriu Birželio sukilimas buvo ypač reikšmingas ne vien todėl, kad iš naujo paskelbė sovietų okupacijos nutrauktos Lietuvos nepriklausomybės atstatymą ir akivaizdžiai išryškino tikrą lietuvių tautos nusistatymą, bet taip pat atgaivino ir žymiai sustiprino lietuvių patriotinę dvasią ir kovos ryžtą, pasitikėjimą savimi ir savo tautos ateitimi.

Birželio sukilimui skirtoje vienoje „Versmių ir verpetų“ kronikoje B. Raila teisingai pastebėjo, kad tas sukilimas padėjo pagrindus ir nutiesė kelią visai tolesnei lietuvių tautinei rezistencijai.

Tačiau ne visi, ne visada ir ne visur vienodai vertino ir tebevertina 1941 metų Birželio sukilimą. Tam tikrų abejonų dėl Birželio sukilimo politinio tikslingumo iškėlė rezistenciniai sluoksniai Lietuvoje antros sovietų okupacijos metu. Sukilimas pareikalavęs nemaža aukų, tačiau laukto rezultato nedavęs, o suteikęs progą okupantams apkaltinti tautinę lietuvių rezistenciją bendradarbiavimu su naciais ir tuo palengvinęs okupantams propa-

gandą, nukreiptą prieš lietuvių nepriklausomybinius siekius. Paleckis ir kiti komunistai kvilingai ėmę pasididžiuodami girtis, kad tik jų rūpesčių ir maldavimų dėka pavykę apsaugoti lietuvių tautą nuo Stalino rūstybės ir keršto. Tokiu būdu sukilimas padėjęs Paleckiui statytis lietuvių tautos globėju ir gynėju nuo „buržuazinių nacionalistų ir nacių kolaborantų aklos ir klaidingos politikos“ galimų baisių pasekmių.

Pagaliau Birželio sukilimas pastatęs daugelį lietuvių į labai sunkią padėtį, artėjant antrai sovietų okupacijai, nes aktyvieji sukilimo dalyviai ir kovotojai sovietinio teroro grėsmės akivaizdoje neturėję kitos išeities, o eiti į mišką ar trauktis į užsienį; tai žymiai susilpninę lietuvių jėgas tuo metu, kada tautinė lietuvių rezistencija buvusi jų labiausia reikalinga.

Tuščias pasigyrimas

Reikia pripažinti, kad eilė aktyviųjų sukilimo vadovų ir dalyvių ir Laikinosios vyriausybės narių, neturėdami kito pasirinkimo, pasitraukė į Vakarus. Tačiau, kaip parodė antrosios okupacijos patirtis, sovietų saugumas uoliai aiškino ir persekiojo kiekvieną tautinės lietuvių rezistencijos ar nacionalinio nepriklausomybinio sąjūdžio narį ar veikėją, nesvarbu, ar jo veikla buvo buvus nukreipta prieš sovietų ar prieš nacių okupantus. Pasitraukusių į Va-

karus žymiai didesnę dalį sudarė kaip tik antinacinės rezistencijos sąjūdžio dalyviai. Ne lietuvių sukilimas, o patirtas teroras ir trėmimai į Sibirą buvo tikroji traukimosi į Vakarų priežastis.

Tuščias pasigyrimas, kad Paleckio ar kurio kito kvislingo sentimentalūs pagraudeniai būtų galėję paveikti Staliną atsisakyti nuo keršto lietuviams. Stalinas, apgaulus, ciniškas ir veidmainingas azijatinio tipo politikas - despotas, niekam jokių sentimentų neturėjo. Jis skaitėsi tik su jėga ir politine realybe. Bevalis, kaip asmuo bevertis ir politiškai nereikšmingas Paleckis buvo aklaiklusnų okupantų įrankis ir jų politikos vykdytojas. Senas, kietas ir atkaklus revoliucionierius Stalinas šiam smulkiam buržuaziniam liberalui tegalėjo jausti vien panieką. Kaip matyti iš jų pačių prisiminimų, karo metu Sovietijon pabėgusių lietuvių kvislingų padėtis tikrumoje buvo labai nepavydėtina. Niekas su jais nesiskaitė ir jokios įtakos Kremliaus sprendimuose jie neturėjo.

Lietuvių sukilimo užrūstintas Stalinas visų pirma būtų turėjęs likviduoti patį Paleckį, kaip tiesioginį šio sukilimo kaltininką. Oficialiai pritares trėmimams, jis tuo pačiu sukilimą padarė būtinybe. Gi tautai sukilus, jis nesiėmė jokių priemonių jam numalšinti. Švietimo komisaras A. Venclova savo atsiminimuose pateikia iš tikro apgailėtiną sovietinio

kvislingo vaizdą, sukilimui prasiidėjus. Kai dažnas sukilėlių stėjo kovon beginklis ir tik kovos metu apsirūpindavo ginklu, Venclova turėjęs ginklą, bet nežinojęs ką su juo daryti: slėptis, bėgti ar nusišauti. Tik viena mintis jam nekilo galvoje: panaudoti ginklą tarybinės santvarkos ir tarybinės sistinės garbei ginti ir nors simboliškai pasipriešinti sukilusiems lietuvių patriotams.

Sukilimas atidengė nuogą tiesą

Lietuvių tautos sukilimas, nepriklausomybės atstatymo paskelbimas ir Laikinosios vyriausybės sudarymas Kremlių, be abejo, turėjo sukrėsti. Tik neįtikėtina akla vokiečių nacių politika ir jų nesugebėjimas kitus sukilimus ir nepriklausomybinius sąjūdžius iššaukti kitose sovietų tautinėse respublikose ir pačioje Rusijoje išgelbėjo sovietų imperiją nuo subyrėjimo.

Sukilimas parodė Kremliaus primestos kvislinginės valdžios visišką bejėgiškumą pavojaus atveju. Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymas visuotiniu tautos sukilimu iš pagrindų sugriovė vienintelį ir svarbiausią okupacijos pateisinimą — kad Lietuva pati laisvanoriškai įsijungusi į Sovietų Sąjungą.

Praskleidęs šį sovietų sukurtą melagingą mitą, sukilimas atidengė nuogą tiesą — Lietuvos pagrobimas buvo išimtinai Kremliaus imperialistinės

politikos, karinės agresijos ir brutalios jėgos padarinius. Kremlius turėjo suprasti, kad pavykęs ir politiškai įprasmin-tas visuotinis Birželio sukilimas sustiprins lietuvių nepriklausomybinę idėją ir pasitikėjimą savimi ir kad nuo šiol teks skaitytis su kietu ir atkakliu lietuvių pasipriešinimu visiems kėslams lietuvių nepriklausomybę iš naujo paglemžti. Lietuva jau nebebuvo tiktai bevalis ir bebalsis Stalino - Hitle-rio mainų ir paktų objektas. Atsirado naujas veiksnys, ku-ris turėjo kelti rūpesčių Krem-liui. Tas naujas veiksnys buvo visa lietuvių tauta visuotiniu sukilimu vieningai pareiškusį savo laisvą, tikrą ir nemeluotą valią.

Tas Kremliaus rūpestis paaiškėja jau iš to, kad Maskvos radijo transliacijose karo metu Lietuvai vietoje žodžio "liau-dis" atsirado ligi tol iš lietuvių kalbos okupuoto beveik iš-guitas žodis "tauta" ir jose pa-garbią vietą rado net Vinco Ku-dirkos sukurtas Lietuvos vals-tybinis himnas, kuris žymiai vėliau, sovietams vėl grįžus į Lietuvą, buvo pakeistas Venc-lovos Stalino šlovei parašyta nešlovinga ode.

Sovietams karą Rytuose lai-mėjus ir gavus laisvas rankas spręsti Rytų Europos tautų li-kimą, su sovietine santvarka Lietuvon grįžo stalininis tero-ras, lietuvių patriotų persekio-jimas ir trėmimai. Prasidėjo partizaninės kovos, ir Sierovo paruoštas lietuvių tautos treč-

dalio išvežimo ir sunaikinimo planas pilnumoje nebebuvo į-vykdytas.

Sovietų okupantai beatodai-riškai malšino ginkluotą lietu-vių tautinį pasipriešinimą. Jie niekino lietuvių laisvės kovoto-jų lavonus, tačiau didvyriška partizanų kova stebino pačius rusus, garsino lietuvių vardą ir kėlė pagarbą jų ryžtui ir drą-sai. Kovai dėl laisvės lietuvių tauta paaukojo tūkstančius gy-vybių. Fiziškai tapo apnaikinta, bet dvasiškai ir tautiškai išli-ko gyva. Ar ji būtų išlikusi to-kia gyva ir tautiškai atspari be sukilimo ir partizaninių ko-vų, — tai klausimas, į kurį šiandien niekas atsakyti negali.

Neišmąstyti vertinimai

Veidmaininga, apgaulinga ir melaginga sovietinė propagan-da nesigėdija apjuodinti, ap-šmeižti ir suniekinti kiekvieną jiems nepriimtina nepriklausomybinę idėją, kiekvieną jų in-teresams priešingą tautinį ju-dėjimą. Sovietinėje propagan-doje nepriklausoma Lietuva — fašistinė, Birželio sukilimas — nacistinis, o vėlesnis ginkluotas lietuvių pasipriešinimas — Amerikos žvalgybos sukurstytas, kapitalistinis ir imperialis-tinis. Ypač daug pastangų Lie-tuvos okupantas padėjo apjuo-dinti ir suniekinti Birželio su-kilimą ir jo kovotojus.

Suprantama, kad tos neato-dairinės propagandos veikia-miems okupuotos Lietuvos pa-triotams galėjo kilti abejonių

dėl Birželio sukilimo tikslingumo. Sukilimas tebuvo trumpalaikė laisvės kibirkštis tris dešimtmečius nusitęsusiame sovietinėje priespaudos naktį. Tuo tarpu sunki antros okupacijos realybė iš nūdienės lietuvių rezistencijos, kuri visų pirma rungiasi dėl lietuvių tautos gyvybės, tautinės sąmonės ir tautinės individualybės išlaikymo, reikalauja visiškai skirtingų kovos ir pasipriešinimo metodų, negu tie, kuriais buvo veikta pirmos okupacijos metu ar kuriais kovota sukilimui kilus.

Žymiai sunkiau suprasti ir paaiškinti, kodėl Birželio sukilimas lietuvių išeivijoje ilgai buvo lyg nenorom prisimenamas, net visai pamirštamas ir svetimiesiems nepristatomas, tarytum jis būtų mažareikšmis ir didesnių pėdsakų lietuvių laisvės kovų istorijoje nepalikęs įvykis. O juk tas sukilimas ir 1944-52 metų ginkluotas lietuvių pasipriešinimas ir šiaudien tebėra svarbiausias, jei ne vienintelis ginklas atremti melagingą sovietų argumentą okupacijai pateisinti, kad, būk, Lietuva laisvu noru atsisakiusi valstybinės nepriklausomybės ir savanoriškai įsijungusi į Sovietų Sąjungos sudėtį.

Vacl. Sidzikauskas "Darbininke" kartą pastebėjo, kad birželio sukilimas įvykęs ne laiku ir todėl sprendžiamos reikšmės Lietuvos laisvės byloje neturėjęs. F. Juzevičius "Tauta tikrovės ir mito žaisme" knygoje Birželio sukilimui skiria tik vieną puslapį ir jam pateisini-

mo neranda. Sukilimas nedomaskavęs rusų melagystės ir praėjusio karo analizė visai ignoruojamas. Sukilėliai būvę idealistai, tačiau sukilimo pasekų nepramatę ir jų viltys nepasiteisinusios. "Jie išvadavo Kauną iš vieno okupantų ir greitai buvo priversti jį perduoti kitiems okupantams". Sukilimas "nesirėmė ano meto politinės situacijos rimta analize, o tik iliuzijomis".

Levas Prapuolenis, vadovavęs sukilimui Kaune, ir pavojingiausiose aplinkybėse paskelbęs per radiją Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, žinoma, neturėjo laiko ir galimybių susisiekti su V. Sizdikausku ir atsiklausti jį, ar jau laikas sukilimą skelbti, ar, sudėjus rankas, dar laukti geresnės progos. Taip pat F. Juzevičiaus vertinime trūksta rimtesnės ano meto analizės, nes tokio mąsto įvykiai negali būti vienu puslapiu įvertinti ir apspręsti.

Iliuzijų dėl Lietuvos išvadavimo turėjo ne vien Birželio sukilėliai, bet ir visa lietuvių tauta, pasitikėjusi Vakarų teisingumu, Atlanto Charta ir pažadėta visoms tautoms laisve ir teisingumu pagrįsta taika. Greitu Vakarų - Sovietų konfliktu tikėjo ir Lietuvos laisvės kovotojai: "Tik bolševikų agentai ir silpnabūdžiai, pasigaudami bolševikinės viešosios propagandos, ima sau ir kitiems įkalbinėti, kad įvykiai, tai yra, ginkluotas konfliktas negreit ateis", rašė 1947.X.15 numeryje Lietuvos partizanų Jungtinės

Kęstučio apygardos organas
“Laisvės varpas”.

Tie įvykiai, kuriais tikėjo ir kuriais grindė laisvės kovą ir laisvinimo politiką Lietuvos ginkluota rezistencija ir užsienio lietuvių veiksniai, išskyrus diplomatinę tarnybą, ne “ne-greit”, bet visai neatėjo.

Neišvengiama reakcija

Vokiečių - Sovietų karas, kuriuo tikėjo Birželio sukilėliai, nebuvo jokia iliuzija, bet reali galimybė. Taip pat nebuvo joks mitas viltis, kad tik karas gali išgelbėti lietuvių tautą nuo sovietų teroro ir birželiniais trėmimais pradėto vykdyti lietuvių tautos naikinimo.

Netiesa, kad sukilėliai nepramatę naujos vokiečių okupacijos. Savo paskirtimi sukilimas buvo nukreiptas ir prieš sovietų okupaciją, ir prieš nacių kėslus. Pagrindinis sukilėlių tikslas kaip tik ir buvo pastatyti nacių Vokietiją prieš įvykusį faktą, ir jie tą tikslą pasiekė. Lietuvon atėję vokiečiai, rado atstatytas valstybines ir savivaldybines įstaigas ir tautos vardu kalbančią Laikinąją vyriausybę.

Vilniaus LAF štabas ir kiti pagrindininkai dėl nacių kėslų Lietuvos atžvilgiu iliuzijų neturėjo. Pagrindžio pasitarimuose buvo daromos prielaidos, kad vokiečiai nepripažins nei Laikinosios vyriausybės, nei nepriklausomybės. Todėl buvo rūpinamasi sudaryti tokią vyriausybę, kuri pajėgtų spirtis

prieš visus nacių spaudimus, rizikuojant net koncentracijos stovyklom.

Kai Vilniun su pirmaisiais vokiečių daliniais atvyko jau minėtas J. Čiuberkis, mudu vienas antrą pasitikome tuo pačiu klausimu: “Kur Škirpa?”. “Jei jo čia nėra”, pastebėjo J. Čiuberkis, “tai reiškia, kad reikalai blogi”. Škirpos nebuvo. Sukilimo pastatytas Laikinosios vyriausybės ministras pirminkas, gestapo patvarkymu, buvo laikomas namų arešte Berlyne. Birželio sukilimas teiškė naujų sunkių ir ilgų laisvės kovų pradžią.

Neramioje ir audringoje Vidurio ir Rytų Europos tautų istorijoje buvo nemaža sukilimų, teigiamai ir neigiamai vertinamų. Jų tarpe buvo ir tokių, kurie kilo gaivališkai ir to meto aplinkybėse buvo nesulaikomi ir neišvengiami, kaip 1944-52 metų ginkluotas Lietuvos pasipriešinimas prievartinei sovietų okupacijai ar Vengrijos revoliucija 1956 metais.

Birželio sukilimas tapo neišvengiamas po masinių išvežimų, kuriuos sovietų okupantai įvykdė prieš pat karą ir kurie lietuvių tautos istorijon įėjo baisiųjų birželio įvykių vardu. “Plaukai ant galvos stojas, kraujas stingsta gyslose, manant apie Kražius”, rašė Vincas Kudirka 1894 metais “Varpe” apie Kražių skerdynes, kuriomis baltasis caras toli pralenkęs žilųjų gadylių garsiuosius neronus. Tačiau klaidais 1941 metų birželio mėnesio trėmimais

raudonasis Kremliaus caras pralenkė ir baltuosius rusų carus ir visų laikų neronus.

B. Kviklys knygoje „Genocide — Lithuania's Threelfold Tragedy“ aprašo vieną konkretų atvejį, vaizduojantį reakcijas, kurias okupantai sukėlė lietuvių tautoje beprotiškais žmonių išvežimais karo išvakarėse. Netekęs žmonos ir penkių vaikų Vilniaus pirštinių fabriko darbininkas V., karui kilus, apsirūpino šautuvu ir granatomis ir tapo vienas iš sukilėlių. „Vargas tiems enkavedistams ar raudonarmiečiams“, rašo Kviklys, „kurie pasipainiojo jam po kojom tomis beviltiškoms dienomis“.

Tokios nuotaikos vyravo ir visame krašte, kai birželio 23 pusę dešimtos rytą Levas Prapuolenis lietuvių sukilėlių vardu per Kauno radiją paskelbė tautai: „... *artėja visų Lietuvos žemių išvadavimo valanda.. . Broliai lietuviai, imkitės ginklo ... Tegyvuoja laisva nepriklausoma Lietuva!*“ Tomis dienomis, prancūzų istoriko Jules Micheles žodžiais tariant, nuo pradžios iki galo tebuvo tik vienas didvyris — visa tauta.

Birželio sukilimo organizatoriams ir vadovams pagrindinis klausimas ir rūpestis buvo ne tai, ar įvyks sukilimas, bet ar jis pasireikš vien gaivališku, netvarkingu atsikeršijimu okupantams, ar bus apvaldytas ir įstatytas į organizacinius tautinio išsilaisvinimo pastangų rėmus ir ar bus politiškai įprasminamas.

Netęsėti pažadai

Tačiau tikroji Birželio sukilimo priežastis buvo žymiai gilesnė, sudėtingesnė ir prasmingesnė. F. Jucevičius minėtoje knygoje „Tauta tikrovės ir mito žaisme“ rašo, kad 1940 metų birželio penkioliktoji lietuviams esanti tamsi diena: „Tamsi todėl, kad rusai okupavo Lietuvą. Ji liks mūsų istorijoje dar tamsesnė, nes mūsų vadai atsisakė ginti jos laisvę. .. Mes buvome laisva tauta. Ar visa neįpareigojo mūsų ginti laisvę? .. Jeigu anuomet būtume gynę savo laisvę, tai mums nereikėtų nei įrodinėjimų apie sovietinę melagystę, nei dejavimų, kad Vakarai mūsų nesupranta, nei Kersteno komitetų“.

Ne vienas lietuvių šiandien pritaria tai nuomonei, kad 1940 metais lietuviai turėjo bent simboliškai pasipriešinti sovietų okupacijai. „Kad mes negalėjome apsiginti“, rašo Jucevičius, „tai nereikia jokių įrodinėjimų. Bet niekas iš mūsų to ir nereikalavo. Viena tik reikėjo — laisvę ginti. Ją ginti nors savaitę, nors dieną, nors valandą“.

Poetas Jonas Aistis tą pažiūrą dar vaizdžiau ir ryškiau išsakė dar 1948 m. sukurtame dviposmyje:

Vienas kraujo lašas būt tave
nuplovęs,
O varge jo vieno tu pasigedai,
Nors stiprybę sėmėm iš
didžios senovės —
Liko netęsėti mūsų pažadai.

*Vienų vienas žodis būt tave
apgynęs,
Bet varge jo vieno tu
pasigedai,
Nors visi žadėjom mirti už
tėvynę —
Liko netęsėti mūsų pažadai.*

Laisvę reikėjo ginti

Kai tauta pribręsta savaran-kiškam gyvenimui ir sunkia ko-vos auka sukuria savo nepri-klausomą valstybę, ji turi būti pasiryžusi ir pasiruošusi ją gin-ti ta pačia kraujo auka nuo vi-sų pavojų. Ne vien tik simbo-liškai “nors vieną dieną ar va-landą”. Valstybinės nepriklau-somybės gynimas — aukščiausia kiekvienos tautos pareiga, negali būti paliekama paskuti-nio momento improvizacijai. O vien simboliškas pasipriešini-mas nieko nebūtų apgavęs: nei prieš, nei draugų, nei pačios tautos. Vienas kraujo lašas nie-ko nebūtų nuplovęs.

1939 metais vyriausybės pa-skelbtas Lietuvos neutralumas tik tada galėjo būti sėkmingas, jei jo apgynimui vyriausybė būtų mobilizavusi visas valsty-bės karines pajėgas ir paruošu-si tautą. Ji tačiau ne tik nepa-sipriešino sovietų agresijai, bet neparengė reikalingų planų o-kupacijos atvejui tautai ir ne-pasiruošė pati.

Iš visu II Pasaulinio karo me-tu okupuotų valstybių, karui pasibaigus, tik trys Baltijos tau-tos nebeatgavo nė formalios valstybinės nepriklausomybės.

Šiandien kritiškai žvelgiant į dar netolimą ir skaudžią praei-tį ir aiškinant Baltijos valsty-bių žlugimo priežastis, galima tik spėlioti, kad gal tos valsty-bės būtų išsaugojusios savo ne-priklausomybes, jei rusiško im-perializmo pavojaus akivaizdoje visos jos drauge su Suomija būtų iš anksto sudariusios ka-rinę gynimosi sąjungą — “Bal-tijos NATO” ir vieningai pasi-ryžusios pasipriešinti sovietų agresijai, kaip tai padarė Suo-mija viena pati.

Tačiau nūdienė Vidurio ir Ry-tų Europos tautų drama prasi-dėjo ne nuo Baltijos valstybių, ir ne vien tik Lietuvai, Estijai ir Latvijai tinka buv. Amerikos prezidento Lyndon Johnson'o žodžiai: “Jei mes norime, kad mūsų žemė liktų laisvųjų ir narsiųjų žmonių žemė ir gimtie-ji namai, mes patys turime būti pakankamai narsūs ir pasi-ryžę tą laisvę kova išsaugoti”.

Lietuva gyva

“Su Lietuva viskas buvo baigta”, aiškino min. E. Turaus-kas 1941 m. pulkininkui Jan-kauskui, kaip neseniai “Drau-ge” paliudijo pulk. A. Šova. Tačiau nepriklausomybėje išau-gusi ir subrendusi patriotinė lietuvių karta su tokiu mirties sprendimu sutikti atsisakė. Tik-ras to meto tautos nuotaikas ir jos nusistatymą okupantų at-žvilgiu gal būt ryškiausiai paro-dė 1940 m. liepos mėnesį Kau-nan suvažiavę visos Lietuvos pradžios mokyklų mokytojai,

kurie sporto halėje, suvažiavimui baigiantis, galingai ir demonstratyviai sugiedojo Lietuvos himną.

Tai buvo pirmas aiškus, akivaizdus ir visame krašte nuaidėjęs visos tautos vardu mestas okupantams iššūkis ir pareikštas kategoriškas NE.

Lietuvos valstybės staigų žlugimą ir gėdingas aplinkybes, kuriose Lietuvos nepriklausomybė tapo taip lengvai prarasta, be šūvio ir be protesto, ypač jautriai ir skaudžiai išgyveno jaunoji nepriklausomybinė lietuvių karta. Tačiau ji nepalūžo ir nepasimetė. Beveik nuo pat pirmųjų okupacijos dienų toje kartoje atsirado ir iškilo žmonių, kurie ėmėsi iniciatyvos tautiniam pasipriešinimui organizuoti. Šie tautinio lietuvių pasipriešinimo pradininkai ir pirmųjų rezistencijos organizacijų iniciatoriai ir kūrėjai, k. t., „Laisvosios Lietuvos Sąjungos“, „Lietuvos Nepriklausomybės Draugijos“, ar „Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos“, tiesioginiu savo uždaviniu ir pareiga laikė tęsėti tautai tuos pažadus, kurių netęsėjo nepriklausomos Lietuvos valstybės vairuotojai.

Tokia buvo tikroji Birželio sukilimo genezė ir kilmė. To sukilimo organizatoriai ir dalyviai savo žygiu siekė akivaizdžiai paliudyti, jog „Ne, su Lietuva dar ne viskas baigta“, Lietuva dar gyva, ji savo nepriklausomybės neatsižadėjo, nemano atsižadėti ir niekad neatsižadės. Jei Lietuvos vyriausy-

bė 1939-40 m. būtų likusi ištikima savo pažadui ir išipareigojimams Lietuvai, jei ji būtų pasiruošusi ir pasiryžusi nepriklausomybę ginklu ginti, kaip tai skelbė jos karo vadai, ir tą savo ryžtą įvykdžiusi, Birželio sukilimas būtų netekęs vieno savo svarbiausio paskato ir pateisinimo.

1944 metų vasarą Paryžiuje prancūzų rezistencijos vadai kaitriai svarstė prieš nacius sukilimo klausimą. Sukilimą rėmė komunistai, prieš pasisakė degaullistas Jacques Chaban Demos, dabartinis Prancūzijos premjeras, nes sukilimas, jo nuomone, lengvai pareikalautų 150.000 nekaltų aukų; žymus pagrindininkas konservatorius, aristokratų kilmės Jean de Vogoue karštai pasisakė už sukilimą ir kalbėdamas tūkstančių paryžiečių vardu siūlė eiti į barikadas, kad „nuplauti 1940 metų gėdą“.

Nevienas Birželio sukilėlis išėjo kovon panašaus jausmo vedamas. Sukilėliai buvo vedami pareigos, nuo kurios jų niekas atleisti negalėjo. Ne vien nuplauti 1940 metų gėdą, bet atgauti ir atstatyti tai, kas neseniai buvo taip lengvai prarasta ir sugriauta.

F. Jucevičius savo knygoje jautriai išvelgė reikalą Lietuvai ginti laisvę 1940 metais, tačiau savo minties nepratęsė iki logiškos išvados, kad dėl tų pačių priežasčių lietuviai turėjo imtis ginklo tai laisvei atgauti 1941 metais.

Birželio sukilėliai savo kovą laimėjo. Jie tesėjo pažadą ir priimtą pareigą tautai. Jei tas jų laimėjimas Lietuvos laisvės bylos eigos sprendžiamai ir ne paveikė ir, anot F. Jucevičiaus, praėjusio karo analėse sukilimas mažai teminimas ar visai ignoruojamas, tai tas nė kiek nemažina to sukilimo reikšmės lietuvių laisvės kovų istorijoje, jo prasmės ir poveikio tautai ir visai tolesnei jos laisvės kovai.

Lemiamų sprendimų savo tautų byloms neatnešė nė kitų kraštų sukilimai, k. t., Rytų Berlyno, Poznanės ar Budapešto. Ir ne laisvę, o naują pavergimą Čekoslovakijai atnešė jos komunistinio režimo pastangos suteikti jam "žmogišką veidą".

Birželio sukilimas šiandien priklauso lietuvių laisvės kovų istorijai. Jis yra vienas, pats pirmasis tų kovų tarpsnis, kurios truko daugelį metų ir kuriom galo dar nesimato. Tų kovų metodai ir būdai keitėsi ir įvairavo, bet tikslas išliko tas pats — Lietuvos laisvė.

Tiesa, lietuvių laisvės kovos maža tepatraukė laisvojo pasaulio dėmesio ir visai nesusilaukė jo talkos, tačiau tai anaip tol nereiškia, kad tų kovų nereikėjo kovoti. Laisvės kovas lietuviai kovojo ne tam, kad pasaulyje garsėtų, bet kad nekovoti

negalėjo. Be kovos laisvė prarandama, o ne atgaunama.

Iš kovų laimėjimų ir pralaimėjimų, iš jų pasisėkimų ir klaidų nuolat mokomės, ieškodami naujų, teisingesnių ir pa veikesnių kovos kelių ateičiai. Šia prasme, sutelkę trisdešimties metų patirtį, iš naujo atsimename įsidėmėtinus žodžius, kuriais sukilimo pastatytos Lai kinosios vyriausybės ministras pirmininkas Kazys Škirpa atsisveikino su lietuviais laisvės kovotojais, vykstančiais iš Vokietijos su vokiečių kariuome ne Lietuvon vertėjų pareigose:

"Neabejoju, kad jūs kiekvienas žinot ir suprantat, kad jūsų svarbiausias tikslas, pasiekus Lietuvą, tai ne vertėjų pareigos. Svarbiausias tikslas — aiškinti ir veikti taip, kad patys lietuviai kuo skubiausia imtų į savo rankas valstybės atstatymą ir vadovavimą... Žinokit, kad niekas svetimas mum nepadės atgauti laisvę. Nepadės anglai, nepadės ir ... vokiečiai. Šie pastarieji mums kliudys... Bet mes turime siekti savo laisvės, nežiūrėdami jokių kliūčių. Taip daro kiekviena sąmoninga tauta. Tik taip iškovojojama laisvė ir sukuriama valstybių nepriklausomybė".

Tie žodžiai buvo teisingi tada, prieš trisdešimt metų, jie tebėra teisingi ir šiandien.

Be kovos laisvė prarandama, o ne atgaunama

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ LIETUVOS LAISVINIMO DARBE

VYTAUTAS VOLERTAS

Gairės ir aplinka

Yra dvasinių principų, kurių žmogus vertai laikosi ir juos keičia tik ypatingų lūžių atvejais. Tačiau su gyvenimo tikrove rišami nusistatymai silpniau įpareigoja.

Lietuvių Bendruomenė yra tikrovės padarinys. Ji skirta žemei. Nors pagrindinio tikslo — tautinio išlikimo — atsisakymas ją tuoju sunaikintų, bet metodai gali įvairuoti. Jos kryptis duota, tačiau kelionės priemonės renkamos laisvai.

Statybai reikia plano, darbui — gairių. Atsiradus neišvengiamai būtinybei, pirmąjį atitinkamose ribose leistina modifikuoti, antrąsias — perkeldinėti, laikantis visuomenės nuomonių. Tuo būdu pirmuoju LB cv uždaviniu yra tų nuomonių sužinojimas.

Lietuvių Bendruomenė siekia visuotinumą. Taip ji apsisprendė pradžioje, taip jai pritarė pagrindiniai mūsų visuomeniniai, kultūriniai ir politiniai vienetai. Šis principas yra beveik pilnai įgyvendintas visuose kraštuose, išskyrus Jungtines Amerikos Valstybes.

Ji nekreipia dėmesio į asmens pasaulėžvalgą, išskyrus jo požiūrį į tautinę gyvybę, kuriai be valstybinės laisvės išlikti yra beveik neįmanoma. Kas sava valia nutarė lietuvių visuomenei mirti bei sąmoningai numarinti vaikus ir kol šio nutarimo laikosi, nekreipdamas dėmesio į pastangas jį atgaivinti, pasidaro neįdomus. Privatiam gyvenime, kaip žmogus, gali žavėti savo kūrybinio pajėgumu, išsimokslinimu, dženelmanišku, inteligencija, širdies jautrumu, tačiau Bendruomenei šios geros savybės neturi poveikio.

LB yra daug kartų užtikrinusi veiksmu, žodžiu bei raštu savo pagarbą visoms lietuviškoms organizacijoms, puoselėjančioms mūsų kūrybą, tautinį pajėgumą, ekonominę pažangą, auklėjančioms jaunimą, trokštančioms Lietuvai savarankumo. Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą (VLIK) laikė ir laiko mūsų politinio aktyvumo vadovu laisvajame pasaulyje. Iliustracijai štai neseną LB valdybos pareiškimas: “Santykiuose su VLIKu PLB pripažįsta, kad VLIKas, sudary-

tas politinių lietuvių srovių ir laisvės kovos sąjūdžių pagrindu, vadovauja politinei lietuvių laisvės kovai” (PLB visuomeninės veiklos gairės, 1969 m. birželio mėn. 21 d.).

VLIKas ir Amerikos Lietuvių Taryba (ALT) yra garbingi vienetai, kuriems visada teiktina pagalba. Prieš juos principiškai ištaria tik tautinei ir valstybinei lietuvių ateičiai nepalankūs asmenys.

Tarp ALTos ir LB pasitaikančių beprikaištinio bendradarbiavimo stoką kelia ne esminiai prieštaravimai, bet laikas, įvykiai, veiklos metodai ir žmoniškųjų silpnybių elementai. Darnų darbą sėkmės laidu pripažįsta visos trys institucijos.

LB vienodai vertina kultūros, visuomenės ir politinės srities darbuotojus ir mano, kad tautiniu požiūriu vieni be kitų egzistuoti negali. Ji žymiai, žymiai daugiau pastangų, laiko ir lėšų skiria jaunimui, švietimui ir kultūrai atskirai, kaip politinei veiklai.

LB mato ir supranta jos darbo ribotas galimybes, prašo, laukia nuomonii, kad įstengtų daugiau atsiekti. Ji nėra uždaras klubas, bet atviras forumas, kuriame užtenka vietos kiekvienam darbuotojui, vadovui, mąstytojui, siekiančiam padėti.

Konkretūs bandymai

Po šių pastabų turėtų matytis, kad LB darbas, kurį vadinam politiniu ir apie kurį čia kalbama, yra vien arti politi-

nės ribos stovįs arba tik laiko atnešta būtinybė. Nors visuomenė jį žingeidžiai seka, bet kai kuri jos dalis rodo ir rezervuotumo.

Iš tikrųjų, kas ta “politinė” LB veikla, kas ją konkrečiai sudaro?

Artėjant nepriklausomybės šventei, JAV LB centro valdyba per informacijos tarnybą, per apylinkes, apygardas ir patį kreipėsi į didelį skaičių kongreso narių, primindama, kas mums yra Vasario šešioliktoji. Užkliudė kolumnistus, žurnalistus, laikraščių redakcijas, miestų burmistrus. Ji negalvojo ir nebandė Kongrese praveisti minėjimą, kuris per daugelį metų yra sėkmingai suorganizuojamas Amerikos Lietuvių Tarybos.

Bet šiuo keliu — kongresas, spauda — ėjo ne vien LB. Ar tai ne visų vienetų pareiga? Ar šių žingsnių nelaukiame iš kiekvieno mūsų?

Žinome Bražinskų, Kudirkos, Simokaičių atvejus, kurių šaknys glūdi grynoje politikoje, bet iš šių šaknų išaugę įvykiai turi ir žmoniškumo atspalvį: laisvė, gyvenamosios vietos pasirinkimas, asmens gyvybė. Pasaulio akyse humaniškoji pusė susilaukė daugiau dėmesio. Išgelbėti gyvybes, o ne svarstyti, kokie motyvai glūdi šių incidentų užnugaryje, buvo pirmoji pareiga. Centro valdyba siuntė telegramas. Ragino visuomenę jas siųsti. Demonstravo. Ragino visuomenę demonstruo-

ti. Kreipėsi į unijas, į veteranų organizacijas, į religines bendrijas, į didelę įtaką turinčias asmenybes. Dėl Bražinskų tris kartus lankėsi Turkijos ambasadoje. Kudirkos reikalu, kaip šio krašto piliečiai, du kartus vyko Valstybės departamentan, ten priminė apsilėidimą, apie incidentą neinformuojant mūsų atstovo, nurodė žalą, kilusią dėl specialaus Pabaltijo poskyrio ne buvimo, nes tik todėl visa istorija buvo nukreipta į rusų skyrių.

Iškilo tautinių mažumų paramos įstatymų projektai (Ethnic Heritage Bills), kurie mūsų kultūriniam gyvenimui ir li-tuanistiniam švietimui žada kasmet dideles sumas. Vykom kalbėtis su respublikonų ir demokratų partijomis, kad jos šiuos įstatymus remtų bendromis jėgomis. Pažadą išgavome. Aplan-kėme projektų autorius, keletą kitų senatorių ir Atstovų rūmų narių, skatinome visuomenę re-aguoti. (LB pastangos jau neša rezultatus: komisija Senate tautinių mažumų paramos įsta-tymo projektą jau patvirtino. — Red.).

Visais minėtais atvejais pa-tyrėme, kad kitų tautybių pa-rama yra labai naudinga, ir ėmėmės jos ieškoti. Pasiekėme tarptautinės žydų sąjungos, B'nai Brith, pirmininką. Jam padėjome Leningrado žydų at-veju. Jis pagelbėjo Simokaičių byloje. Susirišome su Ameri-kos lenkų kongresu. Vykdoma-sis vicepirmininkas pulk. Le-nard siuntė telegramas, daly-

vavo Vašingtono lietuvių de-monstracijose. Ieškant daugiau svorio, jis buvo pakviestas ir dalyvavo konferencijoje minė-tiems įstatymams praveisti, vy-kusioje senatoriaus Schweiker įstaigoje. Visur padėjo ukrai-čiai, ypač jų žymi asmenybė, dr. Dobrianski, išgaunant AFL CIO prezidento Meany pareišk-imą Simokaičių atveju. Reikė-jo jį aplankyti ir padėkoti.

Kažkada buvo sutarta pabal-tiečių konferencija. Jai artėjant, lietuviai (gal su priežastim) parodė šaltumo. Latviai ir estai išmetinėdami kreipėsi į mus: kai jums esame reikalingi, pra-šote pagalbos; jei ką visi ban-dom surengti, atsisakinėjate. Kad nepablogėtų santykiai, ne tik šiame simpoziume dalyva-vome, bet padėjome ir jį orga-nizuoti.

Esame įsitikinę, kad sąlyčio su kitomis tautybėmis būtinai reikia. Tačiau šiuose ryšiuose nesprenđžiamo nei Izraelio valstybės, nei Vilniaus krašto, nei Gudijos sienų problemų. Taigi, nežinome, ar iš viso čia liečiame politiką.

Sužinojome, kad pasikeitė "Radio Liberty" atmosfera — atsirado galimybių pabaltie-čiams įterpti savo kalba pro-gramas. Buvo pasakyta: jei ad-ministracija susilauks dėmesio, biudžeto svarstyme į lietuvių, latvių ir estų pageidavimus at-sižvelgs; tačiau kol kas tik lat-viai rūpinęsi, o lietuviai su es-tais tylėjo. Prabilome. Kas iš to bus, matysime.

Manome, kad žinių pasauliui ir amerikiečiams apie lietuvius dar ilgai neužteks. Taigi landžioj ame po arti mūsų esančias redakcijas. Stengiamės išsprausti į televiziją. Grynai amerikietiškos radijo programose įpiname lietuviškos muzikos. Ieškome asmeninių ryšių su kolumnistais. Manome, kai apie mus daugiau girdės, bus lengviau su kultūra ir politika.

Tai štai konkretūs bandymai. Vieni liks bevaisiai, kiti kai ką atneš.

Žmonių požiūriu — labai gerai. Talkininkų atsiranda, LB formalumais nesivaržo, tad tyčiomis laiko gaišuoti netenka. Kas liečia patirtį — vidutiniškai. Į duris ne visada iš karto pataikom. Bet kurias atrandam, įsidėmim, ir sekantį kartą jaučiamės gerokai drąsiau. Finansiškai — blogai. Kol pakeiliam, asmeninių išlaidų iš LB kasos nedengiamo, laikomės. Tačiau viliamės, kad patirtis bus naudinga — sumažins asmeninės ir kitas išlaidas.

Įpareigojimai

JAV LB įstatai sako: “Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės tikslas: remiant JAV konstituciją ir vykdant Lietuvių Chartą, telkti lietuvių tautos išėiviją a) tautinei prigimčiai išlaikyti, b) lietuvių kultūrai ugdyti bei reprezentuoti, c) kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės” (JAV LB Įstatai, Cleveland, 1961).

JAV LB oficialiame įregis-

travimo (“incorporation”) dokumente tarp kitko pabrėžta: “The purpose for which said corporation is formed are the following,. ..: to uphold and defend the Constitution of the United States,... to aid in the reestablishment of the independence of Lithuania, and to do all and everything necessary for the accomplishment of the purpose above mentioned or incidental thereto” (State of Connecticut Office of Secretary of State, February 15, 1952).

Tarp JAV LB šeštosios Tarybos antrosios sesijos (1971 m. sausio mėn. 16-17 dienomis Filadelfijoje) nutarimų randame: “Politinių - informacinių reikalų komisija pateikė Tarybai rezoliuciją, kuri po diskusijų buvo visos Tarybos priimta (vienam balsui pasisakius prieš). Buvo nutarta: Politinių - informacinių reikalų komisija, išklausiusi JAV LB centro valdybos vicepirmininko visuomeniniams reikalams Algimanto Gečio darbo sričių planą ir remdamosi JAV LB Įstatų 1-mo paragrafo pastraipa c, pritaria veiklos planui ir užgiria JAV Lietuvių Bendruomenės pastangas Lietuvos laisvinimo veikloje” (Paskelbta JAV LB VI-sios Tarybos Prezidiumo 1971 m. sausio mėn. 31 d.).

Štai kokie yra formalūs įpareigojimai. Čia juos perduodu, nereikšdamas savo nuomonės. Tuo klausimu teisšitaria visuomenė. Bet šie nurodymai galioja, ir juos turime vykdyti, nors darbo gaires, kaip pradžioje

minėjau, galima perkeldinti į vieną ar kitą pusę. Tačiau tai nėra centro valdybos rankose.

Ribos

Pažinę įpareigojimus ir bandymus jų laikytis, matom, kad LB nėjo ten, kur jai draudžiama. Ji taip pat yra įsitikinusi, kad, atsisakiusi anksčiau suminėtu darbų, būtų kiekvieno pakaltinta dėl nepastebėtai praleistų, neišnaudotų įvykių.

Bražinskų bylos vyriausias gynėjas buvo ir liko VLIKas, mes tik gelbėjome. Nepriklausomybės šventės minėjimą Vašingtone vykdė ALTa, mes tik gelbėjome. Tautinių mažumų įstatymai yra skirti kultūriniam reikalams, tad LB privalo jais rūpintis. Ryšys su įvairiomis tautybėmis reikalingas mums visiems. Mums visiems yra reikalinga informacija apie Lietuvą. Jei, eidami gyvenimu, nesurastume naujų draugų, greitai taptame vieniši. Draugystė reikalauja nuolatinio remonto, ir dėl jos reikia būti.

Kuriam laikui pamiršę įsipareigojimus, mėginkime išvesti tvorą, einančią griežtomis sričių ribomis, ir, toli nežengdami, bandykime surūšiuoti minėtus LB darbus. Atrodo, kad beveik visus reikėtų kabinti ant šios tvoros, nes nedrįsime jų prievarta mesti vienon ar anton pusėn. Išsivijos gyvenime yra sunku išspręsti, kur baigiasi kultūrinis gyvenimas, kur prasideda politika. Ši yra vadi-

nama nuolatine nervų liga. Ją kai kas laiko viešųjų reikalų tvarkymu savo asmeninei naudai. Pirmoji nuomonė teisinga, — nervai yra draskomi. Bet šią ligą neša kultūrinio ir politinio gyvenimo tvarkymas, o asmeninė nauda — tik jau ne mūsų sąlygose! Abi sritys remiasi vien idealizmu.

Pabaigai

Nepaisant aiškios padėties, pasitaiko užmetimų. Kai kas LB prikiša partiškumą. Žinoma, tai atgyvenusi gąsdinimo priemonė, nes nuomonių sutikimas ar išsiskyrimas dar nėra partijos. CV nariai LB darbe nesiriša su jokia partija. Ši padėtis gerėja net VLIKe ir ALToje. Gal vienas kitas jų valdybų narys dar nepajėgia užmiršti mums nenaudingų tradicijų, tačiau daugumai ir ten nerūpi, iš kur atėjo žmogus. Svarbu, koks jis žmogus. Būtų pragaištinga mėgdžioti mano valstijos (New Jersey) politiką. Neseniai išrinktą gubernatorių, respublikoną, už gerus mostus pagyrė jo pirm-takas, demokratas. Subruzdavo valstijos demokratų pirmininkas: taip, esą, negalima, kenkia partijai; jos reikia pirmoje eilėje žiūrėti. Gyventojų nuomonė skirtinga: pirmoje eilėje rikiuojasi valstijos reikalai. Atrodo, kad panašius absurdus mūsų didelė dauguma jau laiko aburais.

Antrasis priekaištas — bendradarbiavimo stoka su VLIKu

(Nukelta į 44 pusl.)

INFORMACIJOS PROBLEMA

LIETUVOS LAISVINIME

K. PETKUS

Mūsų priemonės veikloj už Lietuvos laisvę yra gana ribotos. Nedaug galim pasiekti diplomatiniais keliais. Karinės ar ekonominės priemonės yra visai neprieinamos. Viena svarbesnių likusių priemonių yra informacija. Su ja glaudžiai susiję yra asmeniniai kontaktai, mūsų veiksmų memorandumai bei protestai, mūsų kultūriniai laimėjimai bei pasirodymai ir visokios demonstracijos bei eisenos. Žodžiu, visa mūsų Lietuvos laisvinimo veikla. Dėlto kai kas visą Lietuvos laisvinimo veiklą ir suveda į informaciją, ir Lietuvos laisvinimo veiksmus norėtų laikyti "tikraisiais ir didžiausiais informacijos centrais": "Jei VLIK-as ir AL-T-a būtų pakankamai judrūs ir pilnai savo darbą atliktų, nereiktų jokių informacijos centrų". (L. Valiukas, "Lietuvos bylos kėlimas ir gynimas laisvųjų tarpe", "Į Laisvę", 1970 spalis, 4 p.).

Mūsų informacijos pagrindinis uždavinys, be abejo, yra skleisti žinias apie Lietuvos padėtį bei pastangas ją išlaisvinti, siekiant sukelti kitų susidomėjimą ir paramą. Šiam reikalui pasitaiko įvairiausių progų, tik reikia jas tinkamai išnaudoti. Vienos jų gali būti

mūsų pačių sukurtos, o kitos gali kilti nepriklausomai nuo mūsų.

Sukakčių minėjimai

Viena tokių progų yra minėjimai įvairių sukakčių, kaip Vasario 16, birželio trėmimų ir pan. Tačiau reikia apgailestauti, kad šie minėjimai daugely vietų yra savitarpio veikla. Susirinkimas, veikėjo ar kongresmano kalba ir rezoliucijos sudaro tokio minėjimo esmę. Tiesa, didesnėse lietuvių vietovėse dar išsirūpinami gubernatorių ar burmistrų pareiškimai. Tačiau apskritai tiek parengimai, tiek ir šių pareiškimai nedaug plačiau išgarsinami už lietuvių spaudos ribų ir todėl jie pilnai neatsiekia savo tikslo. Parengimų rengėjai turėtų pasirūpinti, kad amerikiečių spaudoj, radijo bei televizijos programose būtų paskelbta ar bent paminėta ypač valstybės sekretoriaus laiškas Lietuvos atstovui Washingtonė Vasario 16 proga, gubernatorių bei burmistrų deklaracijos ar tos srities kongreso narių kalbos. Jei nepavyksta paskelbti nemokamai, tai reiktų dėti kaip apmokamus skelbimus. Išlaidos galėtų būti padengtos iš surinktų aukų. Toks pagarsini-

mas ne tik pagelbėtų Lietuvos bylai, bet sudarytų paskatini-
mą ir Amerikos politikams pa-
remti Lietuvos reikalą, nes jie
matytų, kad jų žodis pasiekia
platesnes mases.

Tokio pat pagarsinimo trūks-
ta ir Vasario 16 minėjimui kon-
grese. Nors ten ir šimtas kon-
greso narių pasako kalbas Lie-
tuvos reikalui, tačiau Amerikos
laikraščiuose, radijo bei televi-
zijos programose nieko negali-
ma apie jas pastebėti. Tiesa,
kongreso narių kalbos atspaus-
dinamos Congressional Record,
tačiau šis leidinys platesnių
masių nepasiekia. Čia reikia
nusistebėti, kad šių kalbų dau-
gumoj neskelbia ir mūsų lietu-
viški laikraščiai, ir todėl dau-
guma mūsų žmonių turbūt
sunkiai nuvokia, ką ten kon-
grese senatoriai ir kongresma-
nai kalba apie Lietuvą. Čia ky-
la mintis: jei net lietuvių laik-
raščiai neranda reikalo skelbti
šių kalbų, tai ar yra reikalo,
kad jos būtų sakomos, nes juk
kongreso nariai kalba ne vienas
kitam; jie, tur būt, nori, kad
bent lietuviai žinotų, ką jie
sako.

Progą garsinti Lietuvos bylą
gerai gali sudaryti koks nors
konkretus mūsų siekis: praves-
ti rezoliuciją JAV kongrese iš-
kelti Lietuvos bylą Jungtinėse
Tautose ir pan. (Šį siekį vykdė
"partizaninis sąjūdis" — Rezo-
liucijoms Remti Komitetas. Ar
per pastaruosius 15 metų kuris
nors iš pagrindinių veiksnių tu-
rėjo kokį ilgesnės distancijos
siekį? — Red.).

Daug žmonių supranta Lie-
tuvos nelaimę ir mielai pagel-
bėtų jai vaduoti, bet nežino,
kaip konkrečiai prisidėti. Čia
labai naudingas konkretus pa-
siūlymas: kviesti pritarti rezo-
liucijai ir prašyti prezidentą iš-
kelti Lietuvos bylą Jungtinėse
Tautose. Kartu su tuo susidaro
galimybė plačiau Lietuvos pa-
dėti nušviesti ir jos laisvės by-
lą atnaujinti. Tai gražiai buvo
galima pastebėti, pravedant re-
zoliuciją kongrese arba dabar
vedant kampaniją už Lietuvos
klausimo iškėlimą Jungtinėse
Tautose. Visa bėda yra, kad
mūsų pagrindiniai veiksniai ne-
užsiangažuoja didesniai žygiui
Lietuvos laisvinime, bet pasi-
tenkina, kaip įprasta, rūpinimu-
si išlaikyti Lietuvos laisvės by-
lą gyvą. Todėl nenuostabu, kad
ir veiksmų informacija nerodo
didesnės gyvybės.

Informacijai progą taip pat
sudaro mūsų veiksmų memo-
randumai ar protestai įvairių
kraštų vyriausybėms. Apie tai
turėtų būti kuo plačiausiai skel-
biama įvairių kraštų spaudoje.
Kaip dabar atrodo, šie memo-
randumai bei protestai daugu-
moj nepasiekia toliau valdinin-
kų stalčių. Tokiu būdu lieka
neišnaudota gera informacijos
proga ir nepadaroma reikiamo
spaudimo į atitinkamą vyriausy-
bę.

Įvykiai Lietuvoj

Ypač gerą progą Lietuvos
padėčiai iškelti sudaro drama-
tiški įvykiai pačioje okupuotoje

Lietuvoje. Pernai tam labai gerai galėjo būti panaudoti Kudirkos, Simokaičių ar Bražinskų bandymai pabėgti. Betgi reikia pažymėti, kad šios tragedijos nebuvo pakankamai išnaudotos Lietuvos laisvės reikalui aiškinti. Pavyzdžiui, daugumas mūsų laiškų bei protestų Kudirkos reikalu buvo adresuojami Amerikos vyriausybei, prašant nubausti kaltininkus. Tuo tarpu pats didžiausias kaltininkas tiek dėl Kudirkos, tiek dėl Simokaičių ar Bražinskų tragedijos — Sovietų Sąjunga — retai buvo kaltinama. Šį trūkumą nors ir pavėluotai, bent dalinai bandė atitaistyti V. Vardys savo straipsniu „Why Balts Rebel?“ New York Times dienrašty (1971 m. vasario 13 d.). Tiesa, ir vienas kitas amerikiečių žurnalistas aiškino tikrąją Kudirkos bėgimo priežastį, bet apskritai Kudirkos, Simokaičių ir Bražinskų žygiai daugiau patarnavo Lietuvos vardo, o ne jos vargo išgarsinimui.

Dar mažiau Lietuvos laisvės reikalui buvo išnaudota prof. Kazlausko auka. Mums nepavyko jo nužudymo išgarsinti pasaulio spaudoje ir parodyti, kokią priespaudą okupantas vykdė Lietuvoje.

Jei šios bei kitos progos nėra išnaudojamos, kaip būtų galima pageidauti, tai negali sakyti, kad informacijos darbas būtų apleistas. Mūsų veiksniai, organizacijos ir net atskiri asmenys daro, ką sugeba. Ir at-

rodo, kad mes gal neblogiau stovim informacijos srity už kitas sovietų pavergtas tautas.

VLIK-o informacija

Didžiausią informacijos darbą, tur būt, atlieka VLIK-as. Tai rodo ir jo išlaidos šiems reikalams: \$25.800 leidiniams, įskaitant ELTA, ir \$7,400 radijo reikalams. (J. Valaičio ataskaitinis pranešimas VLIKo seimui, „Naujienos“, 1970.12.8).

VLIK-o leidinius iš tikrųjų sudaro beveik vieni ELTOS biuleteniai. Lietuvių kalba „ELTOS Informacijų“ buvo išleista 26 biuleteniai, iš viso 364 pusl., anglų kalba — 168 pusl., vokiečių kalba — 192 pusl., italų kalba — 140 pusl., ispanų kalba — 40 pusl., prancūzų kalba — 58 pusl., ir arabų kalba — 20 pusl. („Draugas“, 1971. 2.8).

Kaip matome, daugiausia ELTOS biuletenių išleista lietuvių kalba. Anot VLIKo pranešimo: „lietuviškoji ELTA, naujo redaktoriaus Vytauto Alseikos redaguojama, skleidė žinias išeivijos lietuviams . .. Didžioji šių žinių dalis liečia gyvenimą Lietuvoje . .. Deja, pačiai ELTAI kelio į Lietuvą nėra dėl geležinės uždangos“. („Naujienos“, 1970.12.9).

Taigi, išeitų, kad VLIKas bent savo biuleteniais daugiau rūpinasi informuoti lietuvius negu svetimtaučius. Tai skamba kaip kažkoks nesusipratimas. Turime du dienraščius, kelis savaitraščius ir šiaip gausią spau-

dą, ir atrodo, kad jos pilnai pakanka lietuviams informuoti visais reikalais.

Sakysit, ELTA lietuvius informuoja per laikraščius, t. y. laikraščiai pasinaudoja jos informacija. Tiesa, ELTOS pranešimų galima pastebėti lietuvių laikraščiuose, ir jie daugiausia liečia gyvenimą okup. Lietuvoj. Bet, pavarčius "ELTOS Informacijas", galima jose rasti nemaža žinių apie įvykius išeivijoje (minėjimus, suktaktis) ar pačių veiksmų veiklą, apie ką laikraščiai jau anksčiau yra pranešę be ELTOS pagalbos. Tokiu būdu ši ELTOS informacija laikraščiams nebenaudinga, ir jei tikrai ji renigiama lietuvių spaudai, tai grynas nesusipratimas.

Bet ir dėl ELTOS pranešimų apie gyvenimą okup. Lietuvoj reikia pagalvoti. Jie yra daugiausia parengiami iš okup. Lietuvos spaudos. Betgi ir mūsų laikraščiai gauna ar gali gauti šią spaudą. Tad kodėl jie patys negali pasidaryti žinių iš okup. Lietuvos gyvenimo? Būtu greičiau, įvairiau ir gal net pigiau (turint galvoj ELTOS leidimo išlaidas).

Čia taip pat pažymėtina, kad dabartinių ELTOS biuletenių negalima laikyti biuleteniais skubių pranešimų ar žinių telegramų prasme. Jau vienas jų išleidimas 26 kartus per metus, t. y. kas antrą savaitę, rodo, jog tai yra daugiau apžvalginio negu informacinio pobūdžio leidiniai.

Iš tikro, peržvelgus ELTOS lietuvių k. biuletenius ("ELTOS Informacijas") ir stebint, kiek lietuvių spauda jais pasinaudoja, susidaro išpūdis, kad jų leidimas vargiai pateisina pastangas ir lėšas. Atrodo, kad lietuviškai ELTAI reikėtų pasiunkinti žinių ar pranešimų telegramomis, jei turima ką nors skubaus lietuvių spaudai ar radijams pranešti, ir jei nepraktiška tai padaryti telefonu. Tiesa, ELTA tokius biuletenius kartais išleidžia, pav. pernai spalio 22 d. buvo oro paštu išsiuntinėti vieno puslapio pranešimai apie Bražinskų pabėgimą, raginant lietuvius kreiptis į Turkijos vyriausybę dėl jiems politinės globos suteikimo.

Tai, atrodo, būtų geriausias sprendimas dėl ELTOS Informacijų leidimo lietuvių kalba.

Panaši reforma siūlytina ELTOS biuleteniams svetimomis kalbomis. Tiesa, VLIKo valdybos ataskaitiniame pranešime ("Naujienos", 1970.12.9) teigiama, kad "jų reikšmė neabejotina". Esą, "tai matyti, pav. iš fakto, kad itališkos ELTOS straipsnius nuolat persispausdina pagrindiniai italų laikraščiai su milijoniniu tiražu". Tai statistika neparemtas bendras teigimas. Jo tikroji vertė paaiškėtų, jei būtų paskelbta konkrečių duomenų, kiek italų laikraščiai iš tikro pasinaudoja ELTOS biuleteniais ir kiek pastangų bei lėšų reikia jiems parengti.

Tačiau dėl ELTOS angliškai reikia pažymėti, jog dar neteko

pastebėti, kad kuris įtakingesnis Amerikos laikraštis būtų jos informacija pasinaudojęs. Ir dėlto nėra ko stebėtis, nes angliška ELTA išleidžiama maždaug kartą per mėnesį, ir todėl visos jos žinios paprastai yra pasenusios Amerikos laikraščiams. Iš tikro, peržvelgus eilę ELTOS biuletenių angliškai ar vokiškai, susidaro įspūdis, kad jie gal bus daugiau naudingi istorikų studijoms ateity, negu dabar amerikiečių ar vokiečių spaudos informacijai apie Lietuvos reikalus.

Tiesa, ELTOS biuleteniai svetimomis kalbomis siunčiami ne tik laikraščiams, bet įstaigoms bei asmenims. Gal pastarieji ir labiau juos paskaito, bet įstaigose, kaip pasakojama, dažnai jie net neatidaryti imetami į krepšį. Žinoma, tai statistiškai nustatyti labai sunku.

Kad skubi ir aktuali informacija gali patekti amerikiečių spaudon, rodo R. Kezio atitaisymas "New York Times" dienrašty (1971.2.13) pranešimo apie Kudirkos gyvenimą Klaipejoj. Ir ELTA svetimomis kalbomis turėtų panašiai veikti. Tam tiktų vad. "press release" forma.

O jei VLIK-as iš tikro nori leisti biuletenius svetimomis kalbomis, tai jis čia turėtų pasiekti Pavergtą Europos Tautų biuleteniu — "ACEN News". Tai knygos formato, kultūringas, spaustuvėį spausdinamas dvimėnesinis leidinys, malonus paskaityti kiekvienam, kuris domisi šių kraštų laisvės pro-

blemomis. Neblogas būtų pavyzdys ir ukrainiečių "The Ukrainian Bulletin", dvisavaitinis, spaustuvėį spausdinamas, žurnalo formato leidinys.

Tokių biuletenių leidimas, žinoma, turėtų būti suderintas su "Lituanus" žurnalu, kuris ir toliau galėtų likti skirtas daugiau mokslinio pobūdžio straipsniams.

Greta biuletenių VLIK-as išleidžia kitokio pobūdžio leidinių, ir yra užsimojęs parengti sovietinio bei nacinio genocido studiją, ir Ribbentropo - Molotovo pakto bei su juo susietų dokumentų rinkinį. ("Draugas", 1971.2.8). Taip pat jis aprūpina seniau parengta informacine medžiaga jos prašančius asmenis bei institucijas. Tokių siuntų, kaip pranešama, pernai buvę išsiųsta penkiasdešimt.

Be to VLIK-as atlieka didelį darbą, išlaikydamas programas lietuvių kalba per Romos, Vatikano, Madrido ir Manilos radius. Pernai per šias stotis iš viso buvo transliuota 611 valandų. O informacijoj gelbėjo 21 apmokamas bendradarbis bei eilė talkininkų. ("Draugas", 1971.2.8). (Plačiau apie lietuvių radijo problemas žiūr. "Į Laisvę" 1970 spalio numerį).

ALT-bos informacija

ALT-bos informacinė veikla susilpnėjo, kai New Yorke buvo uždarytas jos informacijos centras (LAIC) ir įsteigtas biuras Čikagoje, kuris iš tikro buvo ir tebėra ALT-bos raštinė

su apmokamu reikalų vedėju. Šis susilpnėjimas faktiškai pasireiškė dėlto, kadangi New Yorke tuo metu ėmė veikti Lietuvos Laisvės komitetas, o vėliau atsikėlė VLIK-as su savo ELTA, kurie perėmė bent dalį ALT-bos informacinio darbo. Gi ALT-ba visą laiką su jais bendradarbiavo ir VLIK-ą, kaip žinome, rėmė ir remia finansiškai. Taigi, šį ALT-bos informacinės veiklos susilpnėjimą reikia laikyti darbo perleidimu kitiems, teikiant finansinę paramą.

Nežiūrint to, ALT-ba neišsijungė iš informacinės veiklos. Pav., pernai surengė Čikagoje genocido parodą, o neseniai suteikė finansinę paramą kronikinio filmo apie Simą Kudirką pagaminimui ("Draugas", 1971. 3.18).

Tačiau gal svarbiausias ALT-bos darbas informacinėje srityje dabar yra Vasario 16 šventės JAV Kongrse paminėjimas, kuris buvo jo pastangomis pradėtas ir iki šiol sėkmingai tęsimas. Tiesa, ne vien ALT-bos vadovybė prašo kongreso narius priminti Lietuvos bylą kongrese Vasario 16 proga. Tačiau susitarimas dėl minėjimo laiko, pasirūpinimas jo pravedimu ir dvasiškio malda bei patsai prisistatymas kongreso nariams minėjimo proga yra svarbus darbas Lietuvos nepriklausomybės minėjimui kongrese išlaikyti.

Taip pat paminėtinas ALT-bos vadovybės rūpinimasis Amerikos Balso lietuviškomis

transliacijomis, kurios buvo prieš dvidešimt metų jo pastangomis pradėtos. Kadangi Amerikos Balsas yra valdžios radijas, todėl lietuviškomis transliacijoms išlaikyti nereikia ALT-bos finansinės paramos, tačiau jo, kaip Amerikos piliečių organizacijos žodis yra svarbus, kai iškyla klausimas dėl lietuviškų transliacijų mažinimo ar kokių kitų reformų. Ir ALT-bos vadovybė yra ne kartą tokiais reikalais padariusi žygių Amerikos valdžios įstaigose.

Pasiuntinybės ir konsulatai

Ambasados ar pasiuntinybės paprastai turi savo pareigūnus informacijos bei kultūros reikalams. Tokiu būdu susidaro geras tinklas taškų skleisti žinioms ar palaikyti ryšiams su vietos krašto spauda bei kitais informacijos organais.

Nepriklausomos Lietuvos pasiuntinybės bei konsulatai dar veikia eilėje kraštų, nors jų personalas ir veikla žymiai sumažėjo. Neteko pastebėti pranešimų, kiek jie atlieka informacijos srityje, tačiau netenka abejoti, kad jie stengiasi pagelbėti, jei kas kreipiasi informacijų apie Lietuvą. Daugiausia, ypač pasiuntinybė Washington, pranešinėja apie lankymąsi visokiuose priėmimuose. Tai, žinoma, sudaro gerą progą pargarsinti Lietuvos bylą ir paskalbėjimuose su kitų kraštų diplomatais nušviesti tikrąją Lietuvos padėtį.

Lietuvos bylos priminimui taip pat patarnauja mūsų diplomatų memorandumai bei protestai Jungtinėms Tautoms arba valstybių vadovams. Tik gaila, kad šie memorandumai neišgarsinami pasaulio spaudoje ir todėl jie mažiau atsiekia savo tikslą.

Lietuvos pasiuntinybė Washington, kol buvo gyvas min. Žadeikis, retkarčiais išleisdavo biuletenį anglų kalba, kuriame buvo pateikiami svarbesnių asmenų pareiškimai Lietuvos reikalui ar šiaip reikšmingesnės lietuviškos žinios. Latvijos pasiuntinybė Washington tokią biuletenį tebeleidžia. Reikėtų ir Lietuvos pasiuntinybėms šiuo atžvilgiu neapsileisti.

Toks biuletenis gerai patarnauja priminti tokios pasiuntinybės egzistavimą ir paskleisti žinioms apie Lietuvos padėtį. Pasiuntinybės autoritetas žinioms suteikia daugiau patikimumo ir todėl joms galėtų būti lengviau patekti ir į spaudą. Kaip galima pastebėti iš laikraščių, kitų kraštų ambasados atitaiso klaidingas žinias apie jų kraštus. Būtų gera, jei ir mūsų pasiuntinybės čia parodytų daugiau aktyvumo.

Gražų pavyzdį čia duoda Lietuvos generalinio konsulo dr. P. Daužvardžio ryšiai su Čikagos spauda. VI. Rmjs "Drauge" (1971 m. kovo 24) apie tai rašo: "Bet pats didžiausias autoritetas visų Čikagos dienraščių redaktoriams yra Lietuvos gen. konsulas dr. P. Daužvardis

ir jo žmona. Kada tik iškyla kokios problemos, jų pirmasis informacijų ir pasitikrinimo šaltinis yra Lietuvos konsulas. Dar neteko sutikti tokių redakcijos žmonių, kurie nežinotų Daužvardžių pavardės".

Lietuvių Bendruomenė

Pastaruoju metu LB pradėjus išitraukti į Lietuvos laisvinimo veiklą, neišvengiamai teko jai imtis ir informacijos darbo. Tai buvo teisinama tuo, kad nei ALT-ba, nei VLIK-as "nieko konkretnesnio šioj srity nepadarė", ir todėl "tą vakuumą užpildyti ėmėsi JAV LB centro valdyba" ("Į Laisvę" Nr. 47 - 48, 1969-70, psl. 75).

Tai, žinoma, buvo perdėtas teigimas, ir netikslus ta prasme, kad tas svetimųjų informavimas, kuriam žadėjo "padaryti gerą pradžią", faktiškai apsiribojo tik amerikiečiais, siekiant veikti dviem pagrindinėm kryptim: 1) išgarsinti Lietuvos bylą Amerikos spaudoj ir radijo bei televizijos programose ir 2) geriau pasinaudoti Lietuvos reikalui gubernatorių bei burmistrų proklamacijomis ir Lietuvos paminėjimu kongrese Vasario 16 bei birželio trėmimų sukakčių proga.

Reikia pasakyti, kad šios informacijos sritys iki šiol nebuvo visai pamirštos. Vasario 16 ir birželio įvykių minėjimų organizatoriai kasmet gaudavo proklamacijas ir buvo stengiamasi įeiti į amerikiečių spaudą, o kongrese šios sukaktys

jau seniai buvo minimos. Tai-
gi, LB informacijos komisija
ėmėsi varyti ne naują vagą, bet
gilinti ar stiprinti, kas iki šiol
kitų buvo daroma.

Dėl tos priežasties sunku nu-
statyti LB informacijos komi-
sijos darbo rezultatus. Spaudoj
neteko pastebėti jokios statis-
tikos apie jos veiklą. Praneši-
muose pasitenkinta bendrais žo-
džiais: "išgauta eilė įžanginių
(ved.) katalikų ir pasauliečių
laikraščiuose", "eilė laikrašti-
ninkų parašė specialių straips-
nių" ir t. t. O kongrese pasa-
kytos kalbos Vasario 16 ar bir-
želio trėmimų proga pateikia-
mos taip, tarsi tai būtų vie-
nos LB informacijos komisijos
laimėjimas ("Į Laisvę", Nr. 47-
48, 1969-70, psl. 76).

Taip manyti, žinoma, būtų
klaida. Tačiau neabejotina, LB
informacijos komisijos pastan-
gos čia davė rezultatų. Tai ga-
lima pastebėti iš kongreso na-
rių kalbų, kuriose buvo karto-
jami LB informacijos komisi-
jos pateikti faktai ar siūlymai.

Sunkiau pasakyti, kiek Ame-
rikos radijas bei televizija pa-
sinaudojo LB informacijos ko-
misijos atsiųsta medžiaga. Ta-
čiau reikia pažymėti, kad jos
pėdsakų visai nebuvo galima
pastebėti įtakingesniuose Ame-
rikos rytų pakraščio dienra-
ščiuose. Svarbią išimtį čia su-
darė D. Lawrence straipsnis
pernai eilėje laikraščių, o šie-
met jo paties žurnale ("U. S.
News and World Report"). Tai
reikia laikyti dideliu laimėjimu
Lietuvos bylos informaciją.

Iš tikro, Amerikos komenta-
torių bei žurnalistų angažavi-
mas Lietuvos laisvės bylai bu-
vo ir tebėra labai apleistas. Tie-
sa, anksčiau Vasario 16 proga
"New York Times" paskelbdavo
vieną savo vedamųjų, ypač
kai ten dirbo Otto D. Tolischus.
Bet dabar ši sukaktis praeina
paminėta skaitytojų laiškų sky-
riuje. Panašiai atrodo, yra ir su
kitais įtakingesniais dienra-
ščiais. Tačiau šis klausimas var-
giai išsprendžiamas laiškais be
asmeninio kontakto ir specialių
pastangų. Tuo iš tikro turėtų
pasirūpinti mūsų veiksniai.

Lietuvos Vyčiai

Lietuvos laisvės bylos kėli-
mu amerikiečių tarpe seniai
rūpinasi Lietuvos Vyčiai, kurie
jau 24 metus turi tam reikalui
specialią komisiją. Ji gauna iš
savo narių Amerikos laikraščių
iškarpas apie Lietuvą ir specia-
liais biuleteniais narius apie tai
informuoja ir prašo tuose laik-
raščiuose atitinkamai reaguoti.
Tokių biuletenių ši vyčių ko-
misija pernai buvo parengusi
devynis ir išsiuntinėjus 2225
asmenims, kurie parašė 10,180
laiškų bei atvirukų ir gavo
2492 atsakymus. Šios vyčių ko-
misijos pirmininku yra kun.
Jonas C. Jutt, kuris vienas pats
pernai parašė 501 laišką bei at-
viruką ir padengė komisijos iš-
laidas (\$167.89). Tokiu būdu
kun. Jutt turbūt yra ne tik vie-
nas daugiausia pasidarbavusių,
bet ir savo lėšomis prisidėju-
sių Lietuvos bylai ginti ameri-
kiečių tarpe.

Apie šios vyčių komisijos darbą pernai kun. Jutt taip pranešė: "Kaip kasmet darome, taip ir šiais metais krepiamės pas valdžios ponus, kad neužmirštų Vasario 16 dienos kaip Lietuvos Nepriklausomybės šventės. Skatiname juos pasakyti kalbas Kongrese apie Lietuvos dabartinę bylą ir tas kalbas patalpinti Congressional Record". Šio darbo, anot jo, "pagal mūsų gautas žinias rezultatai yra tokie": 94 kongresmanai ir 24 senatoriai pasakė kalbas, 13 gubernatorių ir 22 burmistrai paskelbė proklamacijas, 12 radijo stočių paminėjo Vasario 16, 96 laikraščiai skelbė parengimus ir 8 miestų burmistrai leido iškelti Lietuvos vėliavą. O "Pavergtų tautų" savaitės minėjimo tokie rezultatai: prez. Nixonas paskelbė tokią savaitę, 45 laikraščiai pranešė apie jos minėjimus, 63 kongresmanai pasakė kalbas ir 12 gubernatorių bei 15 burmistrų paskelbė šią savaitę. ("Vytis", 1970 spalio, Nr. 10).

Be abejo vyčiai nemano, kad visa tai buvo atsiekta jų vienu pastangomis. Tai visų Amerikos lietuvių darbo vaisiai, ir juos čia pacitavome kaip vaizdžiai pateiktus. Tačiau nėra abejonės, kad vyčių įnašas čia yra nemažas.

Kitos organizacijos ir asmenys

Lietuvos bylos garsinime daugiau ar mažiau reiškiasi beveik visos lietuvių organizacijos. Visą jų veiklą apžvelgti

čia per ilgai užtruktų. Kaip gražus pavyzdys, ką gali padaryti maža, bet aktyvi grupė, paminėtina yra Detroito liet. studentų veikla Vasario 16 proga. Jos aprašymo neįmanoma keliais žodžiais atpasakoti, tačiau reikia pažymėti, jog tai buvo reto sumanumo bei aktyvumo veikla. ("Draugas", 1971 kovo 6 d., "Studentai labai išgarsino Lietuvos padėtį").

Atskirai paminėtinas Rezoliucijoms Remti Komitetas (Americans for Congressional Action), kuriam vadovauja L. Valiukas. Tiesa, tai nėra vienu lietuvių organizacija, tačiau jo sėkmingos pastangos pravesti kongrese rezoliuciją ir jo veikla dabar, siekiant Lietuvos bylą perkelti į Jungtines Tautas, plačiai patarnauja Lietuvos laisvės reikalui garsinimui.

Yra taip pat eilė liet. organizacijų, kurios garsina Lietuvos bylą, dalyvaudamos tokiose tarptautinėse organizacijose ar jų konferencijose, kaip Centro Europos krikščionių demokratų unija, Laisvųjų profesinių sąjungų tremty tarptautinis centras, Tarptautinė valstiečių unija, Centro - rytų Europos liberalų demokratų unija, Pasaulio katalikų moterų unija ar Generalinė moterų klubų federacija. Ką galima atsiekti tokių organizacijų konferencijose, gerą pavyzdį sudaro dviejų lietuvių delegacijų dalyvavimas Generalinėje moterų klubų federacijos konferencijoje pernai liepos mėnesį San Antonio mieste, Texase. (Žiūr. "Į Lais-

vę", 1970 gruodis, Nr. 50, 80 psl.).

Kai kurios šių tarptautinių organizacijų leidžia savo biuletenius, kuriuose paprastai informuojama ir Lietuvos laisvės reikalais. O Tarpt, valstiečių unijos biuletinį (International Peasant Union Bulletin) keletus metus net redagavo lietuvis H. Blazas.

Turime taip pat asmenų, kuriuos būtų galima pavadinti "vieno asmens informacijos centrais". Vienas iš pirmųjų tokių yra Stepas Zobarskas su savo Manyland knygų leidykla. Čia paminėtini ir abu mūsų vyskupai (V. Brizgys ir A. Deksnys), kuriems dėl jų specialios pozicijos yra prieinama garsinti Lietuvos bylą ten, kur kitiems gal nebūtų įmanoma. Štai kaip apie tai rašo vysk. Brizgys: "Ne tik Apaštalo sostui, bet visam pasauliui išsamūs pranešimai buvo pateikti 1941 m., paskui 1945 metais. Vatikano II susirinkimo metu visiems susirinkimo dalyviams buvo įteiktas išsamus pranešimas, apimęs 1940 - 1964 metų laiko tarpą. Panašus pranešimas buvo paskleistas visame pasaulyje 1968 metais. Visiems yra žinoma J. Savojo knyga "Kova prieš Dievą Lietuvoje", išleista ir plačiai paskleista lietuvių, anglų ir ispanų kalbomis" ("Draugas", 1971 vasario 23).

Čia pat dera paminėti susibaudėlių grupės leidžiamą ir redaguojamą žurnalą "Lituanus", kuris gal ir nėra toks, kaip daugelis pageidautų, tačiau

nėra abejonės, kad jis patarnauja lietuvių literatūrai bei kultūrai garsinti ir tuo pačiu Lietuvos laisvės bylai remti.

ACEN ir BATUN

Žymų informacinį darbą dėl Lietuvos laisvės atlieka keletas kitų tarptautinių organizacijų. Pirmiausia čia paminėtinas Pavergtų Europos Tautų Seimas (ACEN —Assembly of Captive European Nations), kuris leidžia savo dvimėnesinį biuletinį "ACEN News". Tai 32 puslapių knygos formato spaustuvej spausdinamas leidinys, kuriame niekada netrūksta informacijų Lietuvos reikalais.

Baltiečių Laisvės komitetas taip pat išleidžia tris kartus per metus tokio pat formato, bet dvigubai didesnį (64 psl.) žurnalą "The Baltic Review".

Toliau, Batunas (Baltic Appeal to the United Nations) dažnai išleidžia biuletinį ne tik apie savo veiklą, bet ir apskritai apie baltiečių laisvės kovą.

Paminėtinas ir biuletinis "Newsletter from Behind the Iron Curtain", kurį leidžia estai Švedijoje. Nors jame daugiau informuojama apie estų reikalus, tačiau nepamirštami ir lietuviai.

Pagaliau Vakarų Vokietijoje Baltų Sąjunga (Baltische Gesellschaft im Deutschland) keletus kartus per metus išleidžia vokiečių kalba biuletinį "Mitteilungen aus Baltischem Leben". Jis skiriamas daugiau informacijai apie baltiečių kultū-

rinę veiklą išseivijo, tačiau duodama žinių ir apie jų pavergtus kraštus.

Informacijos centras?

Taigi, informacijos darbas Lietuvos laisvės byloje nėra visai apleistas, kaip kai kas mėgsta tvirtinti. Betgi informacija yra tokia veikla, kurioje visada galima rasti spragų ar silpnųjų vietų ir sudramatizavus šaukti, kad svetimųjų informavimas apie Lietuvos bylą yra paliktas Dievo valiai. Tokie žmonės kaip tik daugiausia ir siūlo įsteigti informacijos centrą su kelių dešimčių tūkstančių dolerių biudžetu ir keliais profesionaliais specialistais, kurie kaip kokie magikai supurtintų pasaulį dėl Lietuvos išlaisvinimo.

Tokio informacijos centro vietoj, tik be kapitalo, kaip atrodo, ir buvo įsteigta LB informacijos komisija (angliškai pasivadinusį National News Service), ir tokiu būdu "svetimųjų informavimo Lietuvos bylos reikalų darbas JAV-se buvo pradėtas sistemingai, profesionaliai, plačiai ir pilna sparta". (L. Valiukas, "Lietuvos bylos kėlimas ir gynimas laisvųjų tarpe", "Į Laisvę", Nr. 49, 1970 spalio, 8 psl.).

Tačiau, kaip anksčiau buvo nurodyta, LB informacijos komisija stebuklų nepadare. Panašiai gali atsitikti ir su "profesionalinių" informacijos centru, kaip kai kas jį vadina (P. A. Mažeika, "Informacijos ir opinijos reikalas", "Dirva",

1971 kovo 12). Tokią nuojautą sustiprina ir pastarieji bandymai panašų informacijos centrą įsteigti.

Tačiau tuo nenorima pasakyti, kad mūsų informacinė veikla nebereikalinga stiprinti. Bet tai galima atsiekti nebūtinai steigiant kokį naują centrą, ar biurą, o tik truputį persitvarkant ir daugiau pasitempant.

Mes dabar turim du apmokamus tarnautojus — vieną ELTOJ New Yorke, o kitą ALT-bos biure Čikagoj. Tam reikalui yra išlaikomos dvi įstaigos. ALT-ba, kaip seniau išsivertė be pilnai apmokamo tarnautojo, taip ir dabar galėtų be jo apsieiti. Sutaupytos lėšos galėtų būti paskirtos vienam informacijos specialistui apmokėti.

O antra, ELTOS biuletenių leidimas, kaip anksčiau buvo nurodyta, turėtų būti iš pagrindų pertvarkytas ir tuo būdu jų redaktorius galėtų atsidėti būtinesniems informacijos darbams. Taigi, informacijos įstaigą iš dviejų tarnautojų lengvai galima sudaryti be naujų lėšų rūpesčio. Ši įstaiga galėtų likti New Yorke, bet gal tiksliau ją būtų turėti Vašingtone, kur lengviau įmanomi asmeniniai kontaktai ne tik su žurnalistais, bet ir su valdžios bei kongreso žmonėmis.

Prie informacijos sustiprinimo galėtų daugiau prisidėti ir Lietuvos pasiuntinybių bei konsulatų personalas. Kitaip tariant, jie turėtų daugiau pasireikšti kaip informacijos bei

LIETUVOS SEPTYNIŲ ŠIMTŲ KOVA DĖL LAISVĖS

DR. STEPHEN HORN

Politinių studijų savaitgalio, įvykusio 1971 metų balandžio mėnesio 24 ir 25 dienomis Los Angeles mieste, proga buvo pagerbtas Kalifornijos valstybinės kolegijos (Long Beach) prezidentas *dr. Stephen Horn*. Jo pagerbimas įvyko iškilmingos vakarienės metu balandžio 24 Los Angeles Hilton viešbutyje. Ta proga *dr. Stephen Horn* pasakė kalbą. Čia duodame tos kalbos santraukos vertimą. *Dr. Stephen Horn* politinių mokslų daktaro laipsnį įgijo 1958 metais Stanfordo universitete. Rezoliucijų žygio įkarščio metu jis buvo senatoriaus *Thomas H. Ku-*

chel padėjėjas legislatūri-
niams reikalams. Jo talka *H. Con. Res. 416* rezoliucijos pravedame JAV-bių Kongrese buvo tikrai didelė.

Redakcija

Man šis pagerbimas yra nepaprastai reikšmingas, nes panašiai esate atžymėję praeityje porą pasišventusių visuomenei pareigūnų, su kuriais man yra tekę artimai bendradarbiauti ir kartu dirbti. Tur būt Atstovų rūmai nėra niekad turėję darbštesnio kongresmano, kaip kad buvo neseniai miręs kongresmanas *Glenard P. Lipscomb*. Jo žinioje man teko dirbti 1959 metais. Po poros metų pradėjau

kultūros attache's, o ne pasitenkinti, kaip dabar, diplomatinio bei konsularinio reprezentavimu.

Tačiau informacijos Lietuvos byloj stiprinimas esmėje priklauso ne nuo informacijų centrų ar biurų steigimo, bet mūsų bendros veiklos Lietuvos laisvinime. Kol mūsų veiksniai tenkinsis tik Lietuvos bylos palaikymu gyva, tol ir mūsų

informacinė veikla vegetuos. Mums reikia naujo siekio, naujo plano Lietuvos laisvinime — tokio, kaip Lietuvos bylos iškėlimas Jungtinėse Tautose. Tada atsiras ir naujų iššūkių mūsų informacijos pastangoms. Informacija yra priemonė Lietuvos laisvinimo veikloj ir jos atspindys.

Redakcijos pastaba: straipsnis diskusinis.

dirbti senatoriaus Thomas H. Kuchel padėjėju legislatūriniams reikalams. Čia ir prasi-dėjo mano įsijungimas į Balti-jos valstybių reikalus. 1961 metų vasario 6 dieną senatorius Thomas H. Kuchel pasakė JAV-bių senate kalbą, pavadindamas ją — *“Karžygiškoji Lietuva — jos septynių šimtmečių kova dėl laisvės”*. (Ta proga senato-rius įnešė pirmąją rezoliuciją Baltijos valstybių bylos reikalu — *S. Con. Res. 12*. Dr. S. Horn pagerbimo proga užsiminė, kad jis padėjęs senatoriui tą kalbą paruošti. — Red.).

Senatorius Kuchel įnešė *S. Con. Res. 12* rezoliuciją 1961 metais, kviesdamas JAV-bių prezidentą iškelti Baltijos kraš-tų bylos klausimą Jungtinėse Tautose. Mūsų noras buvo su-daryti tokią pasaulio opiniją, kuri priverstų sovietų karines pajėgas ir kolonistus pasitrauk-ti iš Baltijos valstybių, sugrąžinti ištremtuosius į savo kraštus ir pravesti ten laisvus rinkimus.

Valstybės sekretoriaus padė-jėjas Fred Dutton pareiškė Valstybės departamento nepri-tarimą mūsų *S. Con. Res. 15* rezoliucijai 1963 metais (Pra-dinė senatoriaus Kuchel rezoliu-cija buvo pakartotinai įnešta naujai išrinktame JAV-bių Kon-grėse ir jai duotas kitas nume-ris — Red.). Valstybės depar-tamentas bijojo, kad tos rezoliucijos pravedimas nepaverstų Jungtinės Tautos vieni kitų į-žeidžiančių kalbų forumu (*“a forum for investive”*). 1963 me-tų kovo 26 paprašėme Valsty-

bės sekretoriaus Rusk pateikti mums detalų sąrašą visų kalbų su citatomis ir datomis, kurio-se JAV-bių pareigūnai Jungti-nėse Tautose, kaip kad Valsty-bės sekretoriaus padėjėjas Dut-ton buvo išsireiškęs, *“buvo nu-kreipę pasaulio opinijos spau-dimą į Sovietų Sąjungą Balti-jos kraštų reikalu”*. Kai galų gale tas sąrašas mus pasiekė, citatos iš kalbų nebuvo impo-nuojančios, geriau tariant — nieko nesakančios.

Su pasitenkinimu turiu pa-reikšti, kad pradinė senatoriaus Thomas H. Kuchel rezoliucija, žinoma, perredaguota (*H. Con. Res. 416* — Red.), buvo priim-ta Atstovų rūmuose ir 1966 me-tų spalio 22 ir Senate.

Paskutiniųjų trijų dešimtme-čių laikotarpyje Sovietų Sąjun-ga begėdiškai suklastojo tautų apsisprendimo teisę. Neatsižvel-giant į Sovietų Sąjungos pa-grobimą ir Baltijos valstybių okupaciją, Jungtinės Amerikos Valstybės tebepripažįsta Lie-tuvos, Latvijos ir Estijos atsto-vus Washingtone.

Žymusis britų valstybininkas Winston Churchill rašė 1942 metų sausio 8 užsienių reika-lų ministeriui Anthony Eden, kad *“Baltijos valstybių perleidi-mas Sovietų Sąjungai būtų prieš visus principus, dėl kurių mes kovojam bei vedam šį ka-rą ir kartu diskredituotų mūsų garbę”*. Tuo tarpu Sovietų Są-junga išvystė didelę diploma-tinę akciją užtikrinti savo kraš-to sienas, nelaukiant karo pa-baigos.

Nepraėjus pilnai dviem mėnesiam po minėto iškalbaus pareiškimo, Winston Churchill kapituliavo. Jis 1942 metų kovo 7 rašė prezidentui Franklin Rooseveltui: .. Didėją karo sunkumai veda mane prie minties, kad Atlanto charta nebūtų interpretuojama ta prasme, kad Sovietų Sąjunga turėtų pakeisti savo sienas, kurios buvo prasideant karui tarp Vokietijos ir Rusijos. Taip sovietai interpretavo ir priėmė tą chartą. .. Manau, kad jūs duosite mums pilną laisvę pasirašyti sutartį, kurios Stalinas trokšta kaip galima greičiau”.

Prezidentas Franklin Roosevelt tam priešinosi, nors tas pasipriešinimas nebuvo pakankamai stiprus. Valstybės sekretorius Hull ir karinių pajėgų štabas liko pilnai priešingi britų ministerio pirmininko Churchill minėtam žingsniui. Kompromisas — ypač, kai liečiamos kitų žmonių teisės — buvo jau jaučiamas. Prezidentas Roosevelt tada pasiūlė sovietams, kad lietuviai, latviai ir estai, kurie nenorėtų likti padidintoje Rusijos imperijoje, turėtų turėti teisę palikti savo kraštus ir turėtų būti jiems taip pat kompensuojama už jų turimą nuosavybę. Sovietai tam pasipriešino.

1942 metų balandžio 11 prezidentas Roosevelt užsiminė apie karinę intervenciją Vakarų Europoje — antrąjį frontą. Jis manė, kad tai sumažintų sovietų spaudimą Didžiajai Britanijai sutikti su Baltijos kraštų įjungimu į Sovietų Sąjungą.

Britai ir sovietai pasirašė 1942 metų gegužės 26 sutartį, neminėdami joje pokarinių sienų klausimo. Laikinas laimėjimas — popierinė pergalė — buvo atsiektas.

Po dešimties mėnesių, 1943 metų kovo mėnesį, nebesant jokios galimybės nacių invazijai į Angliją, britų užsienių reikalų ministeris Anthony Eden tarėsi su prezidentu Roosevelt Washingtone apie sovietų pokarinius siekius. Buvo aišku, kad rusai reikalausią Baltijos valstybių absorbavimo. Prezidentas Roosevelt tikėjo, kad ten turėtų būti prarastas tinkamas plebiscitas, prieš leidžiant sovietams absorbuoti tuos kraštus. Bet jis bijojosi, kad Jungtinės Amerikos Valstybės turėsiančios su sovietų išigalėjimu sutikti.

Tautų apsisprendimo teisė istoriškai reiškė, kad kiekvienos tautos žmonės turi teisę pasirinkti savo krašto valdymosi formą. Tai sutinka su Rousseau mintimi, kad valdymosi formos parinkimas priklauso tautai (žmonėms), o ne valdovui. Ar tai būtų amerikiečių, prancūzų ar kitų tautų revoliucija, pagrindinis tautų apsisprendimo tikslas yra laimėti laisvę ir nepriklausomybę.

Visi trokštame visuotinio bei pilno tautų apsisprendimo teisės įgyvendinimo visame pasaulyje. Jei tik laisvės liepsna neužgesinama ir viltis neužslopinama, visų tautų apsisprendimo teisės diena ateis.

ir ypač su ALTa. Tiesa, retų nesklandumų pasitaiko. Bet yra stengiamasi, kad jų nebūtų tyčiomis ieškoma, ir kad iškilusieji tuojau išnyktų. LB — Jums tvirtinu — iš plaušėlės malkų vežimo neskaldo ir mano, kad bendradarbiavimas yra perkamas bendradarbiavimu. Šia linkme eina ir VLIKo bei ALTos pirmininkai, nors visose institucijose yra įvairių žmonių. Dr. Valiūnas, Bražinskų byloje parodęs daug sumanumo, dr. Bobelis, negailis energijos, LB blogo nelinki. Tikime, kad sutarimas yra įmanomas, nes netikėjimas šias pastangas tuojau paverstų niekais. Piktos valios nėra. Pasitaiko tik užsispyrimo, klaidų, susižinojimo stokos. Tačiau dėl vieno nevykusio žingsnio negalima pasmerkti nei žmogaus nei institucijos.

Dabartinės cv tikslas — visus nesklandumus pašalinti, rūpinantis, kad ramybė neuždelsėtų. Suvėluotas gėris — jau ne gėris. Bet, iš kitos pusės, suprantame: net ideališkiusiems norams įsibujoti reikia laiko. Jei nepavyks, LB nebus kalta.

LB nėra stebukladarė. Ją sudaro visuomenė, galinti ją auginti ir, be abejo, nusilpninti. CV stengiasi sekti nuomones, pirmiausia ateinančias rinktos Tarybos keliu ir per įvairius susibūrimus. Ir mums svarbu ne vien daugumos nuomonė. Stengiamės išgirsti kiekvieną pasakymą.

reikia brutalios jėgos talkos. Reikia masinio galvojimo būdo, reikia masinio nusiteikimo. Ne pats faktas, kad kunigas dėsto religines tiesas, yra svarbu, bet masinis galvojimas, jog taip reikia. Ne tai reikšminga, kad lietuviškojo “samizdato” slaptoji plunksna perrašinėja kūrinio puslapius, bet kad žmonės jaučia reikalą tai daryti ir kad yra skaitytojų. Laisvės ilgesį reiškia ne tiek tylios rezistencijos anekdotą pasakojąs narsuolis, bet tokio anekdoto klausytojai ..

Juk ir prieš 1904 metus ne toks jau reikšmingas faktas buvo kryžiaus pastatymas kur nors jaukioje pamiškėje, bet žmonių nusiteikimas.

Todėl tylioji rezistencija yra galinga tautos pajėga, anot vyduiškiojo posakio, nuolat “laisvėti” ir “laisvėjime” savitai bręsti ir savo kelius atrasti.

Didžiulėje istorijos tėkmėje tautos laisvėjimo kelius lems tyliosios rezistencijos ištakos.

*Tylioji rezistencija neišven-
giamos ir tylios mirtys.*

*Nieko nėra pavojingesnio dik-
tatūrai už laisvės mirąžą, kurį
ilgesingai stebi užguiti pavaldi-
niai.*

RAŠYTOJAS ANATOLIJUS KAIRYS už partizaninę temą parašytą romaną „Ištikimoji žolė“ Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio skelbtame konkurse laimėjo premiją. A. Kairio įnašas į lietuvių literatūrą yra gausus: 2 scenos veikalai vaikams, 2 eilėraščių rinkiniai, 5 komedijos, 4 dramos, libretas operetei (muzika komp. B. Budriūno), romanas; literatūrinės premijas taip pat yra laimėjęs už 2 komedijas ir 2 dramas. Komedijos „Diagnozė“ ir „Viščiukų ūkis“ ir drama „Palikimas“ išverstos į latvių kalbą, o komedija „Curriculum vitae“ jau pasirodė angliškai.

Anatolijus Kairys yra JAV LB Kultūros Fondo pirmininkas.

HOSANNA MANO ŽEMĖ

*Ištrauka iš Anatolijaus Kairio premijuoto romano
„Ištikimoji žolė“*

— Karas!

Vieną sekmadienio rytą pasirodė lėktuvai. Greiti ir nematyti. Laukimo pranašai pirmieji! Vilties ir išsipildymų paukščiai mėlynieji!

Kristalinį Tylėnų dangų raižė vokiečių lėktuvai. Eskadrilės, tarsi kregždžių pulkai, nardė mėlyname aukštyje arba tirštais debesų klodais. Pakėlę galvas žiūrėjo ir nebijojo. Ak, nebijojo . . . nešė mirtį taip pat, skrodė beribi mėlį svetimi, bet nebijojo. Kodėl? Po to, kas įvyko, bijoti nebebuvo ko — blogiau nebus!

Grįžo žmonės į namus. Iš miškų, raistų, laukų ir slėptuvių. Laisviau atsikvėpė, drąsiau pasijuto. Žaizdos pradėjo gyti, kančios atsileisti, vargai užsimiršti. Ką sužeidė nepagydomai, kaip Gintautus, tie prašė Dievą kantrybės — iškęsti golgotos kančias iki galo.

Kūno žaizdos greit užgyja. Užmirštami skauduliai ir jų vietos. Bet kaip užmiršti pažeminimą, paniekinimą, pasityčiojimą ar teisybės pasisavinimą? Užmiršti nekaltai pralietą kraują? Ne, tai nemįnoma, tai virš mirtingojo žmogaus jėgų.

— Karas!

Povandeninė srovė dar labiau ištvino, tiesiog, pražydo brangiųjų gyvybės elektryu, amžinuoju jaunystės krauju. Niekas neaiškino ir nemokė, bet visi žinojo, kaip reikia sutikti šią bandymo valandą.

Į kovą! Už laisvę ir gyvenimą! Už savo žemę ir namus! Ir tada, davus Vytautui ženklą, iš Samanykščiaus pelkių, iš miškų, iš nepereinamų skardžių ir nežinia iš kur pakilo geležiniai vilkai, armijos, frontai... Iš padangių leidosi vanagai ir žygiavo jaunimas į naują Dainiaus dainą — uždainavo visi sutartinai. Kaip kas mokėjo, kaip kas galėjo, kaip laisvę mylinti sąžinė diktavo. Privarginti, iškankinti, ištroškę laisvės, rasi briedžiai vandens, Tylėnų sūnūs ėjo savo žemės ginti. Trumpa tai buvo kova ir nelygi, bet kova! Ištesėta iki žodžio! Iki kraujo prasmės! Ištroškusi, matyt buvo žemė Tylėnų, kraujo pareikalavus upes. Upes ir gavo ...

— Karas!

Tankai ir šarvuočiai rūko atgal iš kur atvykę. Kariuomenės vežimai netvarkingai traukėsi rytų link, palikdami pakelėse ginklus, sugedusias mašinas ar motorizuotus pabūklus, sustojusius dėl kuro stokos. Lengvais automobiliais lėkė prisiplakėliai, parsidavėliai, pataikūnai ir krašto išdavikai, pardavę savo brolius ir seris, savo vaikus ir jų šviesią ateitį.

Keliai pilni jų privogto turto, raudonų žvaigždžių ir užgesusių saulių. Vokiečių lėktuvai juos ragina bėgti dar greičiau, o laisvieji Tylėnų sūnūs, sulėkę iš anų mėlynųjų horizontų, Vytauto vedami, neleidžia priešui nė nakties poilsui sustoti. Abi armijos, rasi kruvina audra, praužė Tylėnų laukais. Į rytus. Pirmieji bėgo, antrieji vijosi, o Dainiaus vyrai daugiausia kraujo praliejo.

Lengviau atsiduso, bet dar nemiegojo ramiai. Nenuleido akių nuo slėptuvių, nepadėjo ginklų. Kas nespėjo išbėgti su komuna, tas bėgo dabar į mišką, į Samanykščių, pasikeisdami pozicijomis . . . Ginklai nustojo žvangėti, bet pavojus nepraejo ir neatrodė, kad greit praeis.

Vieną šviesų rytą, iš laimės ir džiaugsmo, Vytautas Dainius nuvyko į Samanykščių ir ten uždainavo, pasijutęs savo žemėje tikrai laisvai.

— Tegu iš liūdesio ir skausmo keliasi narsi tauta!

Toliau, kažkas iš atstumo jį sekė, pasislėpęs krūmuose, laukdamas šio nepaprasto momento ir — šūvis!

— Dainių nušovė!

Krito jis giesmės pradžioj, vos spėjęs atsikvėpti naujam gyvenimui. Tik jo ranka krūtinę palietė, rasi gailėjosi ne savęs, bet dainos, kad taip staiga ir amžinai nutilo nebaigta ...

— Vytautas Dainius.

Pašarvotas seklyčioje. Gėlės supa jo karstą ant savo rankų, mėlynai baltų. Išprakaitavę giedoriai springsta dusinančia skausmo sausra, nepakelia akių nuo giesminų, nors ir moka atmintinai.

— Partizano laidotuvės.

Paskutinė valanda. Orkestras, išsirikiavęs prie kryžiaus, pučia saulėje tviskančias dūdas, golgotiniais balsais skelbia liūdną žinią visam pasauliui.

Vyrų ir moterų pulkai, suklupę visu pasieniu, tyliai meldžiasi, nenutraukdami akių nuo jauno kovotojo, rasi savo žvilgsniais prikelti jį norėdami.

Prie karsto kovos draugai garbės sargybą neša, pasikeisdami kas pusvalandis, nes karštis, skausmas ir suklupusių žmonių ašaros veria kiaurai, verčia griūti žemėn ir kartu numirti.

Nuotaika sunki ir slegianti, rasi akmuo gulėtų ant pačios širdies. Oras karštas ir juodas, sienos dreba nuo veiksmo ir dejonų, akys peršti, krūtinę spaudžia, kraują plėšo gūdi nykuma. .. Rodos kris dangus, žemė sprogs, kiaurai nugarmėsi ir pasibaigs ši liūdna diena ...

Niekas nekalba. Šventos giesmės ir gedulinga muzika pripildo sielas graudulio, kažkokios nesuprastamos baimės, kažkas laiko užmęs tavo dvasių, ir pats nebežinai ar tu esi dar gyvas. ..

Tvarkdariai davinėja įsakymus orkestrui, sargybai ir karst-nešiams. Grupuojasi visi į eiles, žmonės ir vežimai užima vietas, nurodomas vyresniųjų.

Geltonai skamba muzika sustojusiame Tylėnų gyvenime. Vėjas nebepučia, o dangus, rasi sugraudintas tokios liūdnos muzikos, ima nei iš šio, nei iš to krapiliuoti, nors saulė šviečia, nors nė mažiausio debesėlio nematyti, lyg ašarų dar būtų negana...

Virš Gintautų namų didelis paukštis išskleidė juodus sparnus ir grėsmingai šešėliuodamas skriejo aplink ... Juodi jo vingiai sklandė sodaais, medžiais ir stogais, šmėšialiavo besimeldžiančiųjų akyse, drebėjo giedančiųjų balsuose ir veiduose, pasislėpęs po raukšlėmis. .. Visi buvo susirūpinę Monikos ir Gintautų giminės ateitimi.

— Povandeninė srovė teka skausmo ir vilčių laukais ...

Karstas uždaromas ir išnešamas. Nauja verksmų ir šauksmų banga, klyksmas ... Orkestras persigrupuoja, žmonės susėda

į vežimus, giedoriai paima naują punktą taip skaudžiai, kad neturi kur dėtis ..

Laidotuvės išsitiesia ilga vora ir pajuda. Paskutinį kartą neša savo ištikimą sūnų žaliais Tylėnų laukais. Verkė visi. Rasi medžiai virpėjo audroje, kratėsi ir kukčiojo, puošdami ašarom drebančius savo skausmo lapus. Rasi vėjai vaitojo, nerasdami vietos pasislėpti, rasi žemės drebėjimas kai ažuolai virsta ir iškelia amžių užgrūdintas rankas — pasigailėkite... Ir skausmo verdančiais veidais lydi jie juodą karstą, kuriame ką tik užvožtas jų pačių, rodos, gyvenimas ..

Monika laikėsi tvirtai. Nelaužė rankų ir nepuldinėjo. Žiūrėjo į susirinkusias minias, bet nieko nematė. Jautėsi vieną vieną, kaip niekada gyvenime nėra buvusi. Abejingumas ateitimi nešė ją dygiais keliais. Norėtum, rodos, mirti, norėtum kartu pasilaidoti, nes nebėra tikslo gyventi, nebėra prasmės būti. . .

Laikydama dviejų mėnesių Kėstučiuką glėby, Monika važiuo tuoj po orkestro ir garbės palydos. Sėdėjo ji užpakalinėj sėdynėj, šalia savo tetos Ungurienės. Ungurienė prašė palikti vaiką namie, bet Monika neleido — tegu ir jis palydi tėvą į amžino poilsio vietą.

Marcelė valdė arklį, viena užėmusi priekinę sėdynę. Retkarčiais ji atsigręždavo į Moniką ir ją prakalbindavo, nors iš tiesų nebuvo apie ką kalbėti. Monikos veidas išblyškęs ir sustingęs. Akys klaidžiojo laukų platybėmis, nerasdamos nusiramavimo. Rodos, ji nesuvokia, kas atsitiko, kur ji važiuoja ir kas čia dedasi.. . Kas yra šie žmonės, kas sukviatė juos ir surikiavo, kas guli tame gėlėtame karstelyje, žalumynuose paskendusiam, lyg ką pražydes baltų ir raudonų bijūnų krūmas ...

Žiūrėjo ji... Daug kartų ji važiuo šiuo keliu, bet nematė to, ką mato šiandien, ak, nematė. .. Nuostabus liūdesio ir gyvybės džiaugsmas, skausmo ir laimės išgyvenimas, regėjimas. . . Kaip panašūs laukai į vienas kitą . .. Tylėnai ir už jų, ir už jų, ir už jų ... Lyg pasakiškas kilimas, išsiuvinėtas sidabriniais liniais, kurio gale tavęs laukia išsvajota laimė... Lygumos skęsta žaliame įkaitinto oro dugne, taip migdančiai siūbuoja pašviesėję avižų plotai, milijonais žiedelių jie nerūpestingai skambina sutikdami ir palydėdami, ašarėlių galvas lenkdami gyviems ir įnirusiems ...

— Hosanna mano žemė, hosanna ..

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

SOLIDARUMAS SU TAUTA

- Lietuva komunstinama ir rusinama
- Lietuvos etnografinės sienos
- “Akiračiai” apie prof. J. Kazlausko mirtį

LAISVINIMO VEIKSNIUOSE

- Ką veikia veiksniai?
- Bendruomenė kalbasi su Valstybės departamentu
- Baltijos valstybių bylos kelias į Jungtines Tautas
- PLB valdyba ir vienašališki susitarimai
- Nemaža atsiekta, daugiau siektina

LIETUVIŲ FRONTO BICĖLIŲ GRETOSE

- Antrasis politiniu studijų savaitgalis Los Angelese
- Moterys lietuviškoje veikloje

SPAUDA, RADIJAS, KNYGOS

- Ar Sovietų Sąjunga išsilaikys iki 1984?
- Bažnyčios tautėjimas — dviašmenis kardas

“Į LAISVĘ” VEDAMIEJI

SOLIDARUMAS SU TAUTA

LIETUVA KOMUNISTINAMA IR RUSINAMA

VILNIAUS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS 400 METŲ SUKAKČIAI ATŽYMĖTI IŠLEISTAS RUSIŠKAS PAŠTO ŽENKLAS. Vilniaus universiteto istorija su rusais jokių ryšių neturi. Jį įkūrė jėzuitai, o bibliotekai pradžia davė karalius Žygimantas Augustas, savo testamente įrašęs šiuos žodžius: "Taip pat visos knygos, kurios šiuo metu saugomos Lukošiaus Gurnickio, o be to ir kitos, kurios bus pas ką nors, teatiduoda jūsų mylistos į jėzuitų kolegiją Vilniuje".

SUMASKOLINTA LUKIŠKIŲ AIKŠTĖ VILNIUJE. Aikštės viduryje įkrauta komunistų stabo Lenino statula. Nuo šv. Jokūbo ligoninės nuimtos religinės insignijos. Savo charakteriu Lukiškių (dabar perkrikštyta į Lenino) aikštė labiau primena Maskvą, negu Lietuvos sostinę.

А В И А

КАРТОЧКА ПОЧТОВАЯ

Куда.....

Кому.....

Адрес отправителя: |||||

PAŠTO ATVIRUKAI IR VOKAI OKUPUOTOJE LIETUVOJE TEGALIMA NAUDOTI TIK SU RUSIŠKAIS ĮRAŠAIS. Laisvajame pasaulyje lietuviai, neturėdami jokių "laisvų respublikų", kiek nori, gali leisti atvirukus, vokus ir viešai naudojamus ir ant vokų klijuojamus įvairius ženklus, lietuviškais parašais.

VADINAMOJE LTSR SOS-TINĖJE VILNIUJE MIES-TO SUSISIEKIMO PRIE-MONĖS NAUDOJA BILIE-TĖLIUS RUSŲ KALBA. Lietuvių kalba vis labiau ir labiau gujama iš respubliki-nių ir miestų savivaldybių. Visasajunginėse įstaigose lie-tuvių kalba visai susikalbėti negalima. Kurie balsingai kalba apie lietuvių nuošimčio Vilniuje pakilimą, pamiršta priminti, koku nuošimčiu čia pagausėjo rusai.

Laisvojo pasaulio, ypač JAV lietuviuose pasitaiko entuziastų Lietuvos etnografinių sienų svarstymams. Kartais atrodo, kad norima būtinai iš naujo atrasti "Ameriką", kuri, po I pasaulinio karo atstatant nepriklausomą Lietuvos valstybę, jau buvo atrasta ir dokumentuota. Tam patvirtinti "Į Laisvę" perspausdina Vasario 16-sios akto signataro istoriko Petro Klimo vieną trumpą, bet dalykišką tuo klausimu pasisakymą. Jis rašo:

"Lietuvos plotą visų pirma čia mes suprantame etnografinėse ribose, tai yra, kur dabar iš senų senovės buvo lietuvių tautos gyvenama. (Pabraukta mūsų - Red.). Todėl čia nebus žvelgiama į santykius, kurie buvo susidarę buvusios Lietuvos valstybės dalyse, bet nelietuvių padermės gyvenamose, kaip antai, Baltarusijoje ir Ukrainos krašte. Tie lietuvių valdovų apimti kraštai turėjo savo atskirą praeitį ir po Lietuvos valdžia ar šiaip ar taip išlaikė savo atskirą pobūdį visuomenės santykiuose. Rasi, tiek pat, artimiausios lietuvių etnografiniai sričiai dabar baltarusių žemės, kurios būtent ilgą laiką buvo įtrauktos į vadinamos "tikrosios" Lietuvos administracinės vienatas (Vilniaus ir Trakų vaivados), istorijos bėgyje daugiau prišlijo prie Lietuvos branduolio ir čia daugeliu žvilgsnių suvienodėjo. Tas suvienodėjimas dažnai buvo, tariant, Abipusės įtakos išdaviny, ir todėl kraštinės etnografinės linijos — lietuvių ir baltarusių — ilgainiui nustojo savo ryškumo.

Bet patys lietuviai ir Lietuvos kunigaikščiai visuomet save skyrė nuo rusų, ir savo žemės etnografinėse slavų srityse vadino žemėmis "na russkoj storonie". Ta "rusų pusė", lietuviams katalikybė priėmus, pasiliko kaip buvus pravoslaviška. Kadangi istoriniai tyrimai čia neranda kokių masinių perėjimų iš vienos tikos į antrą, tai šiandieniniai dar tikybų skirtumai mums čia maždaug ir "tikrosios Lietuvos" plotus parodo. Atsirėmus dar kitais etnografiniais pagrindais, k. antai, neseniai vartota ir vartojama kalba, papročiais, būdu, folkloru, menu ir t. t., mes Lietuvos srityje randame:

1) visą Kauno gub., atmetus tik patį rytinį jos galą, būtent Ežerėnų (Zarasų - Red.) pavieto baltarusišką kraštą, kur prie Disnos pavieto;

2) Kuršo siaurumą, kuri skiria Kauno gub. nuo jūros, nuo šventosios (Heilihe A) ligi Vokios (Vokietijos - Red.) sienos, ir to paties Kuršo dalį, kuri šlyja prie Ežerėnų (Zarasų - Red.) pavieto, nusitęsusi iki Kalkūnų;

3) Vilniaus guberniją, be ištisų Disnos bei Vileikos pavietų ir be rytinės Ašmenos pav. bei pietinės Lydos pavieto dalies;

4) šiaurinį kraštą Gardino gub.; ir

5) Suvalkų guberniją be Augustavo, didesnės dalies Suvalkų ir pusės Seinų pavieto.

— Tiesa, čia dar visos Lietuvos vaizdai reikėtų pridėti lietuvių

“AKIRAČIAI” APIE PROF. J. KAZLAUSKO MIRTĮ

Paskendimas ir ekspertizė

1970 m. gruodžio 4 d. Tiesa paskelbė savo vienintelį pranešimą apie prof. Kazlausko mirtį. Valstybinės ekspertų komisijos pranešimas tarė taip:

1970 m. spalio 8 d. Vilniaus universiteto profesorius J. Kazlauskas, išėjęs apie 13 val. iš Lietuvos TSR Mokslų Akademijos bibliotekos, dingo. Ryšium su tuo prokuratūroje buvo iškelta baudžiamoji byla ir atliktas tardymas. Lapkr. 17 d. J. Kazlausko lavonas buvo rastas Neries upėje, Vingio parko rajone. Tardymas nustatė, kad J. Kazlauskas mirė nuo mechaninės asfiksijos, prigerdamas vandenyje.

Ekspertizė kelia eilę klausimų. Lavonas buvo rastas Neryje Vingio rajone, atseit netoli nuo tos vietos, kur prof. Kazlauskas buvo paskutinį kartą matytas. Žinant Neries sraunumą, sunku įsivaizduoti, kad lavonas per šešias savaites būtų beveik nenuneštas. Bet dar nuostabiau, kad lavonas nebuvo taip ilgai pastebėtas iš tirštai apgyvendintų Neries krantų. Juk lavonas, pradėjęs pūti, iškyla į paviršių po savaitės ar ki-

tos. Tad daug kam ir kyla abejonių, ar prof. Kazlauskas, iš tikro, prigėrė Neryje.

Lavono skrodimo rezultatai buvo paskelbti pavėluotai, virš dviejų savaitių po laidotuvių. Kyla klausimas, kodėl reikėjo taip pavėluotai viešai skelbti ekspertizę. Juk žinoma, kad keli žymūs asmenys kultūriname gyvenime ten nusižudė, gavo širdies priepuolį ir pan., bet jokių ekspertizių neskelbė. Reiškia, kad režimo sluogsniai matė reikalingą — tik, neaišku, kokį — sustabdyti gandus, suklaidinti tuos, kurie galėjo žinoti keletą tikrų detalių, įtikinti tuos, kurie netiki, kad prof. Kazlauskas žudytųsi pats, ar, galų gale net sustiprinti gandus ir bendrai teroro atmosferą. Pastaroji galimybė yra įtaigojama kitos oficialios reakcijos, kurią paliesime žemiau.

Neabejotinas asmenų kompetetingumas, kurie tariamai pasirašė ekspertizės aktą. Problemos tačiau glūdi kur kitur. Pirmoje vietoje, ekspertizės policinėje valstybėje yra savaime abejotinos vertės, ypač, jei prisiminsime netolimą tokių ekspertizių istoriją Sovietų Sąjungoje. Antrąją vietoje, atkreiptinas dėmesys į prof. J. Markulio pavarde pasira-

Prūsijoje, kurie daugumoje gyvena visa Nemuno srove prie Kauno gub. ir Suvalkų gubernijos pasieniu ligi maždaug žydkiemio ir Dubininkų. Tos Prūsų Lietuvos, kuri nuo 1422 metų tebesti svetimoj valdžioj ir daugeliu žvilgsnių skiriasi nuo Didžiosios Lietuvos, čia betgi dėl grynai laikinų techninių priežasčių į tą tyrinėjimą neįtraukiame’.

Išnašoj autorius nurodo, kad “Statistikos ir atitinkamos etno-

grafinės medžiagos analizę ir žemėlapius tam tikslui, taip pat literatūrą žiūr. “Russisch-Litauen”, Statistisch - ethnographische Betrachtungen. Von K. Werbelis, Stuttgart, 1916”.

Manoma, kad suinteresuoti Lietuvos etnografinio ploto klausimui K. Werbelio knygą gal būt rasti JAV Kongreso bibliotekoje.

(Plg. P. Klimas, Lietuvos Žemės Valdymo Istorija, Vilnius, 1919 p. 3-4).

šiušiujų tarpe. Markulis, dirbdamas universitete, dirba ir su KGB. Jis jau pražudė nevieną savo kolegą, susiedamas juos su pogrindžiu. Toks asmuo gali pasirašai po bet kokia KGBei priimtina ekspertizė. Jo įtraukimas į pasirašiusiųjų tarpą negalėjo nesukelti abejonių, ir tai ekspertizės organizatoriai turėjo žinoti. O kiti ekspertizės liudininkai, kaip liudija panašios praeities istorijos, negalėjo būti laisvi rinktis pasirašyti ar ne, ar pasirašyti tai, o ne tą. Galų gale, pačios ekspertizės išvados, jog nerasta smurto žymių ar kokių chemikalų įtakų, nebūtinai jau įrodo, kad mirtis nebuvo smurto pasėka.

Nekrologai ir laidotuvės

Tokio rango žmogaus kaip prof. Kazlauskio mirtis, net ir savižudybės atveju, turėjo susilaukti atitinkamų nekrologų respublikinėje spaudoje. Juk tai buvo komunistų partijos narys, mokslų daktaras, pasaulinio garso baltistas, fakulteto dekanas. Faktas, tačiau, kad nei **Tiesos** nei **Komjaunimo tiesa** nekrologų nedėjo. **Literatūra ir menas** (1970 m. lapkričio 21 d.) įsidėjo trumpą prof. Kazlauskio mokslinio darbo apžvalgą, ir mirties apgailestavimą, be nuotraukos, be jokių mirties paaiškinimų. Panašaus pobūdžio, tik ilgesnis, buvo B. Savukyno straipsnelis **Pergalėje** (1970 n., nr. 12).

Tiesos laikysena, ypač kelia įtarimus. Galima atrasti **Tiesoje** keletą nekrologų, kada dedamos nuotraukos, pilamas žodžių srautas dėl menkesnių partijos asmenų. Prof. Kazlauskas, kaip partijos narys, turėjo kuo nors nusikalsti, kad užimta tokia tylos linija. Peršasi išvada, kad komunistų partija savo nario ir žymaus žmogaus nesigaili. Tipinga ir tai, kad laidotuvėse nekalbėjo nei vienas atstovaujusių partijai. Tokios aiškios partijos sankcijos patvirtina daugelio įsitikinimus, kad mirties aplinkybėse būta politinių elementų.

Prof. J. Kazlauskio laidotuvių aprašyme skaitome: prie kapo duobės atsisveikinimo žodį tarė prof. Palionis, prof. Mažiulis, prof. Stepanovas (Maskva), doc. Lana (Ryga); MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto darbuotojų vardu atsisveikino A. Sabaliauskas; kurso draugų vardu — poetas A. Maldonis. Taip pat žodį tarė ir buvusi prof. J. Kazlauskio mokytoja (pavardė nepaminėta).

Kartais apie sovietinį gyvenimą galima kur kas daugiau sužinoti ne vien tik paskaičius, kas ir kaip buvo, bet ir panagrinėjus, ko ir kaip nebuvo, žinant, kad prof. J. Kazlauskas buvo Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakulteto dekanas ir komunistų partijos narys, pasigendame keletos oficialių atstovų ir jų atsisveikinimo žodžio. Visgi, tai buvo laidojamas Universiteto dekanas. Normalioje aplinkybėje Universiteto vardu būtų atsisveikinęs rektorius arba jo atstovas. Taip pat prie kapo duobės pasigendame ir komunistų partijos arba tik partinės Universiteto sekcijos atstovo. Tas tik rodo, kad Kazlauskio laidojimas siejasi su oficialia Vilniaus universiteto vadovybei padiktuota politika, kuri, savo ruožtu, byloja, jog Kazlauskas jau prieš savo tragišką mirtį buvo praradęs pasitikėjimą kai kuriose valdžios įstaigose.

Nekrologų pobūdis, ekspertizė ir jos paskelbimo data bei pasirašiusieji ir pačių laidotuvių aprašymas rodo, jog prof. Kazlauskio tragiška mirtis, kokios bebūtų jos priežastys, buvo valstybinių sluoksnių panaudota sukurti netikrumo ir baimės atmosferai, įbauginti intelektualiniam - kultūriniam elitui dėl santykių su Vakarais ar ir dėl viešos kritiškos pažiūros į sovietinę santvarką. Įvykio traktavimas primena KGB žinomus metodus išlaikyti inteligentią politinėje kontrolėje. Tai, galbūt, svarbesnis įvykio požiūris ir reikšmė negu pačios mirties priežastys.

“Akiračiai”, 1971 m. nr. 1

(25)

KĄ VEIKIA VEIKSNIAI?

Dažnai parodoma bent žodinis rūpestis Lietuvos klausimu informuoti svetimuosius, kad Lietuvos pavergimo faktas nebūtų išimtas iš neišspręstų pasaulio problemų sąrašo. Tas žodinis rūpestis, JAV LB informacijos komisijos pastangomis, jau pradeda įgauti konkrečias formas — Baltijos valstybių vardai vis dažniau imama minėti amerikiečių didžiojoje spaudoje ir kitose komunikacijos tinkluose. “Eltos” biuleteniai, bent Amerikoje, nelietuviškos spaudos beveik nenaudojami, tačiau jie randa atgarsį lietuviškoje spaudoje. “Eltos” informacija pagrindinai ribojasi įvykių okupuotoje Lietuvoje ir VLIK-o veiklos pristatymu. Kiti veiksniai apie savo veiklą lietuvišką visuomenę informuoja patys. Ką toje informacijoje galime išskaityti?

VLIK-as koncentruojasi į
Bražinskų bylą

Iš spaudai pateiktų “Eltos” informacijų matyti, kad VLIK-as šiuo metu pagrindinai koncentruojasi į Bražinskų bylos Turkijoje laimėjimą: parūpina Bražinskų advokatams dokumentus, telkia lėšas. Nors ir lėtai, tačiau pirmyn varomas ir dokumentų rinkimas ir ruošimas leidiniui, nacių ir komunistų sąmokslui prieš Lietuvą pavaizduoti. Leidinį redaguoja dr. B. Kasias. Asmenišku judrumu reiškiasi

kiasi VLIK-o pirmininkas dr. J. K. Valiūnas: gegužės 16 vizitavo Valstybės departamentą, birželio 14 tarėsi su Liberijos atstovu prie Jungtinių Tautų, kelis kartus lankėsi Europoje, aplankė Bražinskus Turkijoje ir tarėsi su jų advokatais. Tačiau “Eltos” informacijoje apie VLIK-o veiklą randame ir daug banalybių, kurios skaitytojo neįtikina, pav.: “lankėsi daugelio valstybių sostinėse” (kuriose?), “tarėsi su aukštais valdžios pareigūnais” (su kokiais?), “susilaukta daug palankumo Lietuvos reikalui” (kokio?) ir t.t. Konkretumas yra didžioji informacijos stiprybė. Išimk konkretumą, liks tuščiažodžiavimas.

Įvykus Simo Kudirkos išdavimui, spaudoje buvo rašoma, kad Valstybės departamente nebesą jokie pareigūnai, skirti Baltijos valstybių reikalams. JAV LB centro valdyba savo memorandume Valstybės sekretoriui William P. Rogers 1971.III.30 prašė Baltijos valstybių skyrių vėl atkurti (.. “We request that the Baltic section within the State Department be re-established”). Valstybės departamento atsakyme, rašytame 1971.V.19, teigiama, kad toks pareigūnas esąs, tik jis turįs ir papildomų pareigų (“The occupant of that position has always had additional responsibilities...”). “Eltos” gi biuletenis skelbia, kad “dr. J. Valiūnas gegužės 16 d., Lietu-

vos atstovo Kajecko lydimas, turėjo ilgą pasikalbėjimą su D. Martin, Baltijos sk. viršininku (Vals-tybės) departamente”.

Tad kažkur yra klaida: ar “Eltą” netiksliai informuoja, ar bendruomenininkai veržiasi pro atviras duris?

Šiaip jau VLIK-as didesnės veiklos nei planuoja, nei vykdo. “Eltos” paskelbtas VLIK-o 1970 metų veiklos balansas neįspūdingas. Veiklos gairėms paruošti prieš kurį laiką buvo sudaryta speciali komisija Clevelande, vadovaujama J. Daugėlos. Tačiau iki šiol ta komisija jokios gyvybės nerodo. Neaišku, užmigo ar numirė? Tačiau pirmoje vietoje kiltų klausimas, ar iš vis tokios komisijos reikėjo.

Kultūros ir politikos baruose

Lietuvių Bendruomenė garsinasi daugeliu planų, reiškiasi daugeliu darbų, šakotas jos darbas būtų nevaisingas, jei ir ji, kaip kai kurie kiti veiksniai, teturėtų tik vieną darbingą žmogų. Tačiau ji dirba pasiskirsčiusi į komisijas ir tarybas. Jos veikia autonomiškai, tarybos prezidiumui ir centro valdybai darbus koordinuojant.

1971 m. suruošta dainų šventė ir vėl sekančiais metais suplanuotas pasaulio lietuvių jaunimo kongresas ir tautinių šokių šventė. Palaikoma ir tobulinama lituanistinio švietimo sistema: leidžiami vadovėliai, ruošiami skaitiniai, organizuojami lituanistinių mokyklų mokytojams paruošti ir pasitobulinti kursai. Centro valdyba pati

ir per apylinkes organizuoja tal-
ką tautų praeičiai tirti įstatymui JAV Kongrese praveisti bei rūpina-
si išgauti lietuviškas transliaci-
jas į okupuotą Lietuvą “Radio Li-
berty” programose. (Paskiausiomis
žiniomis tautų praeičiai tirti įsta-
tymas pajudėjo gera linkme: Se-
nato “Labor and Public Welfare”
komisija įstatymo projektą jau pa-
tvirtino — Red.). Darė žygius Bal-
tuosiuose rūmuose pagerinti Pa-
vergtųjų tautų savaitės minėjimus
ir federalinėse švietimo įstaigose
išgauti valdžios paramos lietuviš-
kiems vaikų darželiams. Kontak-
tais su valdžios pareigūnais poli-
tinė komisija aiškinasi Simo Ku-
dirkos likimo, Lietuvos bylos įne-
šimo į Jungtinės Tautos ir kitus
svarbius reikalus (žiūr. šiame nu-
meryje “Bendruomenė kalbasi su
Valstybės departamentu — Red.).
Informacijos komisija gan sėkmin-
gai pajudėjo su informacija sve-
timiesiems (žiūr. pasikalbėjimą su
Leonardu Valiuku: “Nemaža at-
siekta, daugiau siektina” — Red.).

Lietuvių Bendruomenės centro
valdyba paskyrė žmones ryšiams
su Valstybės departamentu ir JAV
Kongresu palaikyti, Kudirkos ir Si-
mokaičių gelbėjimo tikslu užmez-
gė ryšius su įtakingais baltų, žydų,
lenkų ir kitų tautinių grupių va-
dais ir organizacijomis bei sėkmin-
gai susirišo su darbo unijų vadais;
pozityviais veiksmais užimponavo
lietuvių jaunimo sąjūdžius ir išvys-
tė su jais artimą bendradarbiavi-
mą.

Lietuvių Bendruomenė apie savo
planus ir darbus visuomenę gan
detaliai informuoja.

ALT-ba informuoja apie
Bendruomenės nuodėmes

Gan keista ALT-bos informacija: ji nekalba apie savo darbus ar planus, bet apie Lietuvių Bendruomenės tikrus ar tariamus nusikaltimus. Štai, “Drauge” (liepos 1) aprašytas ALT-bos “istorinis posėdis”, kuriame “išklaudyta veiklaus ir pasišventusio pirm. dr. K. Bobelio pranešimai, pozityvūs ir negatyvūs reiškiniai lietuvių visuomenėje ir svarstyta galimybės sutartinam darbui”.

Iš ALT-bos darbų paminėti šie: “Šiais metais į ALTą įplaukė 32, 679.19 dol. aukų”, “centro valdybos nariai apsisprendė budėti kasdien vakarais Altos būstinėje”, “Altos paruošta paroda turi geros sėkmės kovoje su komunizmo praktika”, “Altos garbės pirm. L. Šimutis yra parašęs svarbų veikalą ‘Amerikos Lietuvių Taryba’”. Tai maždaug ir viskas. Darbai riboti, planų jokių. Žymiai plačiau toje pačioje informacijoje aptarti Lietuvių Bendruomenės nusikaltimai:

Bendruomenė suardė veiksmų konferenciją: “Š. m. bal. 24 d. yra įvykęs veiksmų pasitarimas New Yorke. Pasitarime diplomatų, Vilko, Altos ir LLK atstovai tarėsi sutartinam darbui, darbo sritimis pasidalinus, o LB atstovai išsiskyrė. Kadangi tai buvo preliminarinis susitarimas, išsiskyrus nuomonės, veiksmų konferencijos data nenumatyta”.

b. Bendruomenė supainiojo reikalus Radio Liberty programose: “Gavęs pavedimą, dr. K. Bobelis pabaltiečių vardu įteikė memorandumą Radio Liberty komitetui. Pre-

tenzijas posėdyje dalyvauti pareiškė LB atstovas, nesutaręs iš anksto su pabaltiečių komitetu. Latviai vėliau spaudoje užprotestavo, kad iš lietuvių dalyvavo du atstovai. Reikalams susipainiojus, neturima iki šiol atsakymo dėl pabaltiečių norimos radijo programos”.

Lietuvių Bendruomenė “sukėlė nusistebėjimą”: “Kai š. m. gegužės 22 d. Washingtone įvyko grupių respublikonų k-ją, grupėmis, taigi ir lietuviams, buvo sudarytos sąlygos susitikti su vienu prezidentūros rūmų pareigūnu. Lietuvių delegacija prisistatė ne respublikonų vardu, bet LB vardu, kas sukėlė nusistebėjimą” (Visų citatų kalba netaisyta — Ig. G.).

(JAV Lietuvių Bendruomenė apie tą patį įvykį informuoja taip:

1971 gegužės 21 dieną JAV Lietuvių Bendruomenės delegacija buvo priimta Baltuose rūmuose prezidento Nixono specialaus patarėjo Harry Dent. Delegaciją sudarė JAV LB centro valdybos nariai dr. Anthony W. Novasitis ir Aušra Zerr, JAV LB c. v. įgaliotinis prie Republican National Committee Bronius Nainys, JAV LB ryšinininkas su JAV Valstybės departamentu Algimantas Gureckas ir Amerikos Lietuvių Tarybos stebėtojas dr. Jonas Genys.

Priėmimas gautas Republican National Committee tarpininkavimu. Pasimatymu siekta išgauti palankesnę dabartinės JAV administracijos politiką pavergtos Lietuvos klausimu, šį klausimą keliant, remtasi JAV Valstybės departamento nusistatymu, išsamiai pabrėžtu

1971 gegužės 10 rašte JAV Lietuvių Bendruomenės c. v. pirmininkui Vytautui Volertui” — Draugas, 1971.V.26).

Prieš porą metų su “informaciniais pranešimais” po lietuviškas bendruomenės važinėjo du ALT-bos centro valdybos žmonės ne ALT-o veiklos planų pristatyti, bet propagandos prieš Lietuvių Bendruomenę ir prieš Lietuvos bylos į Jungtines Tautas nešimą pavaryti. (Tais metais centro valdybos narių kelionėms buvo išleista virš 3000 dolerių). Nuo to laiko pasikeitė ir ALT-bos ir LB-nės vadovybės, tačiau pirmųjų nusistatymas antrųjų atžvilgiu išliko nepasikeitęs.

Perdaug konferencijų ir slaptumo

“Klausimams išsiaiškinti” ir “susipratimui pasiekti” pirmoje šių metų pusėje jau įvyko trys veiksnių pasitarimai. VLIK-o ir ALT-bos pasitarimas New Yorke sausio 8-9 privedė prie susitarimo, į kurį nepalankiai reagavo PLB valdyba (žiūr. šiame numeryje “PLB valdyba ir vienašališki susitarimai”). Veiksnių konferencijoje balandžio 24 New Yorke dalyvavo diplomatų, PLB, VLIK-o, JAV ir Kanados LB, ALT-bos ir LLK atstovai. Pagrindinis šios konferencijos tikslas buvo nustatyti datą, vietą ir darbotvarkę veiksnių ir LB konferencijai. Jau pačioje pasitarimų pradžioje įvykė nesusiipratimų, nes VLIK-o ir ALT-o žmonės panoro pakeisti visų bendrai sutartą darbotvarkę. Bendruomenininkams nusileidus, sustota

prie šių papildomų klausimų svarstymo: veiksnių ir LB veiklos derinimas, metų laikotarpių paskirstymas lėšų telkimo vajams, Bražinskų byla, bendravimas su kraštu ir kt. LLK atstovas V. Vaitiekūnas, realiai įvertinęs situaciją, siūlė veiksniams reformuotis, nes toliau tuo keliu eiti nebegalima. ALT-bos pirmininkas, kaip ir visados, kaltinimų tirada užatakavo JAV Lietuvių Bendruomenę ir, įsisteikdamas VLIK-ui, čia pat konferencijoje įteikė 5000 dol. čekį. JAV LB atstovas A. Gečys paneigė ALT-bos pirmininko kaltinimus, tačiau J žemo lygio diskusijas eiti atsisakė. Taip 6 valandas užtrukęs pasitarimas nedavė jokių rezultatų. Tik JAV LB ir ALT-ba vėl buvo paragintos tartis ir “rasti bendrą kalbą”.

“Bendrai kalbai” surasti LB ir ALT-bos atstovai susirinko liepos 3 Čikagoje. Pasitarimas užtruko 6 valandas. Pirmas tris valandas, anot vieno nuosaikesnio altininko, Bendruomenės atstovams nebuvo leista net prasižioti: ALT-bos vadovybės nariai vienas po kito skaitę “kaltinimo aktus” JAV LB darbuotojams. Tik kai pavargę, pradėję girtis savo darbais ir savintis kitų atsiectus laimėjimus. Ir šiame pasitarime buvo tik sutarta “vėl susitikti ateityje ir tartis”.

Pastarųjų pasitarimų detalės ir nesutarimų priežastys nuo visuomenės slepiamos. Į juos neįsileidžiami spaudos žmonės. Išimtis, atrodo, padaryta balandžio 24 įvykusioje konferencijoje New Yorke, kur (legaliai ar nelegaliai) dalyvavęs “Akiračių” žmogus tą konferenciją smulkiai aprašė.

A. A. PERKŪNUI PRAPUOLENIUI tragiškai žuvus, liūdinčius tėvus LFB Vyr. Tarybos narį LEVĄ ir BIRUTĘ PRAPUOLENIUS, brolius ir kitus gimines bičiuliškai užjaučiame.

*LFB Vyriausioji Taryba
Europos, J.A.V. ir Kanados centro valdybos
“Į Laisvę” Redakcija ir Administracija*

Antibolševikinės ir antinacinės rezistencijos organizatoriui, parei-
gingam Lietuvių Fronto Bičiuliui, buv. LFB centro valdybos pir-
mininkui A.A. INŽ. VYTAUTUI GALVYDŽIUI mirus, nuo-
širdžių užuojautą reiškiame žmonai ONUTEI, vaikams, giminėms
ir artimiesiems.

*LFB Vyriausioji Taryba
Europos, J.A.V. ir Kanados centro valdybos
“Į Laisvę” Redakcija ir Administracija*

Slaptų informacijų bizniu ėmė
verstis ir “Elta” su “Neperiodiniu
neskelbtinu Eltos informacijų prie-
du”. šis priedas siuntinėjamas
visai eilei asmenų ir institucijų”.
Neaišku, kokių pagrindų tas “pa-
tikimųjų” sąrašas sudarytas, ta-
čiau pateikiamose žiniuose jokio
slaptumo veik nėra. Tam tikrais
atvejais slaptumo reikia, tačiau kai
į pasaulį paleidžiama kelios dešim-
tys slapto rašto egzempliorių, jis
jau nebėra slaptas.

Darytinios išvados

Rikiuojamės, persirikiuojame,
viešai ir slapta veiklą deriname
jau gerą penkiolika metų. Ir To-
mas Netikėlis jau būtų buvęs įti-
kintas, kad tuo keliu susipratimo
ir susiderinimo pasiekti negalima.

Tik eikvojamas laikas, jėgos ir lė-
šos. Kažkur tūno priežastys, ku-
rios esmiškai į tą patį tikslą atsi-
kreipusių veiksmų susitarimą stab-
do. Tas priežastis reikia pašalinti.
Jom pašalinti ar nebus palikęs vie-
nintelis kelias: Amerikos ribose be-
sireiškia veiksniai turi integruotis.
Jei patys susitarimo formų pasiek-
ti negali, arbitraru turėtų būti pa-
kviesta tautiškai gyva Amerikos
lietuvių visuomenė. Balsų dauguma
klausimą nesunkiai išspręstų. Kol
to bus atsiektas, JAV LB nuo to-
limesnių “veiklos derinimų” turėtų
susilaikyti, savarankiškai paruoš-
ti gerai išmąstytą politinės veiklos
planą ir skirti lėšų jo vykdymui.
Darbininkų ir entuziazmo visuo-
menėje tikrai nepriprūktų.

Ig. Gailius

Apie JAV Lietuvių Bendruomenės vizitą Valstybės departamente ir ten patirtas nuotaikas buvo rašyta praėjusio „Į Laisvę“ numerio straipsnyje „Teisė vadovauti ir pareiga dirbti“. Ten taip pat buvo pažymėta, kad Bendruomenės atstovai prašę ir Valstybės departamento pareigūnai pažadėję į delegacijos iškeltus klausimus atsakyti raštu.

Žodžiu ir raštu po to ne vienas reiškė nuomonę, kad Bendruomenės atstovai savo reikalavimais pademonstravę politinį nepatyrimą, todėl atsakymo iš Valstybės departamento nesusilauksią. Ypatingai aštriai bendruomenininkus dėl „nepasiruošimo laisvinimo darbui“ gegužės mėn. gale atkavę buv. ALT-os pirmininkas E. Bartkus Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos seime Pliladelphijoje.

Tačiau Valstybės departamentas atsakė. Ir atsakė ilgu, detalizuotu raštu, daugiau negu dvigubai ilgesniu už LB delegacijos įteiktą memorandumą. Taigi mūsų išvados minėtame straipsnyje, kad Valstybės departamento pareigūnai pasijuto susidūrę su kito tipo lietuvių delegacija — racionalia, tvirta, jaučiančia savo svorį ir atramą tam tikrame Amerikos visuomenės sektoriuje, pasitvirtino. Valstybės departamento atsakymas, kurį pasirašo R. T. Davies, Europos sk. viršininko pavaduotojas, taip pat patvirtina delegacijos pajustas Lietuvos atžvilgiu Valstybės departamente nuotaikas,

kurios artėja į Piloto nusistatymą: už jūsų bėdas nesame kalti, linkime jums sėkmės jūsų reikale, tačiau net žodžiais viešuose forumuose jūsų neužstojame, nors tai ir reikėtų daryti.

LB memorandume nurodymas į dvilypę Valstybės departamento politiką Lietuvos atžvilgiu buvo teisingas ir vietoje iškeltas. Atsakyme skaitome tik labai silpnai pamatuotą pasiteisinimą. Priekaištas, kad departamente net nebėra specialaus pareigūno Baltijos valstybių reikalams, atsakyme visai neatremtas — p. Davies tokio pareigūno nurodyti negalėjo.

Valstybės departamento atsakymas redaguotas diplomatinuose pokalbiuose patyrusio žmogaus: sau naudingi argumentai nuosakiai išryškinti, oponentui naudingi — bendrybėmis pridengti; nepraleistos progos nurodyti į silpnę ar pilniau nepagrįstą memorandumo autorių argumentaciją. Štai kodėl lietuviškų veiksmų memorandumai Amerikos ir kitų kraštų valdžios įstaigoms turėtų būti labai rūpestingai paruošti: tikri faktai surišti stiprios logikos cementu, nudailinti diplomatinės kalbos šlifu ir pateikti kultūringa forma. Saugok, Viešpatie, nuo tokių raštų, kuriuos ALT-bos vadovybė išsiuntinėjo JAV Kongreso nariams Vasario 16 proga: neturime ypatingai didelės jėgos, prarasime ir respektą. Kompromitacija lieka kompromitacija, nežiūrint, ar ji ateina iš patyrusių ar nepatyrusių žmonių.

Atsisakymą Lietuvos būtų kelti Jungtinės Tautos Valstybės departamentas remia tokia logika: "Pagal mūsų apskaičiavimus, Baltijos (valstybių) klausimas, formaliai iškėlus jį (Jungtinių Tautų) gen. asamblėjoje, susilauktų didelio skaičiaus nepalankių balsų, nes daugumas Jungtinių Tautų narių Baltijos valstybių atžvilgiu nesilauko tokios pat politikos kaip Jungtinės (Amerikos) Valstybės. Atsižvelgiant į tokius situacijos aspektus, mes turime daryti išvadą, kad toks kelias vėstų prie rezultatų, nenaudingų nei Jungtinių (Amerikos) Valstybių, nei pačių Baltijos tautų interesams".

Panašiais žodžiais Valstybės departamentas atsisako daryti bet kokią intervenciją Simo Kudirkos reikalu: Sovietų Sąjunga (praeityje) yra pastoviai atsisakiusi derėtis su bet kuria užsienio vyriausybe dėl paleidimo sovietų suimto žmogaus, kurį ji laikė sovietų piliečiu. Esant šitokioms aplinkybėms, mes esame įsitikinę, kad bet koks Jungtinių (Amerikos) Valstybių bandymas vykdyti šį (Lietuvių Bendruomenės delegacijos) pasiūlymą būtų Sovietų atmetas kaip kišimasis į jų vidaus reikalus ir galėtų pasirodyti p. Kudirkai labiau žalingas negu naudingas".

Kaip matome, abiem atvejais Valstybės departamentas atsisako imtis prašomos akcijos ir atsisakymą pateisina dviem argumentais: (a) bylos nebūsią galima laimėti ir (b) bet kuri akcija paakenksianti pačiai aukai, šitokia argumentacija yra šaltai diplomatiška ir diplomatiškai nenuoširdi.

Tikroji priežastis — nenoras užgauti Sovietų Sąjungos, mat vis neatsisakoma vilties pastatyti tiltų.

Valstybės departamento manevrus galima suprasti, bet kaip pateisinti kai kurias mūsų institucijas, kurios nenuoširdu Valstybės departamento politikavimą nori įpiršti laisvojo pasaulio lietuviams?

Fab. Žirgulis

(Atkelta iš 74 pusl.)

Tačiau nepriimamame moters žydės vaidmens tautybės išlaikyme, žydams vadovauja moterys. Goldą Meir galima laikyti išimtimi ir apie ją nekalbėti, tačiau pasimaišius jų susirinkimuose ir parengimuose nesunku pastebėti, kad eilinė, tipiška žydų bendruomenės narė jų tautiniame - visuomeniniame gyvenime dalyvauja nepalyginamai didesniu aktyvumu ir svoriu, negu lietuvė moteris savoje bendruomenėje, žydai moters potencialą tautybės išlaikyme pilnai yra supratę ir tai moka gambiai panaudoti praktikoje.

Mums, siekiant stiprių lietuvių išeivijos organizacijų, reikia išnaudoti pilną išeivių potencialą, įskaitant ir moterų. Visi — ir kurie patys bėgo per karo audras iš Lietuvos, ir kurie bėgančiųjų buvo išnešti, ir kurie gimė tremtyje ar išeivijoje, visi yra įpareigoti tėvynę gelbėti ir jos laisvei dirbti. Ta pareiga saisto ne tik vyrus, bet ir moteris. Neuždarytinios moterys į meno, religijos ar šalpos organizacijas. Jos kartu su vyrais turi būti ir ten, kur vyksta tiesioginiai Lietuvos laisvinimo ir lietuviybės išlaikymo darbai, k. t., Lietuvių Bendruomenėje, Vyriausiam Lietuvos Išlaisvinimo Komitete, Rezoliucijoms Remti Komitete, Bature, Amerikos Lietuvių Taryboje, Lietuvių Fronto Bičiuliuose ir kitur. Tėvynės laisvė visų reikalas — moterų ir vyrų.

Žibutė B r i n k i e n ė

BALTIJOS VALSTYBIŲ BYLOS KELIAS Į JUNGTINES TAUTAS

Ne kartą mūsų veiksmų žmonės yra teigę, kad jie pirmieji kėlė ir diskutavę Pabaltijo kraštų bylos perkėlimo reikalą į Jungtines Tautas. Kad to ir neneigiant, turime sutikti, kad Rezoliucijoms Remti Komitetas pats pirmasis ėmėsi tuo klausimu konkrečių žygių.

Tikrasis kelias

Baltijos kraštų bylą gali iškelti Jungtinėse Tautose bet kuris tos institucijos narys (valstybė), žinoma, komunistiniai kraštai to tikrai nedarys. Beveik tikra, kad to žygio nesimtumė nė vienas iš taip vadinamų neutralių kraštų, pri-

AMERIKIEČIO TALKA LIETUVOS LAISVĖS ŽYGYJE — Dr. Stephen Horn, Kalifornijos valstybinės kolegijos (Long Beach) prezidentas, buvo pagerbtas politinių studijų savaitgalio proga suruoštoje iškilmingoje vakarieneje, įvykusioje 1971 metų balandžio mėnesio 24 dieną Los Angeles Hilton viešbutyje. Dr. Stephen Horn nepaprastai daug talkino pravedant JAV-bių Kongrese H. Con. Res. 416 rezoliuciją Lietuvos laisvinimo reikalui. Nuotraukoje (iš kairės dešinėn): Rezoliucijoms Remti Komiteto pirm. L. Valukas, dr. J. Kazickas, Mrs. S. Horn, dr. S. Horn, dr. V. Vardys ir JAV-bių LB centro valdybos pirm. V. Volertas.

L. Kanto nuotrauka

klausančių Jungtinėms Tautoms. Bet kuriai valstybei pajudinti Sovietų Sąjungą Jungtinėse Tautose nėra malonus dalykas. Mažesni kraštai, nors būdami ir antikomunistinio nusistatymo, visad vengė ir vengs eiti į konfliktą su Sovietų Sąjunga. Ir Jungtinės Amerikos Valstybės vengia aštresnių susikirtimų su komunistine Rusija. Nėra paslaptis, kad Valstybės departamentas buvo pasišovęs 1966 metų spalio mėnesį užblokuoti H. Con. Res. 416 rezoliucijos pravedimą JAV-bių senate. Mat, to pageidavo Sovietų Sąjungos pareigūnai. Puiku, kad tada Baltijos kraštų draugai JAV-bių senate nepriėmė tuo klausimu tuometinės administracijos "direktyvų". Taigi, Baltijos kraštų bylos klausimui į Jungtines Tautas kelias yra ilgas, duobėtas ir sunkus. To žygio imtis tegali tik vienas iš didžiųjų ir įtakingųjų kraštų pasaulyje. Tik Jungtinės Amerikos Valstybės gali iškelti Baltijos kraštų bylą Jungtinėse Tautose ir ją ten pilnai ir tinkamai apginti. Jei JAV-bės to nedarys, kiti kraštai nė piršto tuo klausimu nepajudins. Kartkartėmis vieno ar kito krašto ambasadoriai prie Jungtinių Tautų viename ar kitame tos institucijos padėtyje užsimena apie sovietų pavergtuosius Baltijos kraštus. Tai, visi puikiai suprantame, nėra Lietuvos, Latvijos ir Estijos bylos kėlimas ir gynimas Jungtinėse Tautose!

Rezoliucijoms Remti Komitetas yra pasirinkęs patį geriausią, tiesiausią ir iki gana aukšto laipsnio užtikrintą kelią Baltijos kraštų bylai į Jungtines Tautas, ši organizacija jau laimėjo šiam reikalui

JAV-bių Kongresą, kuris tuo klausimu priėmė H. Con. Res. 416 rezoliuciją. Sekantis žingsnis — JAV-bių vyriausybės palenkimas tos rezoliucijos vykdymui. Čia irgi pasiūstūmėta iki tam tikro laipsnio į priekį. Rezoliucijoms Remti Komitetas veda tuo klausimu pokalbį su pirmaeiliais administracijos pareigūnais. Darbas yra tylus ir intensyvus ir apie jį bent šiuo metu negalima daug nei kalbėti nei rašyti. Krašto administracija, jei tik sulaukia pakankamai spaudimo iš politinio gyvenimo vairuotojų, padaro dalykų, kuriems pati ir nepitaria. Nėra jokia paslaptis, kad krašto dabartinė administracija Baltijos valstybių bylos perkėlimui į Jungtines Tautas pritaria. Kodėl ji ta linkme nejuda? Iki šiol dar neįaučia pakankamai tuo reikalu spaudimo iš mūsų pačių, kitų amerikiečių ir krašto šulų.

Kiti keliai

Kitų ir mūsų visuomenės viena ar kita grupė išeina su skambiais ir masių širdis pagaunančiais šūkiais. 1965 metų lapkričio 13-sios žygininkai akcentavo, kad tai bus žygis į Jungtines Tautas. Tiesa, tie žygininkai ir jų pasekėjai nužygiavo prie Jungtinių Tautų būstinės New Yorke. Tai — ir viskas! Lapkričio 13-sios žygininkų laimėjimas — tai mūsų masių išjudinimas Lietuvos vadavimo darbui. Tas vadinamas žygis į Jungtines Tautas nepastūmėjo Baltijos (žinoma ir Lietuvos) kraštų bylos tos institucijos linkme nė vienu milimetru.

Patraukliai skambėjo masių aussyse ir Jaunimo kongreso petici-

ja Jungtinėms Tautoms. Po Jaunimo kongreso Chicagoje keliasdešimt jaunosios kartos dalyvių nuvyko į New Yorką ir nužygiavo prie Jungtinių Tautų rūmų. Ten norėjo išsikviesti generalinį sekretorių U Thant ir jam tas peticijas įteikti. Jaunimo atstovai ir kiti New Yorko lietuviai (iš viso apie 200) nebuvo įleisti į Jungtinių Tautų rūmus. Vienas iš jaunimo delegacijos vadovų paskambino generaliniam sekretoriui U Thant telefonu. Atsiliepė viena iš jo sekretorių ir pasakė, kad U Thant esąs išvykęs ir kad jie gali tas peticijas pasiųsti paštu. Po kelių savaičių tas peticijas įteikė vienam iš eilinių Jungtinių Tautų pareigūnų prelatas J. Balkūnas ir keli kiti lietuviai. Tuo visas reikalas ir pasibaigė! Jaunimas įdėjo daug pastangų ir darbo, gi lietuvių visuomenė investavo nemažą pinigą, o apčiuopiamos naudos iš to beveik jokios.

BATUN-o darbai

Praslinkus keliems mėnesiams po 1965 metų lapkričio 13-sios manifestacijos, susiformavo New Yorke taip vadinamas BATUN-as (The Baltic Appeal to the United Nations). Pagrindiniu savo tikslu šis vienetas pasirinko ambasadų prie Jungtinių Tautų informavimą Baltijos kraštų bylos klausimu. Baltiečiai ir kelios kitos tautinės grupės turi New Yorke taip vadinamus savo Laisvės komitetus (Committee for a Free Lithuania, Committee for a Free Latvia, Committee for a Free Estonia ir t. t.). Tie komitetai jau vykdė BATUN-o planuojamą sau darbą. Vėliau ši naujai susiformavusi grupė savo

darbo lauką praplėtė, pradėdama organizuoti antikomunistines demonstracijas, pabaltiečių gegužines ir pan.

BATUN-o pasirinktas pradinis tikslas, 'be abejo, naudingas Baltijos kraštų bylos reikalui, bet nėra lengvai vykdomas. Antra, apčiuopiamesnių rezultatų iš to vienetą pastangų ir darbo negalima laukti. Savo veiklos pradžioje BATUN-o žmonės pradėjo su dideliu entuziazmu lankyti įvairių kraštų ambasadas prie Jungtinių Tautų. Labai retai BATUN-o delegacijos pasiekdavo kraštų ambasadorius. Daugumos ambasadų pareigūnai mandagiai priimdavo baltūniečius, išklausedavo jų žodžių, priimdavo iš jų laiškus ir vieną ar kitą brošiūrą ar knygą Baltijos kraštų bylos reikalui, ir tuo viskas pasibaigdavo. Kaip dažnai galima ambasadų duris varstyti? Kartą, porą kartų į metus? Kiekvieną kartą, be abejo, reikia turėti ką nors naujo —kitus laiškus, naujos literatūros, naujų temų pašnekesiams. BATUN-o žmonės pradėjo stokoti tam kantrybės, darbo rankų ir pinigų. Tai buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios BATUN-as pradėjo plėsti savo darbo lauką.

Masės žmonių (ir mūsų! ne) nežino, kad kraštų ambasadoriai ir visi kiti ambasadų pareigūnai patys nedaro jokių didesnių sprendimų (amerikiečiai sakytų — nėra "policy-making officials"). Visos direktyvos ateina iš kraštų užsienio reikalų ministerijų. Nė vienas ambasadorius nekels Baltijos kraštų bylos Jungtinėse Tautose, jei jo krašto vyriausybė neįsakys jam tai vykdyti. Taigi, ambasadoriaus pa-

Savaitę prieš JAV LB VI Tarybos antrąją sesiją Amerikos Lietuvių Tarybos vadovai atvyko į New Yorką, ieškodami VLIK-o talcos sulaikyti JAV Lietuvių Bendruomenės galimą išėjimą į aktyvią Lietuvos laisvinimo veiklą, šiame iš anksto neplanuotame pasitarime skubiai buvo surašytas ir abiejų organizacijų pirmininkų pasirašytas komunikatas ir labai skubiai išsiuntinėtas spaudai, kad LB tarybos nariai iki suvažiavimo Philadelphijoje spėtų jį paskaityti. Susitarimo tekstas toks:

Š. m. sausio 9 d. New Yorke įvyko Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto ir Amerikos Lietuvių Tarybos atstovų pasitarimas, kuriame buvo aptarti aktualieji Lietuvos laisvinimo

klausimai, apžvelgta Bražinskių bei Simo Kudirkos bylų eiga ir aptartas koordinuoto, suderinto darbo reikalas.

Vlikas, būdamas tarptautinio pobūdžio politinės veiklos organizacija, seka tarptautinių įvykių raidą, palaiko ryšius su daugelio kraštų vyriausybėmis, įtraukdamas į Lietuvos laisvinimo darbą laisvojo pasaulio lietuvius. Vlikas planuoja Lietuvos laisvinimo darbą ir jam vadovauja. Jungtinėse Amerikos Valstybėse lietuvių politinei veiklai vadovauja Amerikos Lietuvių Taryba. Veikdami J. Valstybėse, Vlikas ir Altas derina savo veiklą, o atsiradus ypatingai svarbiems reikalams, veikia drauge. Darbui koordinuoti abiejų orga-

lenkimas mums palankia linkme beveik nieko nereiškia, žinoma, geriau negu kad niekas — laimimas vienas svetimtautis mūsų reikalui.

Nevykę išvedžiojimai ar prielaidos

Ne kartą spaudoje ir pokalbiuose buvo ir yra keliama, kad Rezoliucijoms Remti Komitetas ir BATUN-as siekią to paties tikslo. Toli gražu taip nėra. Visi tie, kurie taip galvoja, nepažįsta ir beveik nieko nežino nei apie Rezoliucijoms Remti Komiteto, nei apie BATUN-o tikslus. Tiesa, ne kartą BATUN-o žmonės užsimena lietuviškoje spaudoje, kad jų organizacija siekianti perkelti Lietuvos bylą į Jungti-

nes Tautas. Gal tie asmenys to ir trokšta, bet jie nieko ta linkme nedaro, negali padaryti ir prie geriausių galimybių nepajėgūs to klausimo net pajudinti tol, kol nepakeis savo veiklos kelio.

Anot vieno ar kito taip vadina-
mo "politinio žinovo", Rezoliucijoms Remti Komitetas ir BATUN-as nebendradarbiaują ir nederiną savo veiklos. Tų vienetų vadovybės protarpiais pasikeičia laiškais. To ir pakanka! Apie veiklos derinimą negali būti jokios kalbos, kadangi tie vienetai dirba skirtingus darbus — jokios duplikacijos čia nėra ir negali būti.

Dr. P. Petronis

nizacijų pirmininkai palaiko nuolatinių kontaktą.

Vlikas ir Altą sutarė, kad J. A. Valstybėse Vasario 16 proga renkamos aukos yra skiriamos Lietuvos laisvinimui ir siunčiamos Altai. Iš surinktų pinigų Altą skiria Vlikui sutartą sumą. Kitos organizacijos vykdo vėjus savo reikalams kitais mėnesiais.

Vlikas ir Altą labai vertina Lietuvių Bendruomenės talką bei jos atliekamą darbą.

Vlikas ir Altą didžiuojasi laisvojo pasaulio lietuvių, ypač mūsų jaunimo vieningu ir nepaprastai gyvu reagavimu Bražinskų ir Simo Kudirkos bylos reikale.

Visų lietuviškųjų organizacijų ir atskirų lietuvių vieningas ir suderintas darbas — mūsų stiprybė!

Dr. K. Valiūnas
Vyr. Lietuvos Išlaisvinimo
Komiteto pirmininkas

Dr. K. Bobelis
Amerikos Lietuvių Tarybos
pirmininkas

New Yorkas, 1971 m. sausio 9

Tarybos nariai, atvykę į sesiją, veiksmų komunikatą jau buvo skaitę, tačiau jis jokios įtakos į sesijos nutarimus nebeturėjo. Lietuviškos bendruomenės išrinkti atstovai veik vienbalsiai (vienam pasisakius prieš) nutarė išeiti į aktyvią laisvinimo veiklą ir tai veiklai finansuoti telkti lėšas.

Nelauktai į VLIK-o ir ALT-bos sausio 9 susitarimus reagavo PLB Valdyba vasario 10 VLIK-o pir-

mininkui pasiūstų tokio turinio laiškų:

“PLB Valdyba net keliais atvejais ieškojo galimybių sušaukti veiksmų konferenciją bendriesiems klausimams aptarti. Deja, tokios galimybės ir sąlygų susitikti nesusidarė. Vliko ir Alto pirmininkų pasirašytame komunikate paskelbti vienašališki susitarimai prieštarauja PLB Valdybos nusistatymui, pareikštam PLB visuomeninės veiklos gairėse, kur sakoma: ‘PLB susitaria su Vliku dėl bendros veiklos linijos, darbų derinimo ir abipusės pagalbos’. Jie taip pat nesiderina su mūsų susitarimo dvasia Jums dalyvaujant PLB Valdybos posėdy 1969 kovo 15 Clevelande. Be abejo, tokie vienašališki susitarimai neprisideda prie tarpveiksnių santykių gerinimo bei lietuvių išeivijos vienybės siekimo bendrame laisvinimo darbe. Lietuvių Bendruomenės vadovybė negali sutikti su nutarimais, padarytais be jos žinios bei be jos atstovų dalyvavimo ir laiko tokius vienašališkus susitarimus privalomais tik Vliką ir Altą sudarančiom grupėm”.

Šis laiškas parodo, kad ir PLB valdybos kantrybė ima galutinai išsisemti. Juk metų metais PLB valdyba tai tarpininkės, tai pasitarimų dalyvės rolėje ištvermingai siekė pilno, aiškaus, Lietuvos ir lietuvių interesams naudingo klausimų išsiaiškinimo ir principiško susitarimo. Karštesnieji bendruomenininkai, pritrūkę kantrybės, kai kada dėl šios “kunktato-

Pašnekesys su LEONARDU VALIUKU, JAV LB informacijos komisijos pirmininku

— Nesigilinant į detales, kaip galėtumėt trumpai apibūdinti JAV-bių LB informacijos komisijos laimėjimus, informuojant svetimuosius lietuvių ir Lietuvos bylos reikalus?

— Laimėjimai dideli. Informacijos komisija atsiekė šiame darbe šimteriopai daugiau, negu kad VLIK-as ir ALT-ba kartu, žinoma, tuo negalima pasitenkinti. Tas darbas plėstinas, didintinas ir tobulintinas.

— Ar ir toliau vadovausite JAV-bių LB centro informacijos komisijai?

— Turiu eilę savo žygių ir darbų. To darbo nenorėjau ir jo visomis išgalėmis kračiausi. Prieš porą metų Bronius Nainys, tuometinis JAV-bių LB centro valdybos pirmininkas, davė "įsakymą" to darbo imtis. Sunku buvo geram savo bičiuliui duoti neigiamą atsakymą. Naujuoju JAV-bių LB centro valdybos pirmininku buvo išrinktas informacijos komisijos narys ir taip pat artimas mano bičiulis Vytautas Volertas. Sutikau jam ir jo bendradarbiams talkinti vienerius metus. Savo pažadą ištesėjau. Jau prieš kiek laiko siūliau JAV-bių LB centro valdybos pirmininkui žvalgytis tam darbui kito asmens. Ar pavyks man to darbo atsikratyti, parodys netolima ateitis.

— Ar informacijos komisija gaus pakankamai finansinės paramos iš LB centro valdybos?

riškos" PLB valdybos taktikos pareiškėdavo ir nepasitenkinimo, šiuo laiku viešą nepasitenkinimą savo ruožtu teisingai ir teisėtai pareiškė ir pati PLB valdyba.

K.

— JAV-bių LB centro valdybos finansiniai resursai yra labai riboti. Taigi, parama informacijos komisijai ir Broniaus Nainio ir Vytauto Volerto laikais buvo ir yra labai skurdi. Ir vieno ir antro pirminiai pažadai buvo gana pakenčiami. Informacijos komisijos biudžetą apkapojo abi valdybos, žinoma, tai ne iš blogos valios. Bet kaip ten bebūtų, finansinė parama tam darbui toli gražu nėra pakankama. Kas tą darbą bedirbtų, informacijos komisijai reikia žymiai daugiau finansinės pasipirties.

— Kokie, Jūsų nuomone, yra patys didieji informacijos komisijos laimėjimai?

— Jų yra visa eilė. Paminėsiu bent porą ar trejetą. **David Lawrence** ir **dr. Russell Kirk** perleido per šimtus amerikiečių dienraščių tikrai turiningus straipsnius Lietuvos bylos reikalui. Ir vienas ir kitas yra tikrai iškilūs amerikiečių laikraštininkai, ir tie straipsniai buvo išgauti LB centro informacijos komisijos pastangomis. Informacijos komisija išgavo visą eilę įžanginių Lietuvos bylos klausimu žymiuosiuose ir įtakinguosiuose amerikiečių dienraščiuose, žurnaluose ir savaitraščiuose. Ypač paminėtini šių įžanginiai: **U. S. News and World Report** žurnale (1971 metų kovo 29 dienos numeryje), JAV-bių didžiausiame (tiražo atžvilgiu) dienrašty **New York Daily News** (birželio 16) ir amerikiečių žinomiausiame ir įtakingiausiame dienraštyje **The New York Times** (birželio 21). Taip pat paminėtinas kun. **Dan Lyons**, S. J. straipsnis, kuris buvo įdėtas JAV-bes ir Kanadą apimančiame katalikų savaitraštyje **Twin Circle** (liepos 18).

— Kiek teko spaudoje pastebėti, ALT-bos vykdomojo komiteto žmonės mėgina savintis vieną ar kitą iš paminėtų laimėjimų. Koks būtų tuo reikalu Jūsų paaiškinimas?

— Kartą a. a. John F. Kennedy, buv. JAV-bių prezidentas, kalbėjo: "A success has one hundred fathers, a failure is an orphan" (laimėjimas turi šimtą tėvų, nepasisekimas yra našlaitis). Su apgailestavimu reikia pareikšti, kad ir dabartinės ALT-o vadovybės žmonės seka savo pirm-takūnų pėdomis. Puikiai prisimename, kaip ALT-bos "bosai" kovojo prieš Rezoliucijoms Remti Komiteto žygius ir darbus. Komitetui pavyko praveisti JAV-bių Kongrese **H. Con. Res. 416** rezoliuciją, ir ALT-bos "rabinai" bandė savintis tą laimėjimą. Žinoma, galvojanti lietuvių visuomenė tuo nepatikėjo. Dabartinis ALT-o pirmininkas dr. K. Bobelis ir aš priklausome tai pačiai politinei grupei. Praeityje su juo surasdavau visad "bendrą kalbą". Mano nuoširdus patarimas jam būtų, kad jo vadovaujama ALT-ba atsiektų savų laimėjimų ir tik jais puoštųsi ir didžiutųsi. ALT-bos vadovybėje yra ir žmonių, ta institucija turi ir pinigų. Jei tik ALT-bos vadovybė pasitemptų, atsiektų ir ji laimėjimų. Niekad nebuvau ir neplanuoju būti ALT-bos griovėju, kaip kad vienas ar kitas yra interpretavęs spaudoje ar pašnekesiuose. Priešingai, mano troškimas, kad ALT-ba sustiprėtų, galų gale pajudėtų pilna sparta ir užimtų mūsų visuomenėje tą vietą, į kurią ji pretenduoja.

— Ką galėtumėt pasakyti apie kitų institucijų atliekamą darbą svetimųjų informavimo srityje?

— Ir ALT-bos ir VLIK-o pagrindinė paskirtis yra svetimųjų informavimas Lietuvos bylos klausimu. ALT-ba bent šiuo metu nėra piršto nepajudino tame darbe. VLIK-as pasitenkina savo ELTA biuleteniu, leidžiamu anglų kalba. JAV-se tas biuletenis mažai reiškia. Ir ALT-ba ir VLIK-as turėtų būti JAV-bių LB

LEONARDAS VALIUKAS, Rezoliucijoms Remti Komiteto pirm., JAV LB centro informacijos komisijos pirm., visuomenininkas, žurnalistas (buv. "Į Laisvę" redaktorius), dinamiškos veiklos laisvinimo darbe propaguotojas, pasisako lietuviškos informacijos klausimais. Skaityk šiame "Į Laisvę" numeryje pasikalbėjimą "Nemaža atsieкта, daugiau siektina".

vadovybei nepaprastai dėkingi, kad ji pradėjo šioje srityje judėti. Toli gražu LB dar nepajėgia pilnai tos tuštumos užpildyti. Tiesa, šioje srityje daug nuopelnų turi Rezoliucijoms Remti Komitetas, šis vienetas nepretenduoja į lietuvių veiksnius, o yra amerikiečių organizacija Pabaltijo kraštų bylai kelti ir ginti. Kalbėjimas apie Rezoliucijoms Remti Komiteto laimėjimus būtų ne jį temą.

— Grįžtant prie LB informacijos komisijos darbo, ką galėtumėt pasakyti apie kitas pastangas ir laimėjimus?

— Informacijos komisija turi talkininkų kiekvienoje lietuvių bendruomenėje. Tie talkininkai buvo eilę

kartų aprūpinti gausia ir detalia medžiaga. Tie talkininkai naudojo tą medžiagą, kontaktuodami amerikiečių spaudą ir radijo ir televizijos komentatorius, čia buvo sulaukta gražių rezultatų. Informacijos komisija nesitenkino savo talkininkų pastangomis atskirose vietovėse. Ji pati mezgė tiesioginiai ryšius su didesnių dienraščių redaktoriais bei laikraštininkais, radijo ir televizijos žinių pranešėjais bei komentatoriais, aprūpindama juos gausia, kondensuota ir kruopščiai pajuosta Lietuvos bylos klausimu medžiaga.

— **Kiek teko patirti iš LB centro valdybos pranešimų spaudoje, informacijos komisija išjudino ir JAV-bių Kongresą. Kaip tas darbas buvo atliekamas?**

— ALT-ba kontaktuoja legislatorius Washingtone bendralaiškiais, atspaustais spaustuvėje. Eiliniai piliečiai mažai tekreipia dėmesio į gautamus bendralaiškius, o legislatoriai iš karto meta juos į šiukšlių dėžę. Informacijos komisija išsiuntinėjo legislatoriams individualiai parašytus laiškus, kartu pasiųsdama Lietuvos bylos klausimu trumpų pareiškimų (essays). Legislatorial ir Vasario 16-sios proga, ir birželio liūdnujų įvykių proga nekreipė jokio dėmesio į ALT-bos bendralaiškius, o pagrindinai domėjosi Lietuvos Bendruomenės keliamais klausimais ir paruošta medžiaga. Visa eilė legislatorių minėjo, kad gavę laiškus ir medžiagos iš Lietuvos Bendruomenės vadovybės; savo žodžiuose ar pareiškimuose naudojo ta medžiaga iki aukšto laipsnio; eilę senatorių ir kongresmanų ištisai įtraukė LB pareiškimus į **Congressional Record**. LB pastangomis eilę legislatorių kėlė **H. Con. Res. 416** rezoliucijos į-

gyvendinimo reikalą, tą rezoliuciją įtraukė ištisai į **Congressional Record**; paminėjo 1941 metų sukilimą. ELTA, informuodama lietuvių spaudą, apie tai nutylėjo.

— **Be abejo, to darbo vienas neatlikote. Ar galėtumėt išvardinti komisijos narius ir artimuosius bendradarbius?**

— Daug talkos teko sulaukti iš kitų komisijos narių: kun. A. J. Kontauto, T. Gečienės, P. Jasiukonio, a. a. neseniai mirusio kun. kleb. J. C. Jutkevičiaus, R. Kezio ir kun. K. Pugevičiaus. Vietoje (Los Angeles mieste) daug "juodo darbo" atliko LB Los Angeles apylinkės valdybos narė Nida Brinkienė ir jos talkininkai. Didžiausią "juodojo darbo" dalį atliko amerikiečių specialūs biurai, kurie už darbą skaitė kaip už vaisčius.

— **Lietuvių masės neturi jokio vaizdo kiek tas darbas kainuoja. Ar galėtumėt bent vienu ar kitu pavyzdžiu pailustruoti?**

— Pilnas ir tinkamas amerikiečių legislatoriaus, laikraštininko, redaktoriaus, į-adijo bei televizijos žinių pranešėjo ar komentatoriaus painformavimas kainuoja nuo 1.50 dolerio iki 2.00 dolerių (individualiai parašytas laiškas, kartu pasiunčiama medžiaga ir pašto išlaidos). JAV-bių Kongrese turime 535 pilnateisius legislatorius (100 senatorių ir 435 kongresmanus). Tinkamas ir pilnas vienkartinis jų kontaktavimas kainuoja arti 1,000 dolerių. Geros valios lietuviai turėtų suprasti, kad su centais šiame darbe negalima pajudėti nė iš vietos. Kiekvienas lietuvis turėtų kasmet skirti bent vienos dienos uždarbį LB žygių, planų bei darbų realizavimui.

P. Red.

Kiekvienas lietuvis turėtų kasmet skirti bent vienos dienos uždarbį Lietuvos Bendruomenei.

ANTRASIS POLITINIŲ STUDIJŲ SAVAITGALIS LOS ANGELESE

Lietuvių Fronto Bičiulių Los Angeles sambūris 1971 m. balandžio 24 - 25 suorganizavo antrą politinių studijų savaitgalį Los Angeles Hilton viešbutyje. (Pirmasis įvyko 1969.1.25-26). Šis savaitgalis, kaip ir pirmą kartą, buvo suderintas su Rezoliucijom Remti Komiteto ruošiamu žymaus amerikiečio pagerbimu. 1969 m. buvo pagerbtas Los Angeles burmistras Samuel Wm, Yorty, šiais metais — Kalifornijos kolegijos (Long Beach) prezidentas dr. Stephen Horn.

Prieš dvejus metus įvykęs studijų savaitgalis turėjo aptartą bendrinę temą: "Jėgų ir priemonių mobilizacija kovai už Lietuvos laisvę". Šiuokart visus pasikalbėjimus apjungianti tema nebuvo formuluota, tačiau pagrindinai buvo bandoma išryškinti dabartines mūsų tautos gyvybę liečiančias problemas, žvelgiant į jas iš 30 metų perspektyvos nuo 1941 metų sukilimo.

Diskusines paskaitas - referatus studijų savaitgalyje skaitė rašytojas **Jurgis Gliuda** — "Tylioji rezistencija" (spausdinama šiame "Į Laisvę" numeryje), **JAV LB centro valdybos pirmininkas rašytojas Vytautas Volertas** — "Lietuvių Bendruomenė Lietuvos laisvinimo darbe" (spausdinama šiame nr-je), **prof. Stasys Žymantas** — "Birželio testamentas" (spausdinama šiame nr-je); **Dr. Vytautas Vardys**, Oklahomos u-to profesorius, savo paskaitoje "Lietuva 1971 metais: padėtis krašte ir išeivija" nagrinėjo lietuvių tautos okupacijoje socialinę, politinę, ekonominę ir psichologinę kaitą bei išeivijos reakcijas į tuos pasikeitimus, o **dr. Juozas Kazickas** paskaitoje "Bendravimas su kraštu" ryškino są-

lyčio su kraštu okupacijoje reikalingumą, naudą ir pavojus. Apie būdus ir priemones Lietuvos klausimui į pasaulio viešąją opiniją išnešti kalbėjo Los Angeles jaunimo darbuotojas **inž. Uogintas Kubilius**, o vietos jaunesnės kartos bendruomenininkai — **inž. Edigijus Radvenis** ir **inž. Rimtautas Dabšys** — kritiškam įvertinimui pateikė LB Los Angeles apylinkės veiklos planą.

Studijų savaitgalyje dalyvavo ir idėjų sistemingam laisvinimo darbui pasiūlė Lietuvos gen. konsulas **dr. Julius J. Bielskis**.

Kazys Škirpa, buv. Laikiniosios Lietuvos vyriausybės ministras pirmininkas, negalėjęs į studijų savaitgalį atvykti, savo žodį prisiuntė raštu.

Įvadą studijų savaitgaliui padarė, o pabaigoje išvadinęs mintis formulo, talkinant **dr. Petriui Pamataičiui**, "Į Laisvę" žurnalo redaktorius **Juozas Kojelis**. Studijų moderatoriais pasikeisdami buvo **Žibutė Brinkienė**, **Edmundas Arbas**, **dr. Zigmas Brinkis**, **Balys Graužinis**, **Ignas Medžiukas** ir **Algis Raulinaitis**.

Studijų programoje buvo skirta laiko prisiminti ir pagerbti neseniai mirusį aktyvų rezistencijos organizatorių ir veikėją **dr. Praną Padalį**. Apie jį kalbėjo, prisimindamas bendrą rezistencijos darbą 1940-1945, **prof. Stasys Žymantas**.

Studijų savaitgalis gražiai pasisekė. Į paskaitas susirinkdavo 50-120 dalyvių. Dalyvavo daug jaunimo. Daugelis savo mintimis reiškėsi diskusijose.

Tame pačiame viešbutyje balandžio 24 Rezoliucijoms Remti Komitetas suruošė iškilmingą vakarienę,

MIRĖ VYTAUTAS GALVYDIS

VYTAUTAS GALVYDIS, aktyvus rezistencijos dalyvis pirmuoju bolševikmečiu Lietuvoje, politinis kalinys, 1965-67 JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas, mirė Čikagoje 1971 m. liepos mėn. 30 d. Buvo gimęs Svėdasuose 1922.VII.11. Gamtos-matematikos studijas pradėjo Lietuvoje, tremtyje Vokietijoje perėjo į inžineriją ir ją baigė Lojolos universitete Čikagoje.

A.a. Vytautas priklausė ateitininkams nuo pirmosios gimnazijos klasės. 1940 įsijungė į Lietuvių Aktyvistų Frontą, bet greitai okupantų buvo suimtas ir kalėjime išlaikytas iki 1941 metų sukilimo. Lietuvių Frontui priklausė nuo pirmųjų šios organizacijos veikimo dienų. LFB aktyviai reiškėsi Vokietijoje ir Amerikoje. JAV ir Kanados LFB centro valdybos veikla, jam vadovaujant, buvo naši ir vaisinga. Trejetą metų LFB sąjūdžiui atstovavo VLIK-e.

Plačiau apie a.a. V. Galvydį buvo rašyta „Į Laisvę“ 1967 metų lapkričio mėn. numeryje.

kurios metu buvo pagerbtas prof. dr. Stephen Horn, daug prisidėjęs prie garsiosios H. Con. Res. 416 pravedimo JAV Kongrese. Vakarienių dalyvavo apie 200 žmonių. Dr. J. Kazickas savo svečiais į vakarienę pasikvietė 10 Los Angeles jaunų lietuvių. Prof. S. Hornui įteikta metalinė lentelė su atitinkamu įgraviruotu įrašu. Vakarienės metu angliškai žodžius tarė dr. J. Kazickas, dr. V. Vardys ir V. Volertas.

Abiem įvykiams vadovavo **Leonardas Valiukas**, LFB Los Angeles sambūrio ir Rezoliucijoms Remti Komiteto pirmininkas.

J. D.

STUDIJŲ SAVAITGALIO IŠVADOS

1. 1941 metų lietuvių tautos sukilimas yra vienas iš reikšmingiausių visoj Lietuvos sukilimų istorijoje. Sukilimo liepsnos ir po 30 metų nėra užgesę. Jos stiprina tyliąją rezistenciją tautoje, o išeiviją įpareigoja savo tautos laisvei telkti jėgas ir jas išmintingai naudoti.

2. Natūraliai savo kelią suradusi išsilaikymo ir pasipriešini-

JONAS MEDUŠAUSKAS, miręs Muenchene (Vokietijoje) 1971 m. sausio 5. Buvo gimęs 1924.XI.3 Ukmergėje, gimnaziją baigė 1942. Filosofijos studijas pradėjo VD u-te Kaune ir tęsė tremtyje Vokietijoje. Silpna sveikata neleido studijų užbaigti. Trumpą laiką dirbo Vasario 16 gimnazijoje, lektoriavo vokiečių katalikų Eherenwirth leidykloje Muenchene, tarnavo BMW fabriko bibliotekoje vedėjo pareigose. Kol buvo sveikas, rašinėjo lietuviškoje spaudoje, aktyviai dalyvavo LFB sąjūdyje.

Blč. J. Medušausko pilną "Į Laisvę" komplektą paveldėjo Upsalos (Švedija) biblioteka, o retai sutinkamą pilną "Aidų" komplektą ir lietuviškas knygas gavo LB Muencheno apylinkės biblioteka.

mo dvasia pavergtoje tautoje yra reali ir viltinga.

3. Žmogus ir gyvenimas pavergtoje Lietuvoje yra stipriai pasikeitę. Į politinius, socialinius, psichologinius ir ekonominius pasikeitimus krašte išeivija reaguoja ne jausminiu nusiteikimu, bet objektyvių studijų paremtom išvadom.

4. Solidarumą su tauta išeivija apreiškia objektyviai išmąstytomis, bet ne emocijų sužalotomis formomis. Santykiavimas su tauta yra reikalingas, tačiau tą santykiavimą turi lydėti rezistencinis budrumas.

5. Lietuvos pavergimas tol išliks gyva tarptautinė problema, kol bus jėgų jį paveikiai pristatyti pasaulio opinijai. Profesionalų informacijos reikalams paruošimas turi tapti vienu iš pirmųjų Pasaulio Lietuvių Bendruomenės rūpesčių.

6. JAV LB apsisprendimas praktiškoje veikloje užimti vietą, kuri jai esmiškai ir iš paskirties priklauso, atgaivins išeivijos lietuvišką entuziazmą. LB neša pagrindinę atsakomybę, kad lietuvių išeivija kovoje dėl Lietuvos laisvės dalyvautų pilnu potencialu, tad jos dėmesys

Lietuvių Fronto Bičiulių sambūriuose dažnai diskutuojami klausimai, kaip sustiprinti organizacijos veiklą, kaip ją įtraukti daugiau jaunimo. Tas rūpestis suprantamas ir reikalingas, nors apčiuopiamesnių rezultatų iki šiol ir nėra atnešęs. Neužmirštant ano rūpesčio, ar nereikėtų iškelti ir LFB sąjūdžiui atsakyti į klausimą, kur yra LFB moterys, kokia jų vieta šio sąjūdžio organizacinėje struktūroje.

Visos statistikos rodo, kad moterų pasaulyje yra dauguma. Gi LFB sąjūdyje susispietę daugelis intelektualiai ir kūrybiškai pajėgių ir išsilavinusių vyrų. Ne paslaptis, kad tie vyrai daugumoje ne viengungiai,

o turi taip pat protingas ir išsilavinusias žmonas. Tad kur jų pačių žmonos? Tas klausimas statytinas ne kuriam vienam sambūriui, bet visai LFB organizacijai.

Mūsų organizacijoje pastebimas toks įdomus, bet kartu ir keistas reiškinys: dalis moterų reguliariai lankosi sambūrių susirinkimuose, dalyvauja įvairiuose sambūrių organizuojamuose parengimuose, bet savęs nelaiko sambūrių narėmis ir nedalyvauja rinkimuose. Į susirinkimus atvyksta "vyrams draugystės palaikyti" ir susirinkimuose pilnai nedalyvauja. Sąjūdžio vadovaujančiose pozicijose moterų iki šiol nėra būvę, jei neskaityti vienur kitur iš-

laisvės kovai jokių būdu negali būti tik atsitiktinis ar pripuolamas.

7. *Siektina vienos lietuvių politinės vadovybės Amerikoje, atremtos į gyvąsias išeivijos jėgas, sudarymo.*

8. *Visos lietuvių organizacijos į savo praktiškos veiklos programas įtraukia įtakingų kitaraučių draugų telkimą ir jų įjungimą į Lietuvos vadavimo darbą. Tokią akciją iki šiol planingai vysto Rezoliucijom Remti Komitetas.*

9. *Sveikintinas Los Angeles lietuvių jaunesniosios kartos savanoriškas įsijungimas į Lietuvos bendruomenės atsakomąsias*

pozicijas ir užgirtinas jų priimtas veiklos planas.

10. *Studijų savaitgalyje reikėsi graži santalkinė nuotaika tarp skirtingų politinio ir ideologinio įsitikinimo žmonių ir skirtingų generacijų. Gausus ir nuoširdus dalyvavimas diskusijose tuos skirtumus dar labiau išlygino. Visą išeiviją lietuvišku rūpesčiu jungiančius politinių studijų savaitgalius turėtų organizuoti ir kitos lietuvių bendruomenės.*

Pastaba: šios išvados perskaitytos visiems politinių studijų savaitgalio dalyviams ir pritarimas joms gautas iš visų studijų savaitgalio paskaitininkų — referentų.

rinktas į sambūrių valdybas dažniausia sekretorių pareigoms. Tarsi per stebuklą viena yra buvus išrinkta į centro valdybą ir tarybą. Susidaro įspūdis, kad LFB nesugeba ar nenori išnaudoti savo veiklos moterų potencialo ir tarsi lieka pusiau uždara moterims.

Šiam teigimui paremti, pasižvalgę, nesunkiai pavyzdžių surastume. Štai, viename ALT-os skyriaus susirinkime viena moteris kiek kritiškiau pasisakė šios organizacijos veiklos klausimu, gan švelniai, daug nuosaikiau negu daugelis iš vyrų. Susirinkimui pasibaigus, prie jos prieina geros valios frontininkas ir įspėja, kad moterys į politiką nesiikištų. Bičiulis norėjo padėti išlaikyti jos gerą vardą... Kitu atveju sambūrio susirinkime į valdybą kandidatais paminimos bent aštuonių vyrų pavardės. Atsiranda geraširdis bičiulis, matyt, prisiminęs sekretorės postą, pasiūlo į sąrašą įtraukti bent vieną poniją. Tur būt, neranda nė vienos tinkamos, nes nepaminėti net pavardės. Vieną iš moteriškos kategorijos...

Kartą viena tikro ir veiklaus frontininko žmona, savo specialybėje turinti doktoratą ir dalyvaujanti veik visuose LFB sambūrio susirinkimuose, paaiškino, kodėl nesanti frontininkė: "Iš karto norėjau į LFB stoti, bet jaučiau, kad moterų niekas nenori. Dabar jau pripratau, susigyvenau ir atrodo, kad taip turi būti", šis pasakymas, atrodo, galėtų reprezentuoti daugelio artimai LFB veiklos stovinčių moterų nuoseikimus.

Ne tik Lietuvių Fronto Bičiuliuose, bet ir kitose rimtose organizacijose moterys traktuojamos ir pačios jaučiasi tik kaip antros eilės pilietės. Aiškinama, kad moterys politika, visuomeninėmis ir kitomis rimtomis problemomis nesiūdomauja ir organizacijoms nepajėgia ko nors duoti. O tačiau tikrovėje moterys domisi ir politika, ir kitomis "rimtomis" problemomis. Amerikos prezidento rinkimuose dalyvauja virš 60 proc.

moterų. To nebūtų, jei jos politika nesisidomėtų. Iš antros pusės, grįžtant prie lietuviškų organizacijų problemos, pas mus nesudaroma sąlygų, nesukuriama palankios atmosferos moterims natūraliai į tiesioginį lietuvių visuomeninio gyvenimo formavimą įsijausti. Jausdamos tam tikrą degradavimą ir jų nuomonių nepaisymą, pilnoje organizacinėje veikloje jos neįpranta ir nenori dalyvauti. Tad ir apsiranta apsiriboti vien namais, net ir tada, kai ir vaikai motinos globos nebereikalingi. Juk daug lengviau sėdėti ir nieko neveikti, negu didžiulėmis pastangomis skverbtis į kokios nors organizacijos prasmingą veikimą. O jei ir nueina į kokį susirinkimą, tai nedrįsta savo nuomonės reikšti, nes iš anksto žino, kad vadovaujantį ir veikiantį vyrai iš moters smegenų nieko gero nesitiki.

Priekaištas, kad moteris, dalyvaujama visuomeninėje veikloje, skriaudžianti savo namus ir šeimą, neišlaiko kritikos. Priešingai, tokia veikla ji praturtina ir savo namus ir kitų gyvenimą. Pažvelgę į patį gausiausią prieauglį susilaukiančias lietuvių išeivių organizacijas — ateitininkus ir skautus, nesunkiai pamatysime, kad tą prieauglį palaiko moterys. Jos vaikus skatina dalyvauti tose organizacijose, jos juos vežioja į susirinkimus. Jos remia tas organizacijas, nes pačios yra buvusios arba dar ir dabar tebėra tų organizacijų narėmis. Įdomus faktas, kad grynai vyrų organizacijos narių skaičiumi menkėja, grynai moterų — atsinaujina (pvz., ramovėmis palyginus su birutietėmis).

Moterų reikšmė organizacijų išlaikyme yra nepaprastai didelė. Jos turi didesnę įtaką į jaunesniąją kartą, dirbančios moterys trumpesnės valandos praleidžia įstaigose negu vyrai, o ypač joms daugiau laiko susiranda, kai tiesioginė vaikų globa pasibaigia.

Labai dažnai, net per dažnai, žydų tautą sau statome pavyzdžiu.

(Nukelta į 61 pusl.)

AR SOVIETŲ SĄJUNGA IŠGYVENS IKI 1984 METŲ?

Atsakymo autorius — Andrius Amalrikas, gimęs 1938, dėl savo istorinio essay apie Kijevo Rusiją (ne Rusiją) pašalintas iš Maskvos universiteto, parašęs penkias satyras, bet kaip “antisovietinės ir pornografiškos” nė viena nebuvo išspausdinta ar vaidinta. Uždarbiauęs laiškanėšiu, spaudos korektorium, vertėju, statybos darbininku, braižytoju ir kitais atsitiktiniais užsiėmimais. 1965 dėl vadinamo parazitinio gyvenimo būdo, atseit, dėl neturėjimo “visuomenei naudingo darbo”, nubaustas pustrėčių metų pataisos darbų Sibire. Bet jau 1966 gale atgavęs laisvę ir parašęs knygą apie savo kalinimą, kurios išleidimą atidavęs užsienio leidyklai.

Bet daugiausia dėmesio atkreipė 1970 Herzeno fondo Olandijoje rusų kalba išleista jo 64 p. knygelė “Ar Sovietų Sąjunga išgyvens iki 1984?” Lygiagrečiai ją, papildytą buv. New York Times korespondento Maskvoje Henry Kamm įvadu ir Texas universiteto Slavų kalbų departamento vedėjo prof. Sydney Monas komentarų bei redakcijos pastabomis, anglų kalba išleido New Yorko Harper and Row ir Toronto Fitzhenry and Whiteside leidyklos. Knyga 112 p., kaina \$4.95.

Savo atsakymą į knygos antraštės klausimą Amalrikas pradeda teiginiu, kad Stalino pasmerkimas, saugumo policijos viršūnių valymas, eilės pasmerktųjų rehabili-

tavimas, Lenkijos, Vengrijos 1956 įvykiai ir partijos viršūnėje rungtyinės dėl valdžios — visa tai sudarę galimybę vadinamai kultūrinei opozicijai pasireikšti. Iš tos kultūrinės opozicijos, nors ji buvusi užgniaužta, gimęs “samizdat” sąjūdis, kuris savo ruožtu pagimdęs Sovietų Sąjungoje pirmą politinės opozicijos demokratinį sąjūdį, apimančią tikrojo marksizmo - leninizmo pakraipos atstovus, taip pat krikščioniškosios ir liberalinės ideologijos atstovus, viso keletą tuzinų veikėjų ir keletą šimtų pritarėjų.

Sąjūdžiui atramą turėtų sudaryti šviesuomenė. Bet sovietinė šviesuomenė esanti supilkėjusi, suvidutiniškėjusi, suvaldininkėjusi, prisitaikėliška, pasyvi. Todėl, nors ji suprantanti asmens laisvės, demokratinės valdžios ir “rules of law” principus, jos parama demokratinio sąjūdžio opozicijai esanti abejotina.

Antra vertus, suvaldininkėjusi sovietų šviesuomenė, nors klusni ir paslaugi režimui, dėl savo intelektualinio bukumo ir vienintelio savo rūpesčio išsilaikyti, vengianti net būtiniausių reformų ir tuo pačiam režimui kenkianti.

Autorius netiki, kad pamažu kylanti materialinė gerovė, džazo plokštelės, “mini” sijonai ir užsienių turistai sudarytų sąlygas sovietiniam socializmui laipsniškai suhumaniškėti ir ‘bukiem biurokratam tapti protingesniais. Esą toks

procesas būtų įmanomas, jei sovietų visuomenės spaudimas režimui būtų nuolatinis ir jei ta visuomenė aiškiai žinotų, ko norinti. Faktiškai to nesą. Dabartiniai sovietinio režimo santykiai su visuomene primena tokį vaizdą: vienas vyras rankas iškėlęs, o antrasis jam į pilvą šautuvą įrėmęs. Tačiau šautuvą belaikanti ranka ilgainiui pavargstanti ir šautuvas nusvyras žemyn. Ta proga ir antrojo vyro pavargusios nuo iškėlimo rankos taip pat nusvyrančios. Abu pailsi. Bet kiekvieną momentą šautuvas vėl galįs pakilti.

Ne tik sovietinė šviesuomenė, bet ir plačiosios masės demokratinės opozicijos atramai netinkančios, nes neturinčios demokratinės sąmonės. Rusas priiėmęs ir gerbiąs jėgą, valdžią ir savaip suprastą teisingumą, būtent, siekimą, kad niekas kitas geriau negyventų, kaip jis pats. Rusas pats nesistengiąs kilti į aukštesnę gyvenimo pakopą, o visada siekiąs aukštesnį gyvenimo pakopoj esantį nutempti ar nutrenkti į savo turimą žemesniąją. Krikščioniškoji moralė išblėsinta, o marksistinė neįskiepyta. Pačią marksizmo ideologiją masėm pakeitęs didžiarusiškasis nacionalizmas. Klasinį priešą pakeitęs nacionalinis priešas. Rusų masėm patikusi invazija į Čekoslovakiją, bet nuvyliusios Kinijos provokacijos prie Usuri upės išdavos, nes Kinija nebuvusi nubausta.

Demokratinio opozicijos sąjūdžio reiškiamąsi sunkinanti ir visokeriopa izoliacija: vieno visuomenės sluoksnio nuo kito, valdžios nuo visuomenės, pagaliau, visos Sovietų

Sąjungos nuo užsienių. Izoliacija sudaranti surrealistinį tikrovės vaizdą.

Esą Sovietų Sąjungoj galima režimo militarizacija, bet faktiškai tatai režimo esmės nepakeistų, nes ir dabar partija esanti didelį karių įtakoj.

Apskritai dabartinė padėtis Sovietų Sąjungoje esanti panaši į padėtį prieš revoliuciją: griežtas režimas, privilegiuota biurokratų klasė, inertiška visuomenė, imperijai priešiškos mažumos, privilegijuota rusų tauta. Carinis režimas būtų ilgiau tvėręs, jei nebūtų įsipainiojęs į karus.

Antroj savo atsakymo daly Amalrikas svarsto Rusijos - Kinijos santykius. Esą Kinijos revoliucija, kaip kad ir Rusijos, marksizmą panaudojo valstybei konsoliduoti ir nacionaliniam interesam maskuoti. Stalinas supratęs, kad komunistinė Kinija neišvengiamai tapsianti Rusijos priešu ir bandęs Kiniją silpninti ir subordinuoti Rusijai. Savo ruožtu Mao visą laiką žinojęs, ko norįs. Jo pirmas planas buvęs Rusiją geruoju absorbuoti. Tam Mao 1949 pasiūlęs Kiniją Sovietų Sąjungos nariu. Stalinas to siūlymo nepriėmęs, nes numatęs, kad tuo atveju Rusija netektų vadovaujančio vaidmens ir privilegijuotos padėties. Tada iškilęs antrasis Mao planas: kaip nors supiudyti Sovietų Sąjungą su JAV. Bet ir šiam planui neįvykus, dabar Kinija persiorientuojanti į trečiąją Mao planą — bandyti su gyvenimo politiką su JAV ir ruoštiis lemiomoms grumtynėms su Rusija.

Nors Rusija šiuo metu kariškai pajėgėme už Kiniją, bet preventyvaus karo nepradėsianti, nes kelių šimtų milijonų kinų atominio išnaikinimo Rusijai pasaulis neleis, o be tokio išnaikinimo išsivystęs partizaninis karas ilgai niui pirmumą teiktų Kinijai.

Savo ruožtu Kinija Rusijos atominį pranašumą pasivysianti tarp 1975 ir 1980 metų. Tada Rusijos - Kinijos santykių įtampa vėsianti į neišvengiamą sprogamą. Amerika nepadėsianti Rusijai prieš Kiniją, ir Rusijos - Kinijos karas būsiąs ilgas ir alinantis ("protracted and exhausting").

Blogiausia, kad Centro ir Rytų Europa, kurią Sovietų Sąjunga po II pasaulio karo galėjusi paversti Rytus su Vakaraus jungiančiu tiltu, dėl Sovietų Sąjungos imperialistinės politikos yra tapusi įtampos zona, kuri Rusijos - Kinijos karo atveju neabejotinai sprogsianti. Vokietija apsijungsianti prieš Sovietų Sąjungą. Satelitai atsimesią. Nixonas esąs Maskvai patikimesnis už Rumunijos Ceausescu ar Čekoslovakijos Husaką. Centro ir Rytų Europos atžvilgiu Sovietų Sąjunga turinti du pasirinkimus: Sovietų Sąjungos - Kinijos karo atveju tuoj pat ją okupuoti ir tuo būdu sudaryti antrašį frontą, arba ieškoti susipratimo su Vokietija ir Japonija. Esą patikimesnis antrasis pasirinkimas.

Pačioj Sovietų Sąjungoj, Rusijos - Kinijos karui neišvengiamai nusitęsęs, "nerusų nacionalinės tendencijos, pirmiausia Baltijos srity, Kaukaze, Ukrainoje intensyvės"

pagal šūkį: "Tegu Ivanas pats su Kinija tvarkosi". Tokiomis aplinkybėmis tarp 1980 ir 1985 įvyksianti Sovietų Sąjungos "deimperializacija", atseit, subyrėjimas. Tam už akių užbėgdama, Sovietų Sąjunga galinti suteikti savo respublikom nepriklausomybę ir nepriklausomų respublikų pagrindu sudaryti junginį, tolygų ar panašų į britų commonwealthą. Esanti dar ir trečia galimybė — nieko neįvykimo galimybė, bet pats Amalrikas neabejojęs, kad germanų, bizantiniečių ir mongolų sukurtoji rytinių slavų imperija gyvenanti savo paskutinį dešimtmetį. Beliktų tarti — Amen. Deja, pranašavimas nėra tolygus numatymui. Antai, ir iškilusis VLIK-o pareigūnas Alto seime Detroite labai iškalbiai papranašavo Rusijos-Kinijos konfliktą įvyksiant jau 1969, o tikriausiai 1970. Taigi papranašavo, bet nenumatė.

Pagal prof. Moną, Amalrikas yra tik sovietinei visuomenei būdingas produktas. Toks antikonformistas eretikas tik sovietinėj aplinkoj galįs tapti pranašu. Faktiškai Amalriko analizėje, išskyrus gal teiginį apie Kinijos siūlymąsi Sovietų Sąjungos nariu, kokių ypatingų naujovių nėra. Pati didžioji naujovė yra ta, kad apie tuos dalykus ši kartą prabilo sovietinis žmogus. Todėl suprantama, kad ir Henry Kamm įvadas, ir prof. Mono komentarai ir leidėjų pastabos skaitytojo dėmesį pirmiausia kreipia į autoriaus asmenį, nes šiuo atveju svarbiau, kas pasakė, ne kas pasakyta. Vt.Vt.

(Iš Antano Maceinos „Bažnyčia ir pasaulis“)

Prieš keletą metų prof. J. Kuprionis rašė: „Pakeitimas lotynų kalbos vietine kalba yra gana palankus didžiosiom, plačiai dominuojančiom tautom. .. Kitokioje padėtyje atsiduria mažosios tautos, kuriom tenka pakelti sunki kova dėl išsilaikymo. Atrodo, kad gali susidaryti sunkumų ir mūsų lietuviškom parapijom čia Amerikoje“. Spėjimas ne tik pasitvirtino visu plotu, bet kartu atskleidė ir savotišką, lig šiol nebūtą dalyką, būtent: *Bažnyčios įjungimą į tautinimo ar nutautinimo veiksmų eilę*. Aš turiu išlaikyti parapiją ne dėl to, kad esu katalikas, bet todėl, kad esu lietuvis. Ir atvirkščiai, aš spaudžiu parapiją ne todėl, kad ji darosi nekatalikiška, bet todėl, kad ji nori būti lietuviška, o aš — vyskupas ar klebonas — esu amerikietis. Iš politinės srities tautybių rungtynės pereina į religinę sritį ir gali Bažnyčiai būti tik žalingos. Šauksmas, esą lietuviškų parapijų išlaikymas priklauso nuo mūsų tautinės sąmonės, yra toks pat religiją žeminantis, kaip žinomas teiginys, esą pasninkas penktadieniais vykdytinas sveikatos dėliai. Tiesiog tragiška, kad vietinės Bažnyčios pradeda viena su kita kovoti ne už geresnę Dievo Karalystę žemėje, bet už tautinių reikalų pirmenybę šioje „teisingumo, meilės ir taikos“ Karalystėje (Kristaus Karaliaus Mišių prefacija), kaip tik tuo pažeisdamos teisingumą, nusikalsdamos meilei ir ardydamos taiką. Bažnyčioje, kurioje, pasak šv. Povilo, nėra nei graiko, nei barbaro (plg. Gal. 3, 28), kyla šių dienų naujieji 'graikai' didžiųjų tautų pavidalu, slėgdami bei niekindami „bārbarus“, atkilusius pas juos kaip tik dėl šių didžiųjų nesantaikos politinėje srityje. Todėl anas *subjektyvus* džiaugsmas, kad tikintysis, girdėdamas savą kalbą prie Viešpaties altoriaus, sąmoningiau bei giliau jungiasi į viešąją Bažnyčios garbinimą, vargu ar atstoja aną *objektyvų nuostolį*, kurį neša vietinės Bažnyčios nacionaliniai užmojai, ne tik slėgdami religines mažumas, bet kartu ir keldami kartėlio paties tikėjimo atžvilgiu. Bažnyčios tautėjimas yra iš tikro dviašmenis kardas, kaip ir kiekvienas kitas dalykas „iš pasaulio“.

KVIETIMAS Į VIENYBĘ

Kovojančiam už savo krašto laisvę lietuviui apeliuoti į lietuviškų jėgų vienybę yra tiek pat natūralu, kaip ir geram krikščioniui šauktis Viešpaties vardo. Bet šventosios Knygos įspėja, kad ne tas įeis į dangaus karalystę, kurs šaukia „Viešpatie, Viešpatie!“, bet kurs pildo Tėvo valią. Yra žmonių, kurie užsimerkę šaukia vienybės vardą, nesismulkindami su atsakymais kad ir į tokius klausimus: su kuo eiti į vienybę? Kokios yra tikrosios nesutartimo priežastys ir ar reikia jas pašalinti? Ar ta tariamoji vienybė kartais nesupančios iniciatyvos žingsnių ir nesuriš darbo rankų? Ar ji duos geresnių rezultatų kelyje į tikslą?

Jei kas nenori ir nebando į tuos klausimus atsakyti, kvietimas į vienybę yra tik tušti žodžiai. Tačiau apgaulingos vienybės pagunda iki šiol tebėra pati pavojingiausia, nes labiausia patraukli ir pajėgi suklaidinti daug geros valios lietuvių.

Yra matas tikrosios vienybės intensyvumui matuoti. Tai asmeninė auka: kiek kvietėjas pats pajėgus vienybei aukotis. Mes turime pavyzdžių, kurie 1941 metų lietuvių tautos sukilimą šviesiai tebereprezentuoja ir po trisdešimties metų, bet turime ir tokių, kurie patys ma-

žesniu ar didesniu laipsniu nuotų tikslų, kuriems telkiama tautinė vienybė, yra nusisukę. Yra pavyzdžių, rodančių, kad kvietėjai vienybėn moka ir patys jai aukotis, yra ir priešingų — kurių kvietimą vienybėn reikia suprasti kaip nusilenkimą jų valiai.

K. Škirpa ir M. Naujokaitis praėjusiame „Į Laisvę“ nr. liudija, kokioje daroje veikė 1941 metų sukilimą ruošią Vilniaus, Kauno ir Berlyno centrai. Ten veikė aukos žmonės. Žmonės, pasirošę aukoti ne dolerį, bet gyvybę. Gal būt patį ryškiausią idealios, asmenine auka pagrįstos vienybės pavyzdį reprezentuoja du lietuviai — kovojančios tautos ir rezistuojančios išeivijos atstovai — laisvės kovoje žuvę lygiai prieš dvidešimt metų — tai Juozas Lukša ir Julijonas Būtėnas.

Lietuvos himno autorius dr. Vincas Kudirka, kviesdamas „vardant tos Lietuvos“ tautą į vienybę, labai pabrėžtinai anksčiauose punkteluose nurodo, kad ta vienybė negali būti bet kokia, o šildoma lietuviškos meilės ir apšviesta lietuviškos išminties. Šitokią vienybę kraujo aukom patvirtino 1941 metų sukilėliai, tokios lietuviškos vienybės mums reikia ir šiandien.

IŠBALANSUOTA VEIKLA

Sunku būtų suskaityti laisvajame pasaulyje veikiančias lietuvių organizacijas, draugijas, sąjūdžius, klubus ir kitus įvairiais pavidalais susiorganizavusius vienetus. Vienos iš tų organizacijų yra gyvos ir aktyvios, antros vos bepajėgia susaukti tik metinius susirinkimus, gi trečios yra tapusios popierinėmis grupėmis be jokių gyvybės ženklų.

Palikus nuošalyje pusgyves ir jau numirusias, nors dar gyvųjų sąrašuose bandančias išsilaikyti organizacijas, tenka kiek sustoti prie gyvųjų grupių ir jų veiklos.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, atskirų kraštų, apygardų ir apylinkių vadovybės, jaunimo organizacijos ir gyvieji politiniai vienetai mėgsta ruošti įvairius kursus, jaunimo ir vyresniųjų pasistovyklavimus, dainų šventes, meno parodas, tautinių šokių festivalius, koncertus, vaidinimus, literatūros bei poezijos vakarus ir kitus įvairius kultūrinius parengimus. Aktyvieji lietuviai tokioje veikloje taip išsisemia, kad pagrindinei išeivijos misijai — Lietuvos laisvinimo darbui pritrūksta ir jėgų, ir laiko, ir pinigų.

Pavergtieji lietuviai taip pat gali šokti, dainuoti, meno parodas organizuoti, atostogauti ir apie įvairius „nekaltus“ dalykus kalbėti. Apie tai daug rašo ir okupuotoje Lietuvoje leidžiama lietuvių kalba spauda. Ir apie

pas mus vykstančius kultūrinius įvykius jie nevengia parašyti. Bet pavergtas lietuvis negali kelti balso prieš pavergėją, su savo šauksmu negali pasiekti laisvojo pasaulio draugų talakai kovoje dėl krašto laisvės ir nepriklausomybės. Tai turime atlikti mes.

Su apgailestavimu reikia pažymėti, kad tokio veikimo žymių mūsų organizacijų veikloje reikia jau su žiburiu ieškoti.

Kai kurie senesniosios kartos veikėjai yra įsitikinę, kad Lietuvos laisvinimo darbas priklausos „išrinktiesiems“, kurie iš tikro bet kokių rinkimų ir savo mandato patikrinimo visuomenėje visomis jėgomis kratosi. Jaunesniosios kartos dauguma Lietuvos vadavimo darbą suprantą tik su ginklu rankoje. Tai, žinoma, šiuo metu nėra įmanoma. Tad jaunimo organizacijos tą visą reikalą ir yra padėjusios į šalį.

Visos gyvosios lietuvių organizacijos laisvajame pasaulyje, k. t., visi LB padaliniai, politinės grupės, ateitininkai, skautai ir kt., turėtų iš pagrindų perkratyti savo veiklos programą ir jas kiek galima išbalansuoti — skirti dėmesio kultūrinei veiklai, bet jokių būdu nepamiršti ir Lietuvos laisvinimo darbo.

Pilnai išbalansuotos mūsų organizacijų veikios laukia pavergtieji lietuviai ir pavergtoji Lietuva.

REDAKCIJA PRIMENA

“Į Laisvę” redaktorius, prieš metus perėmęs pareigas, žurnalo 50 (87) numeryje rašė:

“Laikraštis, o ypač žurnalas, reikalingas gyvo, reiklaus ir intelligentiško skaitytojo. Savo žurnalo atžvilgiu tam tikra prasme visi turime būti ir redaktoriai, ir kritikai, ir bendradarbiai.”

Primindama šiuos žodžius miliesiems skaitytojams, redakcija ir toliau kviečia Jus palaikyti kaip iki šiol gyvus ryšius su žurnalu ir jam patalkinti. Talka gali reikštis tokiomis formomis:

- Parašyti rašinį aktualia lietuviška problema.
- Laišku redakcijai kritiškai įvertinti perskaitytą numerį ar kurį vieną to numerio straipsnį.
- Parekomenduoti žurnalą jo dar neskaitančiam.
- Administracijai prisiųsti adresus asmenų, kurie galėtų “Į Laisvę” užsiprenumeruoti.
- Užprenumeruoti žurnalą savo draugams ir pažįstamiems ar savarankiškai gyvenantiems šeimos nariams.
- Skirti “Į Laisvę” leidimui piniginę auką.

“Tada savuoju žurnalu su pagrindu galėsime didžiuotis ir jo poveikis lietuvių visuomenėje žymiai sustiprėtų.”

Malonus skaitytojau, savo pastabas apie perskaitytą “Į Laisvę” numerį siųsk šiuo adresu: Į Laisvę, Post Office Box 34461, Los Angeles, California 90034

ADMINISTRACIJA DĖKOJA

Administracija nuoširdžiai dėkoja visiems skaitytojams, kurie labai gyvai reagavo į mūsų laiškus, priminusius kai kuriuos neišspręstus prenumeratos reikalus. Galime “Į Laisvę” skaitytojus painformuoti — gerokai pratuštėjusi žurnalo kasa vėl šiek tiek pasipildė.

Nedidelė dalis skaitytojų, kuriems laišakai buvo pasiųsti, neatsiliepė. Manome, kad dėl pašto kaltės mūsų laišškai Jūsų nebus pasiekę. Tiems, kurie neatsiliepė, netrukus vėl bus pasiųsti priminimai. Maloniai prašome į juos reaguoti.

Malonus skaitytojau, apsimekėk prenumeratą, nes prenumeratos mokesčiu palaikai “Į Laisvę” gyvybę.
